

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Jože OCEPEK

**RAZVOJ METODOLOGIJE ZA SPROTNO VREDNOTENJE
USPEŠNOSTI IN UČINKOVITOSTI DELA LOKALNIH AKCIJSKIH
SKUPIN PRI REALIZACIJI PODPOR ZA LOKALNI RAZVOJ**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**DEVELOPMENT OF A METHODOLOGY FOR ONGOING
EVALUATION OF EFFECTIVENESS AND EFFICIENCY OF LOCAL
ACTION GROUPS IN THE REALIZATION OF SUPPORT FOR
LOCAL DEVELOPMENT**

GRADUATION THESIS
University Studies

Ljubljana, 2016

Z diplomskim delom končujem univerzitetni študij Kmetijstvo – zootehnika. Opravljeno je bilo na Katedri za agrarno ekonomiko, politiko in pravo Oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Luko Juvančiča.

Recenzent: prof. dr. Emil ERJAVEC

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Janez SALOBIR
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
Član: prof. dr. Luka JUVANČIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
Član: prof. dr. Emil ERJAVEC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Podpisani izjavljam, da je diplomsko delo rezultat lastnega raziskovalnega dela. Izjavljam, da je elektronski izvod identičen tiskanemu. Na univerzo neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravici shranitve avtorskega dela v elektronski obliki in reproduciranja ter pravico omogočanja javnega dostopa do avtorskega dela na svetovnem spletu preko Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete.

Jože OCEPEK

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Dn
DK	UDK 631(043.2)=163.6
KG	kmetijstvo/razvoj podeželja/programi/ <i>LEADER</i> /lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost/kazalniki/lokalne akcijske skupine/strategija lokalnega razvoja/Slovenija
KK	AGRIS E14
AV	OCEPEK, Jože
SA	JUVANČIČ, Luka (mentor)
KZ	SI-1230 Domžale, Groblje 3
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI	2016
IN	RAZVOJ METODOLOGIJE ZA SPROTNO VREDNOTENJE USPEŠNOSTI IN UČINKOVITOSTI DELA LOKALNIH AKCIJSKIH SKUPIN PRI REALIZACIJI PODPOR ZA LOKALNI RAZVOJ
TD	Diplomsko delo (univerzitetni študij)
OP	XI, 80 str., 14 pregl., 5 sl., 6 pril., 44 vir
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Namen naloge je pripraviti predlog kazalnikov za spremljanje in vrednotenje učinkovitosti in relevantnosti programa »lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« (<i>CLLD</i>) v programskem obdobju EU 2014–2020. Pri tem izhajamo iz strokovnih podlag, pripravljenih za potrebe spremljanja predhodnika tega programa (<i>LEADER</i>) v programskem obdobju EU 2007–2013, ki je vseboval zgolj aktivnosti s področja razvoja podeželja, hkrati pa je bil z naborom 33 kazalnikov rezultata in 132 kazalnikov donosa preobsežen za praktično uporabo. Predlog novega nabora kazalnikov skuša uskladiti dva nasprotujoča si cilja: zmanjšanje števila kazalnikov na obvladljivo raven ob hkratni vsebinski razširitvi (za razliko od programa <i>LEADER</i> program <i>CLLD</i> vključuje poleg aktivnosti razvoja podeželja tudi razvoj urbanih območij in ribištva). Skušamo slediti kriterijem dobre prakse pri oblikovanju kazalnikov, ki jih strokovna literatura opisuje s kratico SMART (specifičnost, merljivost, stroškovna učinkovitost, skladnost z intervencijsko logiko in časovna opredeljenost). Predlog obsega 11 kazalnikov rezultata (učinkovitost) in 55 kazalnikov vložka (relevantnost). Zaradi vsebinskih specifik posameznih lokalnih razvojnih strategij dodatnih skupnih kazalnikov donosa (uspešnost) nismo oblikovali. Predlog kazalnikov vložka smo zasnovali na sedmih med seboj nerazdružljivo povezanih ključnih značilnostih pristopa <i>LEADER/CLLD</i>. Kazalnike smo razdelili v dve skupini. V prvi skupini so kazalniki, ki se spremljajo na letni dinamiki in opredeljujejo vključenost prebivalstva v LAS, uspešnost in učinkovitost animacije območja ter usposobljenost za informirano odločanje. V drugo skupino smo razvrstili kazalnike, ki spremljajo uspešnost in učinkovitost animacije z vidika javnega poziva, večsektorski in integrirani pristop ter inovativnost. Ti kazalniki se spremljajo v letu, ko je izveden javni poziv.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
DC UDC 631(043.2)163.6
CX agriculture/rural development/programmes/*LEADER*/ Community led local development/indicators/local action groups/local development strategy/Slovenia
CC AGRIS E14
AU OCEPEK, Jože
AA JUVANČIČ, Luka (supervisor)
PP SI-1230 Domžale, Groblje 3
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science
PY 2016
TI DEVELOPMENT OF A METHODOLOGY FOR ONGOING EVALUATION OF EFFECTIVENESS AND EFFICIENCY OF LOCAL ACTION GROUPS IN THE REALIZATION OF SUPPORT FOR LOCAL DEVELOPMENT
DT Graduation Thesis (University studies)
NO XI, 80 p., 14 tab., 5 fig., 6 ann., 44 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The main aim of this thesis is to present a proposal of indicators for monitoring and evaluating the efficiency and relevance of the Community Led Local Development (CLLD) programme in the EU programme period 2014–2020. The groundwork for the thesis is the scientific basis prepared for the purpose of evaluation of the forerunner programme (LEADER) in the EU programme period 2007–2013, which was limited only to the activities in the field of rural development, and at the same time it was too large for practical use with a set of 33 indicators of result and 132 of output. The proposal for a new set of indicators seeks to reconcile two conflicting objectives: reducing the number of indicators to a manageable level while extending the content (unlike LEADER, CLLD in addition to the rural development activities includes also urban development and fisheries). We try to follow the criteria of good practice in establishing the indicators that the technical literature describes with the acronym SMART (Specific, Measurable, Available, Relevant and Timely). The proposal contains 11 result indicators (efficiency) and 55 indicators of input (relevance). Due to the specific content of individual local development strategies additional common indicators of output (effectiveness) were not established. The proposal for the input indicators is based on seven inextricably linked key features of the LEADER/CLLD approach. The indicators are divided into two groups. The first one includes those indicators that are monitored on an annual base and define the participation of the population in the LAG, the effectiveness and efficiency of the animation area, and the capacity for informed decision-making. The second group includes indicators that monitor the efficiency and effectiveness of the animation from the perspective of public calls, multi-sectoral and integrated approach, and innovation. These indicators are monitored in the year when a public call is made.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key Words Documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Kazalo prilog	IX
Okrajšave in simboli	X
Slovarček	XI
1 UVOD	1
2 PREGLED OBJAV	3
2.1 Ureditev politike razvoja podeželja, urbanih in ribiških območij v Evropski uniji 2014–2020	3
2.1.1 Pravne osnove, organiziranost in institucionalni okvir	3
2.1.2 Izvajanje politike lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v obdobju 2014–2020	6
2.2 Pomen in organiziranost partnerskega sodelovanja na lokalni ravni za razvoj podeželja, urbanih in ribiških območij	7
2.2.1 Pristop »lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« – kronologija in temeljna načela	7
2.2.2 Organiziranost pristopa »lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« znotraj politike Evropske unije za razvoj podeželja, urbanih in ribiških območij	16
2.3 Izvajanje programov partnerskega sodelovanja za razvoj podeželja, urbanih in ribiških območij v Sloveniji	21
2.3.1 Od celostnega razvoja podeželja in obnove vasi (CRPOV) do lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (<i>CLLD</i>)	21
2.3.2 Izvajanje razvojnega pristopa »lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« v Sloveniji po letu 2014	23
2.3.3 Opis nalog odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov lokalne akcijske skupine	26
2.4 Pomen spremljanja in vrednotenja programov lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	28
2.4.1 Okvir skupnega spremljanja in vrednotenja – <i>Common monitoring and evaluation framework (CMEF)</i>	28
2.4.2 Spremljanje in vrednotenje na ravni strategije lokalnega razvoja	29
2.4.3 Intervencijska logika in kazalniki	30

2.4.4 Spremljanje in vrednotenje: definicije in cilj	32
2.5 Upravne in strokovne podlage za pripravo nabora kazalnikov	33
3 MATERIAL IN METODE	38
3.1 Izhodišča za pripravo nabora kazalnikov	38
3.2 Priprava nabora kazalnikov	39
4 REZULTATI	44
4.1 Kazalniki učinkovitosti porabe javnih sredstev	44
4.2 Kazalniki relevantnosti dela Lokalne akcijske skupine	52
4.2.1 Kazalniki relevantnosti, ki jih spremljamo na letni ravni	52
4.2.2 Kazalniki relevantnosti, ki jih spremljamo ob javnem pozivu	60
5 RAZPRAVA IN SKLEPI	66
5.1 Razprava	66
5.2 Sklepi	72
6 POVZETEK	73
7 VIRI	75
ZAHVALA	
PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Finančni okvir PRP 2014–2020 po ukrepih in prednostnih nalogah (Kvas Majer, 2014; Program ..., 2016)	18
Preglednica 2: Finančni okvir OP EKP 2014–2020 po prednostnih oseh in skladih (Operativni ..., 2015)	20
Preglednica 3: Finančni okvir OP ESPR 2014–2020 po ukrepih in prednostnih nalogah (Uredba ..., 2014)	21
Preglednica 4: Kazalniki za <i>CLLD</i> za obvezno spremljanje in vrednotenje skladno z uredbo <i>CLLD</i> in smernicami (Uredba ..., 2015; Uredba ..., 2016; Smernice ..., 2015)	33
Preglednica 5: Prednostna naloga oz. os po skladih in tematska področja ukrepanja (Partnerski ..., 2014)	34
Preglednica 6: Izračun pokritja pri prireji 6.000 kg mleka na kravo letno, izraženo v evrih na molznico (Kavčič in sod., 2009).	37
Preglednica 7: Matrika korelacij med sedmimi značilnostmi pristopa <i>LEADER/CLLD</i> in področji kazalnikov za spremljanje relevantnosti dela LAS	42
Preglednica 8: Primer načina spremljanja kazalnikov rezultata	43
Preglednica 9: Predlog kazalnikov za tematsko področje: Ustvarjanje delovnih mest	46
Preglednica 10: Kazalniki za tematsko področje: Razvoj osnovnih storitev	48
Preglednica 11: Kazalniki za tematsko področje: Varstvo okolja in ohranjanje narave	50
Preglednica 12: Kazalniki za tematsko področje: Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	51
Preglednica 13: Predlog letnih kazalnikov relevantnosti dela LAS	58
Preglednica 14: Predlog kazalnikov relevantnosti dela LAS ob javnem pozivu	60

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Pravni okvir lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (prirejeno po Lokalni ..., 2015a: 3)	4
Slika 2: Skupine akterjev, ki sodelujejo pri upravljanju na lokalni ravni (Pollermann in sod., 2014: 8)	5
Slika 3: Sedem ključnih značilnosti pristopa <i>LEADER/CLLD</i> (Pristop ..., 2006: 8)	8
Slika 4: Diagram elementov intervencijske logike (Razvoj ..., 2006b: 7)	31
Slika 5: Shema relacij oz. povezav med faktorji spremljanja in vrednotenja (Impact ..., 2005: 60)	32

KAZALO PRILOG

PRILOGA A: Sklepčnost organa upravljanja pri različnih sestavih in prisotnosti

PRILOGA B: Predvidena pokritost z območji LAS v RS na podlagi prejetih vlog (*CLLD*, 2016)

PRILOGA C: Predlog registra interesa za člane organov LAS

PRILOGA D: Obrazec 0,68 – razgovor za spremljanje aktivnosti animacije

PRILOGA E: Primer dolgoročnega in osredotočenega spremljanja kazalnikov (The ..., 2016)

PRILOGA F: Kaj nas še čaka?

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

ARSKTRP	Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja
BZ	blagovna znamka
CLLD	<i>Community Led Local Development</i> – lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost
CMEF	<i>Common Monitoring and Evaluation Framework</i> – okvir skupnega spremljanja in vrednotenja
CRPOV	Program celostnega razvoja podeželja in obnove vasi
EK	Evropska komisija
EKJS	Evropski kmetijski jamstveni sklad
EKSRP	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
ELARD	<i>European LEADER Association for Rural Development</i> – Mreža evropskih lokalnih akcijskih skupin za razvoj podeželja
ERS	Evropsko računsko sodišče
ESI	Evropskimi strukturnimi in investicijskimi skladi
ESPR	Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo v Republiki Sloveniji
ESR	Evropskem skladu za ribištvo v obdobju 2007–2013 (danes ESPR)
ESRR	Evropski sklad za regionalni razvoj
ESS	Evropski socialni sklad
EU	Evropska unija
IKT	informacijsko-komunikacijska tehnologija
LAS	lokalna akcijska skupina, partnerstvo, javno-zasebno partnerstvo
LEADER	<i>Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale</i> – povezave med ukrepi za razvoj podeželskega gospodarstva
LRS	lokalna razvojna strategija v obdobju 2007–2013 (od 2014 naprej SLR)
MGRT	Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
NVO	nevladne organizacije (npr. društva, zasebni zavodi)
OP	operativni program
OP EKP	Operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike
OP ESPR	Operativni program za izvajanje Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo v Republiki Sloveniji
OZS	Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije
PREPARE	<i>Partnership for Rural Europe</i> – pobuda Partnerstvo za evropsko podeželje
PRP	Program razvoja podeželja
RPP	Regionalni program podeželja
RS	Republika Slovenija
SKP	skupna kmetijska politika
SLR	strategija lokalnega razvoja
SRP	skupna ribiška politika
SVRK	Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko
SWOT	strengths, weaknesses, opportunities, threats – prednosti, slabosti, priložnosti, nevarnosti
VTC	vinska turistična pot

SLOVARČEK

LOKALNI RAZVOJ, KI GA VODI SKUPNOST: program podpore EU *Community Led Local Development* oziroma *CLLD*. *CLLD* je program, ki se skladno s skupnimi pravnimi podlagami v Sloveniji izvaja na Evropskem kmetijskem skladu za razvoj podeželja – EKSRP, Evropskem skladu za regionalni razvoj – ESRR in na Evropskem skladu za pomorstvo in ribištvo – ESPR. Program *CLLD* je razširitev programa *LEADER*, ki se je v preteklosti izvajal na Evropskem kmetijskem skladu za razvoj podeželja, na več skladov (Zago, 2014; Birolo in sod., 2012; Partnerski ..., 2014).

PRISTOP LEADER: program podpore EU, ki se je v Sloveniji samostojno izvajal v programskem obdobju 2007–2013, in sicer s podporo Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. V trenutnem programskem obdobju se izraz uporablja za izvajanje programa *CLLD* na skladu EKSRP. Pristop *LEADER* opredeljuje 7 ključnih značilnosti: lokalne razvojne strategije, ki temeljijo na območju, pristop od spodaj navzgor in izvajanje strategij, lokalna javno-zasebna partnerstva (lokalne akcijske skupine), integrirani in večsektorski ukrepi, inovacije, sodelovanje in povezovanje v mrežo (Pristop ..., 2006).

SKUPNI STRATEŠKI OKVIR: predstavlja pravni okvir za usklajeno delovanje evropskih strukturnih in investicijskih skladov – ESI. Večinoma se nanaša na Uredbo Evropskega parlamenta in Sveta št. 1303/2013. V sklop skupnega strateškega okvira so vključeni evropski strukturni in investicijski skladi: Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja – EKSRP, Evropski sklad za regionalni razvoj – ESRR, Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo – ESPR, Kohezijski sklad in Evropski socialni sklad – ESS. Država članica samostojno odloča o vključitvi posameznih skladov v *CLLD* (Uredba ..., 2013; Partnerski ..., 2014).

KRITERIJI DOBRE PRAKSE – SMART: morajo biti točno in konkretno določeni, razumljivi vsem in brez možnosti za raznolike interpretacije (angl. *Specific*). Prioritetno izbiramo kazalnike, ki so kvantitativni in merljivi (angl. *Measurable*). Podatke za kazalnike moramo biti sposobni zbrati oz. morajo biti dosegljivi na stroškovno sprejemljiv način (angl. *Available*). Kazalniki morajo biti ustrezni, torej tesno povezani s SLR in njenimi cilji, skladno z intervencijsko logiko (angl. *Relevant*). Pomembno je tudi, da so kazalniki takšni, da se lahko spremljajo skozi čas (angl. *Timely*) in tako prikazujejo razvoj v časovno omejenem obdobju (Impact ..., 2005).

1 UVOD

Razvojna in strukturna politika Evropske unije v programskem obdobju 2014–2020 sledi ciljem evropske strategije trajnostne, pametne in vključujoče rasti. EU želi spodbuditi intenzivno vključenost državljanov v procese odločanja. V skladu s tem je pristop *LEADER*, ki temelji na lokalnem javno-zasebnem partnerskem povezovanju in samostojnem odločanju o javno podprtih operacijah, postal bolj pomemben. V financiranje lokalnih razvojnih strategij, v katero sta se doslej vključevala zgolj Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP) ter Evropski sklad za ribištvo in pomorstvo (ESPR), se prvič vključujejo tudi sredstva Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR). S tem se, tako vsebinsko kot finančno, širi polje možnosti za uresničitev lokalnih razvojnih pobud. Hkrati se s tem povečuje tudi organizacijska in administrativna zahtevnost upravljanja z javnimi sredstvi, namenjenimi lokalnemu razvoju.

V izogib tveganjem, ki so povezana z zaznanimi nepravilnostmi pri organiziranosti in poslovanju lokalnih akcijskih skupin, bi bilo smotno vzpostaviti enovit notranji sistem spremljanja in vrednotenja. S tem bi se pomembno izboljšala preglednost poslovanja in informiranega odločanja lokalnih akcijskih skupin oziroma njihovih organov odločanja (upravni odbor, skupščina). Vzpostavitev enovitega sistema spremljanja in vrednotenja bi bila smotrna tudi z vidika učinkovitega upravljanja na ravni celotnega ukrepa, pa tudi z vidika stroškovne učinkovitosti. Kljub pričakovanim koristim enovitih rešitev za notranji sistem spremljanja in vrednotenja aktivnosti lokalnih akcijskih skupin do tega še ni prišlo.

Kot del sprotne vrednotenja Programa razvoja podeželja 2007–2013 je nosilno ministrstvo pripravilo metodologijo, ki bi jo lahko lokalne akcijske skupine (LAS) uporabile za samovrednotenje v smislu doseganja zastavljenih ciljev lokalnih razvojnih strategij (LRS)¹. Za spremljanje doseganja ciljev LRS so LAS v LRS opredelile kazalnike, vendar so ti pogosto posredno vključeni v opisih načrtovanih rezultatov. Kazalniki za spremljanje doseganja ciljev LRS pogosto spremljajo le donose, malo pa je takih, ki spremljajo rezultate izvajanja LRS, in še manj takih, ki spremljajo vplive izvajanja LRS na razvoj lokalnega območja. Analitični in uporabni domet tovrstnega pristopa k vrednotenju je šibek (Poročilo o sprotne ..., 2013).

Tudi Evropsko računsko sodišče je v presoji izvajanja pristopa *LEADER* poudarilo potrebo po vzpostavitvi učinkovitejšega sistema spremljanja in vrednotenja pristopa *LEADER* (Implementation ..., 2010).

¹ Besedna zveza lokalna razvojna strategija se je uporabljala v obdobju 2007–2013. Od 2014 naprej se uporablja besedna zveza strategija lokalnega razvoja – SLR (Smernice ..., 2015).

Za kakovostno izvedbo spremljanja in vrednotenja je potrebna celovita zasnova kazalnikov na ravni rezultata in vložka, vendar za to ni na voljo strukturiranih strokovnih podlag in smernic, na katere bi se partnerstva pri pripravi izbora kazalnikov lahko oprla.

Enoten sistem spremljanja in vrednotenja kazalnikov učinkovitosti in relevantnosti v Sloveniji bi pripomogel pri presoji in upravičevanju sistema dodeljevanja javnih sredstev na nacionalni ravni. Na ravni LAS pa bi zagotovil kakovostne podatke o vložkih, donosih in rezultatih, kar je za partnerje LAS in člane organov upravljanja LAS ter njihovo informirano odločanje nujno potrebno. Enovit sistem omogoča tudi sledenje istih kazalnikov skozi več programskih obdobj in primerjavo med obdobji ter LAS.

V diplomski nalogi smo skušali doseči naslednje cilje:

- pripraviti celovit pregled relevantnih podlag za spremljanje in vrednotenje pristopa *LEADER/CLLD*,
- oblikovati enovit predlog kazalnikov za spremljanje ter vrednotenje učinkovitosti in uspešnosti dodeljevanja javnih sredstev v okviru *LEADER/CLLD* in
- oblikovati enovit predlog kazalnikov za spremljanje in vrednotenje relevantnosti dela lokalnih akcijskih skupin na podlagi vložkov.

Podlage za spremljanje in vrednotenje bomo pridobili s klasičnim pregledom relevantne literature in obstoječih predlogov za spremljanje in vrednotenje. V ospredje bomo postavili predvsem značilnosti in zahteve, ki obrobno aktivnost partnerstev osvetljujejo kot pomembno za notranje delovanje LAS.

Za spremljanje in vrednotenje učinkovitosti in uspešnosti dodeljevanja javnih sredstev imamo med obveznimi kazalniki za pristop *LEADER/CLLD* en kazalnik, in sicer število delovnih mest. Le-ta je bil za veliko večino operacij v predhodnem programskem obdobju nedosegljiv. Med konsistentnimi predlogi kazalnikov najbolj izstopa predlog, ki ga je pripravila Požnel (2012) v svojem diplomskem delu, vendar je v luči novega programskega obdobja treba ponovno opraviti določene presoje.

Kot dober gospodar mora LAS spremljati in vrednotiti, kaj je doseženo z izvajanjem njenih aktivnosti ob porabi virov, ki so na voljo. Predlog kazalnikov vložka bomo pripravili skladno s sedmimi ključnimi značilnostmi pristopa *LEADER/CLLD*, ki bodo zagotavljale relevantno podlago za informirano odločanje organov LAS.

2 PREGLED OBJAV

2.1 UREDITEV POLITIKE RAZVOJA PODEŽELJA, URBANIH IN RIBIŠKIH OBMOČIJ V EVROPSKI UNIJI 2014–2020

2.1.1 Pravne osnove, organiziranost in institucionalni okvir

Partnerski sporazum za obdobje 2014–2020, ki ga je Republika Slovenija (RS) sklenila z Evropsko komisijo (EK), je strateški dokument in podlaga za črpanje sredstev iz skladov Evropske unije (EU). Partnerski sporazum je pripravljen na osnovi strategije Evropa 2020 in skupnega strateškega okvira, ki opredeljuje skupna določila vseh petih vključenih skladov: Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP), Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR), Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo (ESPR), Evropski socialni sklad (ESS) in Kohezijski sklad (Partnerski ..., 2014).

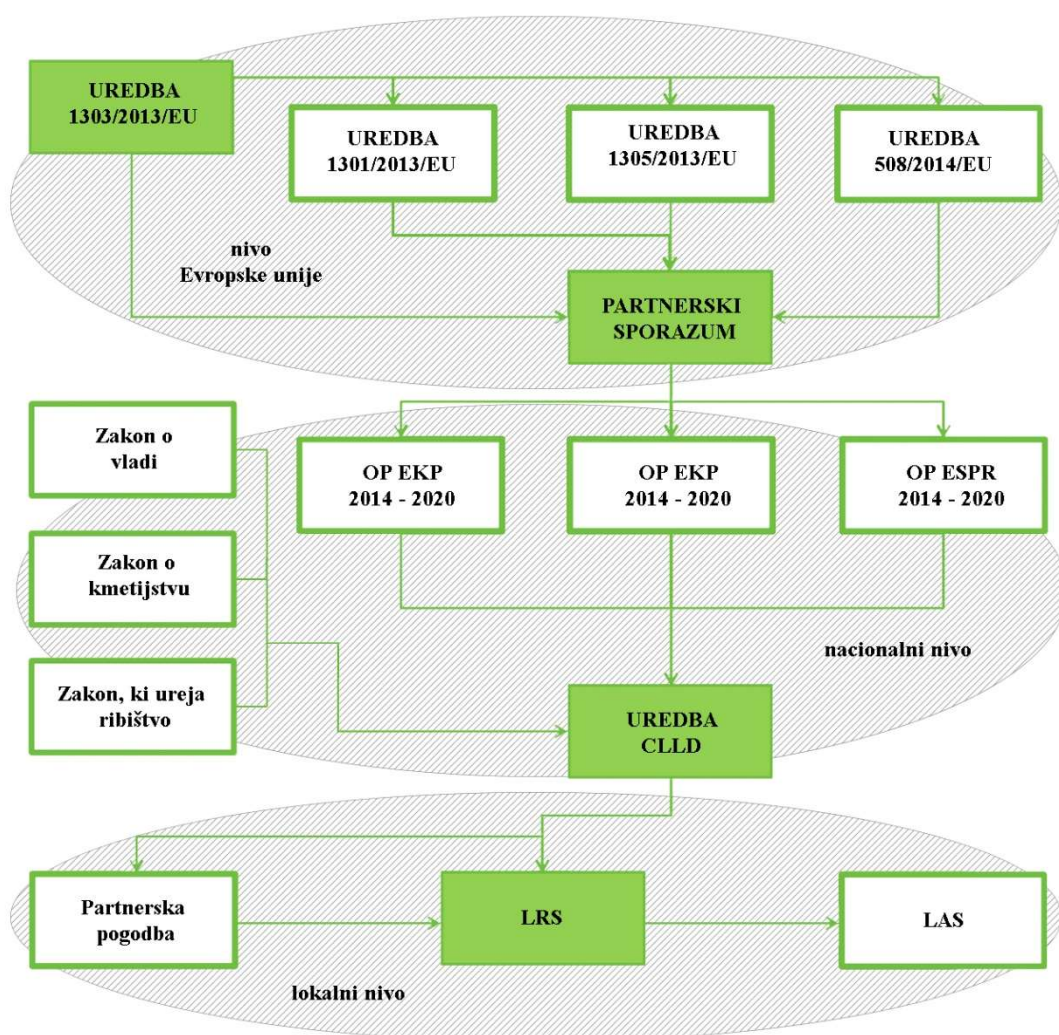
Strategija Evropa 2020 vsebuje vizijo socialnega tržnega gospodarstva Evrope za 21. stoletje. V njenem ospredju so tri prednostne prvine, ki se medsebojno krepijo (Sporočilo ..., 2010):

- pametna rast: razvoj gospodarstva, ki temelji na znanju in inovacijah,
- trajnostna rast: spodbujanje bolj konkurenčnega in zelenega gospodarstva, ki gospodarnejše izkorišča vire ter
- vključujoča rast: utrjevanje gospodarstva z visoko stopnjo zaposlenosti, ki krepi socialno in teritorialno kohezijo.

Za vsako državo članico je EK na podlagi izkušenj iz programskega obdobja 2007–2013 in zakonodajnih predlogov pripravila stališče služb EK do priprave partnerskega sporazuma (angl. *position paper*). Stališče določa glavne izzive, prednostna področja financiranja ter je podlaga za pripravo partnerskega sporazuma. Na državni ravni je za pripravo partnerskega sporazuma in pogajanja z EK pristojna Služba Vlade RS za razvoj in kohezijsko politiko (SVRK). Dokument se je pripravljala v tesnem sodelovanju med Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT), Ministrstvom za kmetijstvo in okolje, danes Ministrstvom za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP), drugimi resorji in ključnimi deležniki (Partnerski ..., 2014).

Slovenija je pripravila tri operativne programe (OP), od tega enega skupnega za izvajanje evropske kohezijske politike: Operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020 (OP EKP 2014–2020), Program razvoja podeželja za obdobje 2014–2020 (PRP 2014–2020) in Operativni program za izvajanje Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo v Republiki Sloveniji za obdobje 2014–2020 (OP ESPR 2014–2020) (Partnerski ..., 2014).

V partnerskem sporazumu je za programsko obdobje 2014–2020 predvidena uporaba pristopa »lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« (angl. *Community Led Local Development* oz. *CLLD*) v okviru treh skladov. Izvajanje pristopa *LEADER* je obvezno znotraj sklada EKSRP. Odločitev o uporabi za sklade ESRR, ESPR in ESS pa je v pristojnosti države članice. V Sloveniji se *CLLD* kot orodje za spodbujanje celovitega lokalnega razvoja po načelu »od spodaj navzgor« izvaja znotraj evropskih skladov EKSRP, ESRR in ESPR in omogoča reševanje razvojnih izzivov, usklajeno delovanje s pomočjo različnih virov financiranja ter prožnost pri doseganju razvojnih ciljev. Pristop *CLLD* odpira inovativne priložnosti za zmanjšanje razvojnih razlik in predstavlja osnovo za teritorialni razvoj podeželja, manjših mest ter obalnih in ribiških območij (Partnerski ..., 2014).

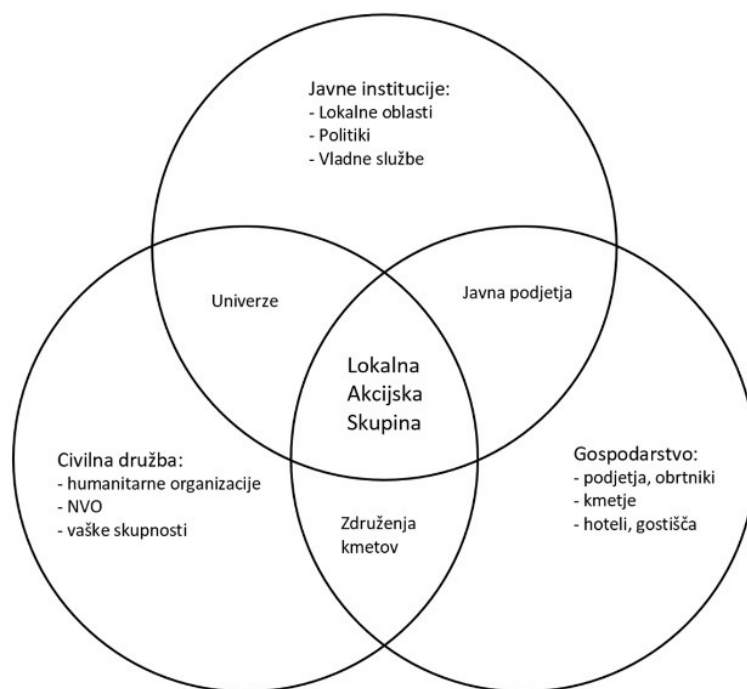

Slika 1: Pravni okvir lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (prirejeno po Lokalni ..., 2015a: 3)

Skupni strateški okvir oz. Uredba Evropskega parlamenta in Sveta št. 1303/2013 (Slika 1) za izboljšanje usklajevanja in harmonizacijo delovanja skladov za evropske strukturne in investicijske sklade (skladi ESI) opredeljuje splošna določila za vse sklade ESI in posebnosti, ki se upoštevajo npr. samo za ESRR, ESS in ne za EKSRP in ESPR (Uredba ..., 2013).

Evropska politika v programskem obdobju 2014–2020 sledi ciljem evropske strategije trajnostne, pametne in vključujoče rasti. EU želi spodbuditi intenzivno vključenost državljanov v procese odločanja. Trajnostna, pametna in vključujoča rast zahteva več sodelovanja in teritorialno kohezijo, ki se izvaja v okviru »lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost«. Ključni element razvoja je pristop *LEADER* (fran. *Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale* – povezave med ukrepi za razvoj podeželskega gospodarstva), ki ga poznamo iz predhodnih programskih obdobj (Zago, 2014).

Na podlagi izkušenj z izvajanjem pristopa *LEADER* Evropska komisija predvideva, da bo podpora integriranih lokalnih razvojnih strategij (SLR) in lokalnih akcijskih skupin (LAS) pomembno prispevala k pospešenemu trajnostnemu razvoju in izvajanju večdimenzionalnih in medsektorskih intervencij. Skladen nabor ukrepov naslavlja vsa EU območja (podeželska, urbana, obalna itd.) za spodbujanje novih priložnosti, socialno-ekonomskih pravic, enakosti, diverzifikacijo aktivnosti, mreženje in inovacije (Birolo in sod., 2012).

Slika 2: Skupine akterjev, ki sodelujejo pri upravljanju na lokalni ravni (Pollermann in sod., 2014: 8)

V programskem obdobju 2014–2020 se mora LAS ustanoviti na podlagi zavezujoče pogodbe med partnerji, torej bo organizirana kot pogodbeno partnerstvo javnih in zasebnih subjektov na izbranem območju. Lokalno javno-zasebno partnerstvo temelji na tripartitnem sestavu iz predstavnikov javnih institucij, gospodarstva in civilne družbe (Slika 2). LAS se oblikuje na območju s skupnimi lokalnimi potrebami in izzivi, s skupnim ciljem uresničevanja lokalnih razvojnih potreb in doseganja zastavljenih ciljev, opredeljenih v SLR. Na ravni odločanja nobena od treh interesnih skupin ne sme imeti več kot 49 odstotkov glasovalnih pravic (Smernice ..., 2015).

2.1.2 Izvajanje politike lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v obdobju 2014–2020

Uredba skupnega strateškega okvira 1303/2013 določa, da morajo biti podpore v sklopu lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, med vsemi vključenimi skladi ESI usklajene. V Sloveniji so se organi upravljanja za sklade EKSRR, ESRR in ESRR povezali na strateški in izvedbeni ravni ter vzpostavili ustrezne administrativne dogovore, ki bodo podlaga za usklajeno delovanje. V ta namen so organi upravljanja zadevnih skladov ustanovili Koordinacijski odbor *CLLD* (Partnerski ..., 2014).

V Koordinacijski odbor *CLLD* so imenovani predstavniki vseh skladov, odbor pa je odgovoren organom upravljanja posameznih skladov. Naloge Koordinacijskega odbora *CLLD* so zagotavljanje sinergij in pretok informacij med vsemi zadevnimi skladi in organi, priprava skupnega nacionalnega izvedbenega predpisa, izbira SLR in LAS v enovitem postopku in na podlagi skupnih meril za izbor. Koordinacijski odbor *CLLD* bo pri pregledovanju in usklajevanju skrbel, da vsebine SLR sledijo prednostnim tematskim področjem na lokalni, regionalni, državni in evropski ravni. Končno odločitev v povezavi z izborom SLR in LAS bodo sprejeli posamezni organi upravljanja zadevnih skladov (Partnerski ..., 2014).

Organ upravljanja za EKSRR in ESRR v Sloveniji je MKGP, Direktorat za kmetijstvo. Naloge plačilne agencije opravlja Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja (ARSKTRP) (Partnerski ..., 2014). Organ upravljanja za ESRR je SVRK, ki opravlja naloge, vezane na potrditev LAS in SLR, potrdi finančni okvir in nadzira posredniški organ (MGRT). Na MGRT pripravijo predlog finančnega okvira za črpanje sredstev iz naslova ESRR, nadzorujejo delovanje LAS, preverjajo izpolnjevanje pogojev upravičenosti operacij, sklepajo pogodbe o sofinanciranju, skrbijo za pravilna izplačila sredstev in opravljajo druge naloge (Lokalni ..., 2015b).

2.2 POMEN IN ORGANIZIRANOST PARTNERSKEGA SODELOVANJA NA LOKALNI RAVNI ZA RAZVOJ PODEŽELJA, URBANIH IN RIBIŠKIH OBMOČIJ

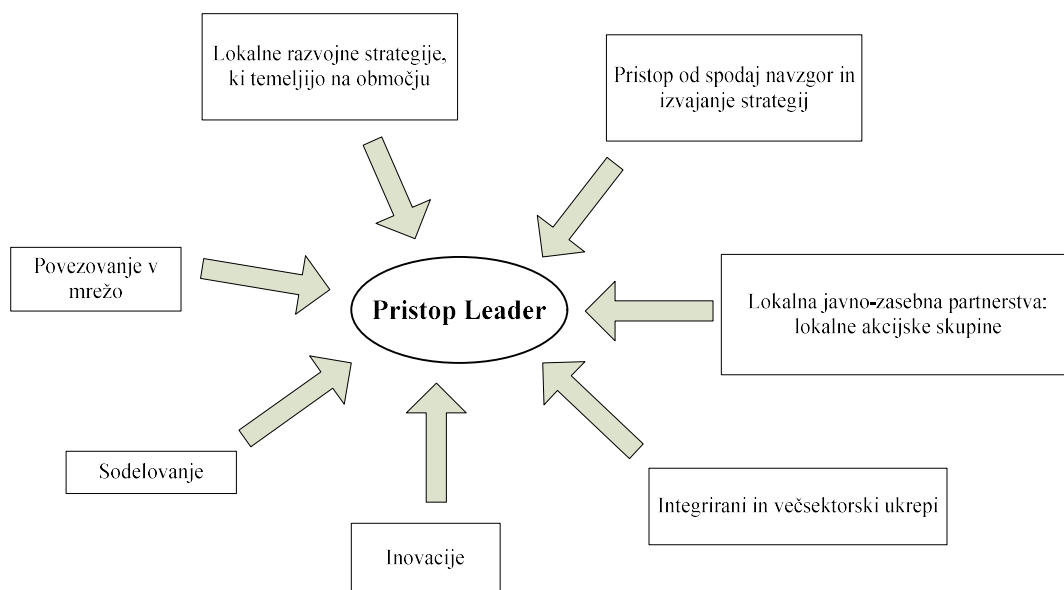
2.2.1 Pristop »lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« – kronologija in temeljna načela

Od sedemdesetih let naprej so se v EU preizkušali različni ukrepi in pristopi k razvoju podeželja. Bili so tipično sektorske narave, osredotočeni na kmete in pripravljeni na nacionalni oz. regionalni ravni (od zgoraj navzdol). Od svojih začetkov v letu 1991 je pristop *LEADER* s posebnim skladom in pristopom od spodaj navzgor podeželskim skupnostim in skupinam priskrbel orodje, da so se lahko tudi aktivno vključile v oblikovanje lastne prihodnosti. Prebivalci na celovitem subregionalnem območju s podobnimi razvojnimi izzivi lahko pripravijo in izvajajo lokalno razvojno strategijo, skladno s svojimi prioritetami in cilji razvoja podeželja. Pristop *LEADER* se je razvijal skupaj z ostalo skupno kmetijsko politiko (SKP) (Pristop ..., 2006).

S programskim obdobjem 2007–2013 se je pristop *LEADER* vključil v splošno politiko razvoja podeželja. Pred tem so se zvrstile že tri generacije pristopa *LEADER*, ki so jih imele države članice in regije kot samostojne programe z ločenim financiranjem na ravni EU: *LEADER* I (1991–1993), *LEADER* II (1994–1999) in *LEADER* + (2000–2006) (Pristop ..., 2006).

LEADER je pristop k lokalnemu razvoju, ki lokalnim akterjem omogoča oblikovanje razvoja z uporabo endogenih razvojnih potencialov. Razvojne izzive naslavlja lokalne akcijske skupine – LAS. Želja je, da se na podlagi izkušenj LAS (pristop *LEADER* – sklad EKSRP), pridobljenih v prejšnjem programskem obdobju, uspešno razširi pristop na lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost – *CLLD* (skladi EKSRP, ESRR in ESPR) (Zago, 2014).

Glede na raznolikost evropskega podeželskega območja je glavna zamisel pristopa *LEADER* pripraviti orodje za izdelavo in izvajanje učinkovite in uspešne lokalne razvojne strategije. Naloga je prenesena na usposobljene lokalne akterje na lokalni ravni. Razlika med pristopom *LEADER* in ostalimi razvojnimi politikami je ta, da *LEADER* kaže, »kako« napredovati, in ne, »kaj« je treba narediti (Pristop ..., 2006).

Slika 3: Sedem ključnih značilnosti pristopa *LEADER/CLLD* (Pristop ..., 2006: 8)

Pristop *LEADER/CLLD* sestavlja 7 ključnih značilnosti (Slika 3), ki so sicer predstavljene vsaka posebej, vendar jih moramo jemati kot celoto, saj je vsaka od njih nepogrešljiv element pristopa *LEADER*; pozitivno se dopolnjuje in povezuje z ostalimi skozi ves postopek izvajanja. Ima trajne učinke na dinamiko podeželskih območij ter njihovo sposobnost reševanja lastnih izzivov (Pristop ..., 2006).

Lokalne razvojne strategije, ki temeljijo na območju

Lokalna akcijska skupina pripravi SLR na homogenem, družbeno povezanem območju, ki ga označujejo skupna tradicija, lokalna identiteta, občutek pripadnosti in skupne potrebe ter pričakovanja. Izbor takega območja omogoča prepoznavanje lokalnih močnih in šibkih točk, nevarnosti in priložnosti, endogenega (notranjega) potenciala in identifikacijo glavnih ozkih grl za trajnostni razvoj (Pristop ..., 2006).

Lokalni pristop omogoča, da so ukrepi bolj specifični, da ustrezajo resničnim potrebam ter dajejo poudarek lokalnim konkurenčnim prednostim. Območje LAS mora imeti dovolj kritične mase v smislu človeških, finančnih in ekonomskih virov, da lahko uspešno podpre lokalno razvojno strategijo. Sledenje vnaprej določenim upravnim mejam ni potrebno (Pristop ..., 2006), najmanjša neločljiva enota je občina (Sešek, 2016).

Upravičeno območje za pristop *CLLD* je celotno območje RS. Na območju LAS mora živeti od 10.000 do 150.000 prebivalcev. V primeru operacij sodelovanja se pričakuje tudi čezmejne operacije, ki morajo imeti zaznavne učinke tudi na območju LAS. Sofinanciranje iz EKSRRP je omejeno na podeželska območja. Podprte bodo operacije, ki se izvajajo na območju LAS in izven mest z več kot 10.000 prebivalci, ki so bila prepoznana kot urbana. Operacije, ki bodo podprte s sredstvi ESRR, se lahko izvajajo tudi v manjših mestih in

naselijih, kjer urbane funkcije prevladajo nad ruralnimi. ESRR omogoča izvajanje pristopa *CLLD* tudi v mestih z več kot 10.000 prebivalci. Izvzeta so mestna naselja mestnih občin. Da je območje upravičeno do sredstev ESPR, mora količina proizvodnje hladnovodne akvakulture znašati 50 ton in/ali 30 ton toplovodne akvakulture na leto, registriranih pa mora biti tudi najmanj pet gospodarskih subjektov, ki se ukvarjajo z vzrejo sladkovodnih organizmov, namenjenih za prehrano ljudi. Za morsko gospodarsko ribištvo in marikulturo je upravičeno obalno območje RS (Partnerski ..., 2014; Pravilnik ..., 2015).

Evropsko računsko sodišče (ERS) v svojem posebnem poročilu (pri analizi stanja lokalnega območja in prepoznavi posebnosti območja LAS) izpostavlja pomembnost vključevanja lokalne javnosti na območju LAS. Poudarja, da je treba več energije nameniti spodbujanju območja in predstavitvi pristopa *LEADER*, in sicer z namenom, da se visoki stroški za delovanje pristopa odrazijo v lokalno specifičnih ciljih in fokusiranem udejanjenju le-teh. Splošne cilje, kot npr. boj proti izseljevanju s podeželja in opuščanju tradicionalnega kmetijstva, je možno zasledovati na vseh podeželskih območjih in niso temelječi na območju (Implementation ..., 2010).

Pristop od spodaj navzgor in izvajanje strategij

Od vseh sedmih značilnosti pristopa *LEADER* je najbolj razločevalen pristop od spodaj navzgor. Pristop *LEADER* prenaša pristojnost za odločanje o lokalnem razvoju z države na lokalna partnerstva. Lokalni akterji iz najrazličnejših sfer življenja, združeni v lokalno partnerstvo, sodelujejo pri pripravi strategije lokalnega razvoja, konstituiranju organov partnerstva, pri izbiri prednostnih nalog, ki jih je treba izvesti na območju, in pri drugih ključnih odločitvah, vezanih na lokalni razvoj. Politike podeželja, ki sledijo temu pristopu, bi morale biti oblikovane in se izvajati tako, da se najbolje zadovoljijo potrebe skupnosti na območju (Pristop ..., 2006).

Vključevanje lokalnih akterjev zajema širše prebivalstvo, ekonomske in družbene interesne skupine ter predstavnike javnih in zasebnih institucij. Z animacijo je treba pritegniti tako projektno usposobljene akterje kot tudi šibkejše. Krepitev zmogljivosti lokalnega okolja je bistvena sestavina pristopa od spodaj navzgor in vključuje (Pristop ..., 2006):

- usposabljanje, ozaveščanje, sodelovanje in združevanje lokalnega prebivalstva, da se opredelijo močne in šibke točke območja (analiza),
- sodelovanje različnih interesnih skupin pri sestavi SLR in
- določitev jasnih meril za izbor ustreznih ukrepov (operacij) na lokalni ravni za izvajanje strategije.

Sodelovanje ne sme biti omejeno samo na začetno fazo priprave SLR, ampak se mora raztezati skozi celoten postopek izvajanja SLR. Partnerstvo mora spremljati izvajanje operacij in slediti doseganju zastavljenih ciljev v SLR. Na podlagi pridobljenih izkušenj z izvajanjem pristopa *CLLD/LEADER*, s prenosom ukrepov SLR v javne pozive in na

podlagi učinkov ter rezultatov operacij partnerstvo pripravi popravke SLR. Odločitve sprejema s konsenzom, doseženim z dialogom in pogajanjem sodelujočih akterjev v transparentnih postopkih mobilizacije in posvetovanja (Pristop ..., 2006).

Evropsko računsko sodišče v svojem posebnem poročilu izpostavlja predpostavko, da pristop *LEADER* ustvarja dodano vrednost v primerjavi z običajnimi razvojnimi modeli od zgoraj navzdol. Pristop od spodaj navzgor in sodelovanje med sektorji na lokalni ravni mora mobilizirati lokalni potencial. Soudeležba pri odločanju o lokalnem razvoju bi morala spodbuditi lokalno pripadnost in generirati entuziazem ter pripomoči k večji dodani vrednosti pristopa *LEADER* (Implementation ..., 2010).

Pristop od spodaj navzgor ima tudi pomembne horizontalne učinke pri upravljanju, npr. usposabljanje človeških virov, krepitev vloge lokalnih akterjev in participativno demokracijo (Implementation ..., 2010).

V zaključkih ERS izpostavlja, da je bil pristop od spodaj navzgor omejen v LAS, ki so večino razpoložljivih sredstev dodelile lastnim organizacijam, vključenim v LAS, ter da je bil pristop od spodaj navzgor in njegov potencial omejen v LAS, kjer so imeli v organih odločanja prevladujoč posredni ali neposredni vpliv predstavniki lokalnih oblasti. Zaznali pa so tudi zelo uspešne in delujoče lokalne akcijske skupine, ki so z animacijo uspešno injicirale medsektorske lokalne operacije. Pripravile so lokalne rešitve za lokalne izzive (Implementation ..., 2010).

Lokalna javno-zasebna partnerstva: lokalne akcijske skupine

Izvirna in pomembna lastnost pristopa *LEADER* je ustanovitev lokalnega javno-zasebnega partnerstva, imenovanega »lokalna akcijska skupina« – LAS (Pristop ..., 2006). LAS mora biti na izbranem območju organizirana kot pogodbeno partnerstvo javnih in zasebnih subjektov ter ustanovljena na podlagi zavezujoče pogodbe (Uredba ..., 2015; Uredba ..., 2016). Sestavljena je iz predstavnikov javnih in zasebnih lokalnih socialno-ekonomskih interesov, v katerih na ravni odločanja niti javni organi niti katera koli posamezna interesna skupina nimajo več kot 49 % glasovalnih pravic (Uredba ..., 2013).

Lokalno partnerstvo temelji na dobro uravnoteženem tripartitnem partnerstvu, sestavljenem iz predstavnikov javnih institucij, gospodarstva in civilne družbe. Za učinkovito partnerstvo je treba vzpostaviti prepoznavno in avtonomno strukturo, ki pomaga pri graditvi skupne identitete območja. Partnerstvo naj uživa splošno družbeno in politično podporo na območju; vsi partnerji naj občutijo močan občutek pripadnosti. Jasno naj bodo opredeljene odgovornosti in obveznosti posameznih med seboj enakopravnih partnerjev (Smernice ..., 2015).

LAS ima nalogo, da pripravi in izvede lokalno razvojno strategijo; sprejme odločitve o usmeritvi dodeljevanja nepovratnih finančnih sredstev. Skladno s SLR pripravi in izvede javni poziv, na katerega se lahko prijavijo člani partnerstva LAS ali zunanji prijavitelji z območja LAS. Partnerstva, ki so primeri dobrih praks, so pri spodbujanju trajnostnega razvoja učinkovita, saj združujejo razpoložljive finančne in človeške vire iz več sektorjev: javnega, zasebnega, civilnega, prostovoljnega, ekonomskega itd., da dosežejo sinergijo. Operacije, pri katerih sodeluje več partnerjev, omogočajo in zahtevajo dialog in tako zmanjšujejo možnosti za konflikt (Pristop ..., 2006).

Pri ustanovitvi partnerstva je pomembna vzpostavitev zaupanja in zavezništva med ljudmi, ki lahko pomagajo pri doseganju sprememb. Potreben je osebni pristop, komunikacija in dovolj časa, da se ugotovijo glavni pomisleki, prikriti nameni in zamere iz preteklosti, ki so v skupnosti pogosto globoko zasidrane. Namesto da bi nemudoma oblikovali strukturo uradnega partnerstva, je koristno najprej vzpostaviti zaupanje in pridobiti izkušnje pri skupnem delu v okviru neuradne delovne skupine, ki lahko nadzira naslednje faze priprave partnerstva in SLR (Navodila ..., 2014).

V partnerstvu ne sme prevladati nobena interesna skupina. Vendar obstaja tveganje, da bi lahko javne ustanove v naslednjih primerih resno razvrednotile in celo ogrozile načela od spodaj navzgor v okviru lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (Navodila ..., 2014):

- organi upravljanja in plačilne agencije, ki opravljajo presojo zakonitosti in upravičenosti, preko svojih pooblastil neupravičeno preverjajo izpolnjevanje pogojev za oceno možnosti ali kakovosti operacij, kar je funkcija LAS;
- javni sofinancerji (pogosto odgovorni za majhen del financiranja operacije) uporabijo svoj vpliv pri sprejemanju končnih odločitev glede operacij;
- določene upravne in finančne funkcije se prenesejo na odgovorni lokalni javni organ, ki je lahko uradno priznan kot posredniško telo, ki potem izrablja te funkcije za neprimerno vplivanje na preostale člane partnerstva;
- prevladujoče politične stranke izrabijo svojo prisotnost v drugih organizacijah skupnosti in z javnim sektorjem oblikujejo večino, ki lahko prepreči sprejetje odločitev.

Komisija želi lokalnim partnerstvom pomagati pri izogibanju vsem tem pastem. Pravilo o 49 odstotkih je le en korak v to smer. Če se ta kvorum ne spoštuje, sprejeta odločitev ni veljavna. Njegov namen pa je zagotoviti, da so partnerstva to, za kar se izdajajo – resnična partnerstva, v katerih ima vsak član možnost vplivanja na odločitve, in ne dodatki obstoječih struktur in organizacij. Ne glede na to EK verjame, da je javni sektor kot celota (zlasti občine) osrednja komponenta lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost. Strah javnega sektorja in izvoljenih uradnikov, da se bo ogrozila njihova vloga, je neupravičen, in ko javni sektor dokaže, da lahko deluje v okviru resničnega partnerstva z lokalnimi prebivalci, se njegova legitimnost največkrat poveča (Navodila ..., 2014).

Na neuravnotežena partnerstva opozarja tudi ERS v svojem posebnem poročilu. Partnerstva s prekomerno zastopanostjo enega sektorja lahko pripeljejo do neprimernega izbora operacij. Najpogosteje so pomanjkljivost zaznali kot neobjektivni postopek izbora in privilegiranje institucij javnega sektorja (Implementation ..., 2010).

Za člane organov odločanja LAS je treba pripraviti register interesov (Priloga C), ki nedvoumno izkazuje vpetost članov v skupnosti lokalnega okolja, in to za beleženje kakršne koli povezave med člani odborov, ocenjevalno komisijo in izbiro o kateri koli operaciji ali vlagateljem (Navodila ..., 2014; Register ..., 2016). Tveganja se pojavljajo takrat, ko je prijavitelj član organa odločanja LAS. Do tega lahko prihaja predvsem v manjših LAS, ko ima član priložnost vplivati na odločitve, ne da bi formalno sodeloval pri glasovanju (Implementation ..., 2010).

Lokalne strategije morajo biti srce pristopa *LEADER*, dajati partnerstvu razlog za obstoj (fran. *raison d'être*) in prinašati dodano vrednost z uporabo lokalnih rešitev za lokalne razvojne izzive na podeželju. V praksi pa so pogosto zgolj sredstvo za črpanje sredstev in partnerstva ne spremljajo doseganja ciljev in učinkov izvajanja SLR (Implementation ..., 2010).

LAS so dodatna raven pri dodeljevanju evropskih sredstev, kar predstavlja dodatne stroške. Prenos odločevalskih pravic na lokalna partnerstva prinaša tudi tveganje za dobro finančno poslovanje evropskih skladov v smislu poštenosti, transparentnosti in odgovornosti, pa tudi ekonomičnosti, učinkovitosti in uspešnosti (Implementation ..., 2010).

LAS se srečujejo s stalnimi tekočimi stroški: osebje, transportni stroški, promocija, pisarna itd. V interesu učinkovitosti morajo biti ti stroški pod budnim očesom organa upravljanja. V obdobju programa *LEADER* + so neprojektni odhodki predstavljali od 12 do 32 odstotkov oz. v prejšnjem programskem obdobju od 6 do 28 odstotkov. Ti stroški so vključevali animacijo območja, ki v več primerih ni bila ločena od ostalega opravljenega dela. Nekatere LAS so menile, da je vse delo, ki ga je osebje opravilo v navezavi s prijavitelji, animacija – tudi pomoč pri pripravi prijavnih obrazcev, nadzor nad izvajanjem in poročanje (Implementation ..., 2010).

V skladu z načelom dobrega finančnega poslovanja v smislu Uredbe št. 966/2012 Evropskega parlamenta in Sveta se morajo finančni udeleženci in druge osebe, ki sodelujejo pri izvrševanju in upravljanju proračuna, vključno s pripravljalnimi akti v zvezi s tem, revizijo ali kontrolo proračuna, vzdržati vsakršnega dejanja, ki bi lahko povzročilo navzkrižje njihovih interesov z interesi Unije (Uredba ..., 2012).

Za namene zgornjega odstavka navzkrižje interesov obstaja, kadar je ogroženo nepristransko in objektivno izvajanje nalog finančnega udeleženca ali druge osebe iz

gornjega odstavka zaradi družinskih, čustvenih, političnih ali narodnostnih razlogov, gospodarskega interesa ali kakršnega koli drugega skupnega interesa s prejemnikom (Uredba ..., 2012).

Integrirani in večsektorski ukrepi

Ukrepi, opredeljeni v strategiji, morajo biti integrirani (povezovalni) in večsektorski. Program *LEADER* nadgrajuje sektorsko politiko razvoja in poudarja povezovanje med več sektorji v usklajeno celoto (Pristop ..., 2006). To nakazuje že samo ime programa: *LEADER* je akronim za francosko besedno zvezo, s katero poimenujemo povezave med ukrepi za razvoj podeželskega gospodarstva. V projektna partnerstva se združujejo podporniki, da bi izkoristili vse možne multiplikatorje med sektorji, kot so kmetijstvo, prehranska industrija, obrti, podeželski turizem, lokalne storitve in okolje. S širitvijo pristopa na *CLLD* se je razširil tudi nabor sektorjev in se prilagodil obravnavani vrsti težav in območij (Navodila ..., 2014).

Integracija lahko pomeni (Navodila ..., 2014):

- vzpostavljanje dobavnih verig in vertikalnih povezav v okviru sektorjev ter horizontalnih povezav med sektorji,
- obravnavanje enega ali več vprašanj, tem, težav, izzivov ali ciljnih skupin, ki zadevajo skupnost, pri čemer se zagotovi umestitev v širši kontekst ter vzpostavijo povezave navzven z drugimi sektorji in akterji, ki lahko vplivajo na razmere,
- povezovanje manj razvitih območij z območji, ki ponujajo boljše možnosti (npr. podeželska območja z mesti in prikrajsane četrti s centri rasti zaposlovanja),
- vzpostavljanje povezav med nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi ravni upravljanja,
- zagotovitev zaporedja različnih lokalnih podpornih ukrepov, ki sodelujejo pri doseganju istih strateških ciljev (integracija z vidika, kaj se izvaja, kdo to izvaja in kako).

Pregledane strategije in operacije so lahko postregle z zelo malo dokazi o inovacijah in interakcijah med sektorji, v svojem posebnem poročilu opozarja ERS. Program *LEADER* bi moral vključevati večsektorski pristop, temelječ na interakciji med akterji različnih sektorjev. Sofinancirane operacije pa so bile le malo drugačne od tistih, ki so se izvajale znotraj drugih programov EU, oz. se niso dosti razlikovale od običajnih aktivnosti lokalnih skupnosti (občin) in organizacij. S tem se je omejil potencial pristopa *LEADER* za ustvarjanje dodane vrednosti (Implementation ..., 2010).

Interakcije so bile vzpostavljene med akterji različnih sektorjev znotraj formalnega partnerstva, neznailne pa so povezave znotraj strategij ali odobrenih operacij. Obstajajo pa tudi primeri dobrih praks, kjer se povezujejo proizvajalci in trgovci ter turistična ponudba skupaj z marketingom lokalnih produktov. Veliko LAS je odobrilo operacije

upravičencem za izvajanje njihovih običajnih aktivnosti, kar ne sledi usmeritvi programa *LEADER* (Implementation ..., 2010).

Inovacije

Pomembna značilnost pristopa *LEADER* je inovativnost. Inovacije so lahko nove storitve, novi proizvodi, novi načini obravnavanja vprašanj v lokalnem kontekstu in podobno. Opredelitev inovacij v okviru lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, je namenoma bolj odprta, saj EK inovacij ni poskušala »vnaprej« opredeliti, ker bi s tem omejila lokalno ustvarjalnost. Seveda ni nujno, da so vsi ukrepi v okviru strategije inovativni, saj bodo morala partnerstva pogosto pridobiti zaupanje lokalnega okolja in pri tem dokazati, da lahko izpolnijo tudi nekatere kratkoročne osnovne potrebe (Navodila ..., 2014).

Pristop *LEADER* se uvršča v sklop inovativnih politik EU. Njegova svoboda in fleksibilnost pri pripravi ukrepov z neomejenimi možnostmi za uporabo podpor naj bi omogočali inovativne pristope pri razvoju. Možnost, da se prebivalci aktivno vključujejo v procese soodločanja pri usmeritvi in koriščenju sredstev, je za veliko lokalnih skupnosti in izvoljenih predstavnikov novost v političnem odločanju (Pristop ..., 2006).

Inovacije oz. inovativne operacije v okviru *CLLD* so lahko (Navodila ..., 2014; Pristop ..., 2006):

- vključevanje novih proizvodov, postopkov, storitev, organizacije, trga ali načina obravnavanja lokalnih vprašanj,
- tiste, ki imajo multiplikacijski učinek ali »učinek snežne kepe« na spremembe, ki jih želi skupnost doseči,
- tiste, ki se vključujejo v večjo vodilno operacijo, s katero se skupnost aktivno ukvarja, in vključujejo eno ali več majhnih aktivnosti in prototipov,
- odkrivanje in novi načini aktiviranja in uporabe obstoječih virov in sredstev skupnosti (človeški viri, infrastruktura, diverzifikacija in podobno),
- krepitev sodelovanja med različnimi akterji in sektorji,
- vključevanje univerze ali napredne raziskave v razvoj,
- izgradnje platform in povezovanje v mreže za izvajanje aktivnosti socialnih podjetij in
- prenos in prilagoditev inovacij, razvitih drugod, posodobitev tradicionalnih oblik znanja in izkušenj (pilotne operacije).

V svojem posebnem poročilu ERS izpostavlja, da se morajo dodatni stroški in tveganja pristopa *LEADER*, pristop od spodaj navzgor in partnerski pristop, boljša identifikacija lokalnih potreb in rešitve, vključenost in participacija akterjev nujno odraziti v dodani vrednosti in možnostih za inovacije (Implementation ..., 2010).

Nadalje ERS poudarja, da morajo partnerstva zasnovati in implementirati svoje lokalne strategije tako, da mobilizirajo in ustvarjajo lokalni razvoj z uporabo inovativnih pristopov k dolgotrajnim in novejšim lokalnim izzivom. Išče se ustvarjanje dodane vrednosti drugače, kot to počnejo ostali programi, politike oz. oblasti na lokalni, nacionalni in evropski ravni. Operacije, ki bi se lahko izvajale v okviru drugih ukrepov, bi se po stališču ERS s programom *LEADER* lahko sofinancirale le izjemoma (Implementation ..., 2010).

Sodelovanje

Poleg integralnih ukrepov in operacij (sodelovanje med partnerji) pristop *LEADER* predvideva tudi medsebojno sodelovanje lokalnih akcijskih skupin, npr. da se dve ali več LAS znotraj regije, države, EU ali iz tretjih držav lotijo skupne operacije. Za operacije sodelovanja morajo na območjih vseh vključenih LAS obstajati sorodni izzivi in podobne okoliščine (npr. dodajanje vrednosti lokalnim virom). Sodelovanje se lahko vzpostavi na primer za skupno trženje (kostanj, orehi, volna ipd.), za razvoj skupne turistične ponudbe, ki temelji na skupni zgodovinski ali kulturni dediščini (industrijska dediščina, oglarjenje ipd.), in podobnih pobudah. Operacije sodelovanja niso samo običajna izmenjava izkušenj. Vključevati morajo oprijemljive skupne aktivnosti, ki učinkujejo na oba oz. vsa območja LAS. Najbolje je, da ga upravlja skupna partnerska struktura vseh vključenih LAS (Pristop ..., 2006).

Posebno poročilo ERS izpostavlja, da se nobena od revidiranih LAS ni v polnosti vključevala v operacije povezovanja in sodelovanja. Operacije sodelovanja z dvema ali več vključenimi LAS naj zasledujejo dodano vrednost, oziraje se na povečano kritično maso ciljnih skupin in drugih komplementarnih koristi, da dosežejo učinke, ki jih LAS ne bi mogla doseči, če bi se lotila samostojne operacije (Implementation ..., 2010).

Povezovanje v mrežo

Lokalne akcijske skupine se povezujejo v mrežo z namenom izmenjave dosežkov, izkušenj in znanja med LAS, podeželskimi območji, upravami in organizacijami, vključenimi v razvoj podeželja, in urbanih okolji znotraj EU. Mreženje je neodvisno od postopkov javnih razpisov in pridobivanja sredstev iz naslova *LEADER*. Model povezovanja se uporablja za razširjanje inovacij, prenašanje dobrih praks in pridobivanje ter nadgrajevanje znanja, ki kuje zaveznitva med ljudmi, operacijami in podeželskimi območji ter tako lahko tlakuje pot za operacije sodelovanja (Pristop ..., 2006).

Institucionalne mreže za razvoj podeželja je ustanovila EK, ki je določila tudi njihovo vlogo. Na nacionalni ravni vseh držav članic delujejo nacionalne mreže. Mreže poleg povezovanja skrbijo še za strokovno podporo, pripravo publikacij o razvoju podeželja, organizacijo seminarjev in delavnic ter analizo ukrepov za razvoj podeželja, in sicer z namenom prepoznati dobro prakso. Spremljajo tudi trende razvoja podeželskih območij, delovanje spletnih strani in pomoč skupinam *LEADER* pri iskanju potencialnih partnerjev

in začetku operacij sodelovanja. Na evropski ravni deluje evropska mreža za podeželje, ki jo vodi EK; deluje kot stična točka za nacionalne mreže in organe upravljanja v vsaki državi članici ter omogoča izmenjavo izkušenj na evropski ravni (Pristop ..., 2006).

Na neformalni ravni so se oblikovale mreže za razvoj podeželja na regionalni, nacionalni, transnacionalni ali evropski ravni. Društvo za razvoj slovenskega podeželja je vzpostavilo nacionalno platformo za izmenjavo izkušenj in zastopanje interesov slovenskega podeželja. Društvo je aktivno tudi v mednarodnem prostoru, saj je član mednarodnih mrež: *PREPARE* (angl. *Partnership for Rural Europe* – Partnerstvo za evropsko podeželje) in *ELARD* (angl. *European LEADER Association for Rural Development* – Mreža evropskih lokalnih akcijskih skupin za razvoj podeželja) (Mejniki ..., 2015; Pristop ..., 2006).

2.2.2 Organiziranost pristopa »lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« znotraj politike Evropske unije za razvoj podeželja, urbanih in ribiških območij

2.2.2.1 Program razvoja podeželja za obdobje 2014–2020

Skupna kmetijska politika (SKP) v obdobju 2014–2020 sledi trem glavnim dolgoročnim ciljem (The ..., 2015):

- trajnostna proizvodnja hrane s poudarkom na kmetijskih dohodkih, kmetijski produktivnosti in stabilnosti cen,
- trajnostno upravljanje naravnih virov in ukrepanje na področju podnebnih sprememb s poudarkom na emisijah toplogrednih plinov, biotski raznovrstnosti, prsti in vodah ter
- uravnotežen teritorialni razvoj s poudarkom na zaposlovanju na podeželju, rasti in boju proti revščini na podeželskih območjih.

SKP izvajata Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP) in Evropski kmetijski jamstveni sklad (EKJS). SKP se izvaja od svojih začetkov leta 1962, ko so bili povojni ukrepi usmerjeni v zanesljivo preskrbo s hrano in povezani s proizvodnjo. Po reformah, vezanih na programska obdobja, se SKP postopno spreminja iz tržno cenovnih podpor preko nevezanih pomoči v sistem večnamenske (splošno dohodkovne) podpore. Tržno vezana plačila in večnamenska plačila so del prvega stebra SKP, ki ga izvaja EKJS (Massot, 2016; EU ..., 2015).

Med reformo SKP, znano kot »Agenda 2000«, je bila kot drugi steber SKP uvedena politika za razvoj podeželja. V tekoči finančni perspektivi je naloga EKSRP prispevati k uresničevanju strategije Evropa 2020 s tem, da pospešuje trajnostni razvoj podeželja na podeželskih območjih. Drugi steber mora prispevati k razvoju kmetijskega sektorja, ki je okoljsko in prostorsko bolj uravnotežen, prijazen podnebnju, odporen na podnebne spremembe ter konkurenčen in inovativen (Ragonnaud, 2016).

V EU 118 programov razvoja podeželja za obdobje 2014–2020 zasleduje šest prednostnih nalog (Ragonnaud, 2016):

1. spodbujati prenos znanja in inovacij na področju kmetijstva in gozdarstva (razvoj zbirke znanja na podeželskih območjih, krepitev povezave med kmetijstvom, gozdarstvom in raziskovalnim sektorjem),
2. krepi donosnost in konkurenčnost vseh vrst kmetijstva, spodbujati inovativne kmetijske tehnologije in podpirati trajnostno gospodarjenje z gozdovi,
3. spodbujati organizacijo prehranske verige, dobrobit živali in obvladovanje tveganj v kmetijstvu,
4. obnavljati, ohranjati in izboljšati kmetijske in gozdne ekosisteme (biotska raznovrstnost, voda, tla),
5. spodbujati učinkovito rabo virov (voda, energija) in podpirati prehod na nizkoogljično gospodarstvo (uporaba obnovljivih virov energije, zmanjševanje emisij toplogrednih plinov, zajemanje in shranjevanje ogljikovega dioksida) in
6. spodbujati socialno vključenost, zmanjšati revščino in pospešiti gospodarski razvoj (ustvarjanje delovnih mest, **spodbujanje lokalnega razvoja**, izboljšanje dostopnosti informacijske in komunikacijske tehnologije).

Kot že v preteklosti je izvajanje politike razvoja podeželja odvisno od pripravljenosti države članice (ali regije) na izvajanje programov za razvoj podeželja. Obseg sredstev za drugi steber je lahko nižji od 10 odstotkov vseh sredstev SKP za posamezno državo članico (npr. stare članice Belgija, Luksemburg, Danska, Francija, Finska) ali višji od 30 odstotkov (npr. Poljska, Litva, Romunija, Bolgarija, Slovenija, Portugalska, Malta) (Ragonnaud, 2016; Massot, 2016a).

Upoštevajoč Partnerski sporazum med RS in EK, analizo stanja, opredeljenih potreb in nacionalnih strateških dokumentov, ki opredeljujejo razvoj kmetijstva, živilstva in gozdarstva do leta 2020, je Slovenija opredelila šest težišč ukrepanja (Program ..., 2016):

1. Pospešitev procesov strukturnega prilagajanja v kmetijstvu in s tem ustvarjanje pogojev za povečanje produktivnosti slovenskega kmetijstva.
2. Učinkovitejše tržno organiziranje kmetijstva, krepitev agroživilskih verig ter večja prepoznavnost in kakovost lokalno pridelanih proizvodov.
3. Trajnostno izkoriščanje gozdov in povečanje dodane vrednosti lesa z boljšim tržnim povezovanjem na področju gozdarstva in vzdolž gozdno-lesne verige ter povečanje konkurenčnosti na področju gozdarstva in neindustrijske predelave lesa.
4. Spodbujanje kmetijskih praks, ki ugodno vplivajo na ohranjanje naravnih virov in prilagajanje na podnebne spremembe.
5. Zelena delovna mesta in skladen in vzdržen razvoj podeželja, ki temelji na razvoju endogenih potencialov lokalnega okolja.
6. Prenos znanja in inovacij, skrb za okolje in podnebne spremembe so horizontalni cilji, ki jih zasleduje vseh pet prednostnih področij ukrepanja.

Preglednica 1: Finančni okvir PRP 2014–2020 po ukrepih in prednostnih nalogah (Kvas Majer, 2014; Program ..., 2016)

Ukrep	Naziv ukrepa	Prednostna naloga	Sredstva [mio EUR]
M01	Prenos znanja	P1, P2, P3, P4	12,5
M02	Pomoč pri uporabi storitev svetovanja	P1, P3, P4	10,8
M03	Sheme kakovosti za kmetijske proizvode in živila	P3	1,7
M04	Naložbe v osnovna sredstva	P2, P3	228,1
M06	Razvoj kmetij in podjetij	P2, P6	125,3
M07	Širokopasovni internet	P6	10,0
M08	Naložbe v razvoj gozdnih območij in izboljšanje sposobnosti gozdov za preživetje	P4, P6	59,5
M09	Ustanovitev skupin proizvajalcev	P3	2,2
M10	Kmetijsko-okoljsko-podnebni ukrep	P4	203,6
M11	Ekološko kmetovanje	P4	60,2
M13	Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami	P4	265,9
M14	Dobrobit živali	P3	16,4
M16	Sodelovanje	P1, P2, P3, P4, P6	20,0
M19	LEADER	P6	52,4

Slovenski program razvoja podeželja za obdobje 2014–2020 vsebuje ukrepe znotraj vseh šestih prednostnih nalog razen znotraj prednostne naloge 5 – *spodbujanje učinkovite rabe virov* in razporeja 1,1 milijarde evrov (Preglednica 1). To predstavlja dobrih 53 odstotkov sredstev SKP za RS. Finančno najpomembnejši so ukrepi znotraj prednostne naloge 4 – *obnavljati, ohranjati in izboljševati kmetijske in gozde ekosisteme*, in sicer: M13 Plačila območjem z naravnimi ali drugimi posebnimi omejitvami, M10 Kmetijsko-okoljsko-podnebni ukrep in M11 Ekološko kmetijstvo. Skupaj z ukrepoma M4 Naložbe v osnovna sredstva in M6 Razvoj kmetij in podjetij znotraj prednostne naloge 2 – *krepi donosnost in konkurenčnost vseh vrst kmetijstva* predstavljajo več kot 80 odstotkov sredstev PRP. Ukrepu »lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« (M19 LEADER), ki se izvaja v okviru težišča 5: *Zelena delovna mesta in skladen in vzdržen razvoj podeželja, ki temelji na razvoju endogenih potencialov lokalnega okolja*, je namenjenih 5 odstotkov vseh sredstev oz. 52,4 milijona evrov (Kvas Majer, 2014; Šubic, 2014; Program ..., 2016).

2.2.2.2 Operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020

OP EKP 2014–2020 združuje aktivnosti, financirane iz Evropskega sklada za regionalni razvoj, Evropskega socialnega sklada (ESS) in Kohezijskega sklada. Preko 11 prednostnih osi je predvidena pridobitev sofinanciranja v višini 3,012 milijarde evrov. Največ sredstev znotraj OP EKP 2014–2020 prispeva ESRR (1.390 milijonov evrov), sledi Kohezijski sklad (895 milijonov evrov) in ESS (726 milijonov evrov). Operativni program poleg 11

vsebinskih prednostnih osi opredeljuje še tri dodatne (12–14) za tehnično pomoč znotraj posameznih skladov (Operativni ..., 2015).

Največ sredstev je predvidenih na prednostnih oseh: Dinamično in konkurenčno podjetništvo za zeleno gospodarsko rast, Mednarodna konkurenčnost raziskav, inovacij in tehnološkega razvoja v skladu s pametno specializacijo za večjo konkurenčnost in ozelenitev gospodarstva ter na osi Boljše stanje okolja in biotske raznovrstnosti (Preglednica 2). Skupaj predstavljajo skoraj polovico sredstev OP EKP 2014–2020 (Operativni ..., 2015).

Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost, se na ESRR izvaja v sklopu prednostne osi devet: Socialna vključenost in zmanjševanje tveganja revščine. Prednostna os je financirana iz sklada ESRR v višini 75,05 milijona evrov in 145,25 milijona evrov iz sklada ESS. Za *CLLD* je namenjenih 36,75 milijona evrov, kar predstavlja 48,97 odstotka sredstev ESRR na deveti prednostni osi, 16,68 odstotka sredstev OP EKP 2014–2020 na prednostni osi devet, 2,64 odstotka sredstev sklada ESRR in 1,22 odstotka sredstev OP EKP 2014–2020 (Operativni ..., 2015; Lokalni ..., 2015a).

Preglednica 2: Finančni okvir OP EKP 2014–2020 po prednostnih oseh in skladih (Operativni ..., 2015)

Sklad	Prednostna os	Sredstva [mio EUR]
ESRR	1. Mednarodna konkurenčnost raziskav, inovacij in tehnološkega razvoja v skladu s pametno specializacijo za večjo konkurenčnost in ozelenitev gospodarstva	461,74
ESRR	2. Povečanje dostopnosti do informacijsko-komunikacijskih tehnologij ter njihove uporabe in kakovosti	68,52
ESRR	3. Dinamično in konkurenčno podjetništvo za zeleno gospodarsko rast	526,08
ESRR, Kohezijski sklad	4. Trajnostna raba in proizvodnja energije in pametna omrežja	281,63
ESRR, Kohezijski sklad	5. Prilagajanje na podnebne spremembe	83,02
ESRR, Kohezijski sklad	6. Boljše stanje okolja in biotske raznovrstnosti	400,24
ESRR, Kohezijski sklad	7. Izgradnja infrastrukture in ukrepi za spodbujanje trajnostne mobilnosti	262,76
ESS	8. Spodbujanje zaposlovanja in transnacionalna mobilnost delovne sile	296,95
ESRR, ESS	9. Socialna vključenost in zmanjševanje tveganja revščine	220,30
ESRR, ESS	10. Znanje, spretnosti in vseživljenjsko učenje za boljšo zaposljivost	229,02
ESS	11. Pravna država, izboljšanje institucionalnih zmogljivosti, učinkovita javna uprava, podpora razvoju NVO ter krepitev zmogljivosti socialnih partnerjev	62,07
Kohezijski sklad	12. Tehnična pomoč	89,54
ESS	13. Tehnična pomoč	12,87
ESRR	14. Tehnična pomoč	17,16

2.2.2.3 Operativni program za izvajanje Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo v Republiki Sloveniji za obdobje 2014–2020

Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo (ESPR) prispeva k strategiji Evropa 2020 ter k izvajanju skupne ribiške politike (SRP). ESPR zasleduje prednostne naloge na področju trajnostnega razvoja ribištva in akvakulture ter s tem povezanih dejavnosti (Uredba ..., 2014):

1. spodbujanje okoljsko trajnostnega, z viri gospodarnega, inovativnega, konkurenčnega in na znanju temelječega ribištva,
2. pospeševanje okoljsko trajnostne, z viri gospodarne, inovativne, konkurenčne in na znanju temelječe akvakulture,
3. spodbujanje izvajanja SRP,
4. povečanje zaposlovanja in ozemeljske kohezije,

5. pospeševanje trženja in predelave ter
6. pospeševanje izvajanja integrirane pomorske politike.

Slovenija se je odločila, da bo izvajala ukrepe v sklopu vseh prednostnih nalog na področju delovanja ESPR. Finančno najpomembnejši ukrep za ribištvo in akvakulturo je *CLLD* oz. prednostna naloga Povečanje zaposlovanja in ozemeljske kohezije, saj predstavlja dobro petino (20,42 odstotka) razpoložljivih sredstev ESPR (Preglednica 3). Več sredstev je namenjenih samo ukrepu za akvakulturo: Trajnostna, z viri gospodarna, inovativna, konkurenčna in na znanju temelječa akvakultura (Uredba ..., 2014).

Preglednica 3: Finančni okvir OP ESPR 2014–2020 po ukrepih in prednostnih nalogah (Uredba ..., 2014)

Ukrep	Prednostna naloga	Sredstva [mio EUR]
Začasno in trajno prenehanje ribolova ter podpora za menjavo ali posodobitev glavnega ali pomožnega motorja	1	0,20
Trajnostni razvoj ribištva, akvakulture in ribiških območij (trženje in predelava ter tehnična pomoč)	1	3,87
Trajnostna, z viri gospodarna, inovativna, konkurenčna in na znanju temelječa akvakultura	2	8,00
Izpolnitev in pridobivanje znanstvenih spoznanj ter izboljšanja zbiranja in upravljanja podatkov	3	2,93
Podpora spremljanju, nadzoru in izvrševanju, izboljšanju institucionalnih zmogljivosti ter učinkoviti javni upravi brez povečanega upravnega bremena	3	1,58
Posodobitev in nakup patroljnih čolnov, letal in helikopterjev	3	0,71
Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost – <i>CLLD</i>	4	6,67
Pomoč za skladiščenje	5	0,10
Trajnostni razvoj ribištva, akvakulture in ribiških območij (trženje in predelava ter tehnična pomoč)	5	4,61
Pospeševanje izvajanja integrirane pomorske politike	6	1,33
Tehnična pomoč	7	2,65

2.3 IZVAJANJE PROGRAMOV PARTNERSKEGA SODELOVANJA ZA RAZVOJ PODEŽELJA, URBANIH IN RIBIŠKIH OBMOČIJ V SLOVENIJI

2.3.1 Od celostnega razvoja podeželja in obnove vasi (CRPOV) do lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (*CLLD*)

V Sloveniji imamo sorazmerno bogate izkušnje z različnimi razvojnimi pristopi za razvoj podeželja. Eden prvih, ki bi ga lahko primerjali s programom *LEADER*, je bil program celostnega razvoja podeželja in obnove vasi (CRPOV). Pri pripravi načrtov za razvoj je že vključeval lokalne razvojne pobude. Nadgradnja točkovno naravnanih programov CRPOV so bile vinske turistične ceste, ki so vključevale tudi območja. Programa so nadomestili

regionalni programi podeželja (RPP), ki so jih pripravljale in se po partnerskem načelu združevale skupine občin s podobnimi razvojnimi izzivi (Juvančič, 2005).

V prvem programskem obdobju po pristopu Slovenije k EU se v Sloveniji sicer ni izvajal program *LEADER*. So pa slovenski partnerji sodelovali v pobudi *PREPARE* (angl. *Partnership for Rural Europe* – partnerstvo za evropsko podeželje), ki se je ukvarjala z animacijo in izmenjavo izkušenj med lokalnimi razvojnimi partnerstvi v novih državah članicah (Juvančič, 2005).

Na podlagi pridobljenih izkušenj in z aktivnim vključevanjem lokalnega prebivalstva v kreiranje lokalnega razvoja smo bili pri prvi implementaciji pristopa *LEADER* v programskem obdobju 2007–2013 zelo uspešni. Pristop »od spodaj navzgor« je v prejšnjem programskem obdobju na razvoju podeželja (EKSRP) izvajalo 33 lokalnih akcijskih skupin (Partnerski ..., 2014).

V istem programskem obdobju se je na Evropskem skladu za ribištvo (ESR) v sklopu četrte osi Operativnega programa za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007–2013 izvajal pristop »od spodaj navzgor«. Program ESR (danes ESPR) je izvajala ena obalna akcijska skupina (Partnerski ..., 2014).

Za izvajanje pristopa *LEADER* je bilo v programskem obdobju 2007–2013, skladno s sedmo spremembo PRP 2007–2013, namenjenih skupno 31,76 milijona evrov. Do konca leta 2014 je bilo izplačanih 27,68 milijona evrov, kar predstavlja 87 odstotkov razpoložljivih sredstev. Največ operacij, ki so bile izplačane do konca leta 2014, se je izvajalo v navezavi na tretjo os PRP (kakovost življenja/diverzifikacija), in sicer kar 74 odstotkov. Okrog 15 odstotkov je bilo izplačanih za vodenje lokalnih akcijskih skupin. S 6 odstotki sledijo operacije v navezavi na prvo os PRP (konkurenčnost) in operacije v navezavi na drugo os PRP s 4 odstotki izplačanih sredstev. Za izvajanje operacij sodelovanja je bilo porabljenih skromnih 0,75 odstotka sredstev (Poročilo ..., 2015).

Za izvajanje pristopa *LEADER* v programskem obdobju 2007–2013 Slovenija ni spremljala in vrednotila drugih kazalnikov rezultata kot delovna mesta. Predvideno je bilo, da bo z izvajanjem lokalnih razvojnih strategij ustvarjenih 20 novih delovnih mest (doseženih 54) in da bo 15 novih delovnih mest ustvarjenih za potrebe izvajanja programa *LEADER* (doseženih 16,5) (Poročilo ..., 2015).

Lokalne potrebe sta obravnavala tudi Nacionalni strateški referenčni okvir in Operativni program za krepitev regionalnih razvojnih potencialov (ESRR) pri prednostnih usmeritvah »regionalni razvoj« (Partnerski ..., 2014).

2.3.2 Izvajanje razvojnega pristopa »lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost« v Sloveniji po letu 2014

Za vse vključene sklade se bo *CLLD* izvajal v okviru enotnega tematskega cilja: spodbujanje socialnega vključevanja ter boj proti revščini in kakršni koli diskriminaciji. Glavni izziv *CLLD* je, da se s skupnim ukrepanjem, na podežlju in v urbanih okoljih, v okviru pristopa »od spodaj navzgor« tematski cilj doseže z razvojem lokalnih območij. Da se ustvarijo možnosti za nastanek novih delovnih mest, višja kakovost bivanja, boljša dostopnost do osnovnih storitev, ohranjanje kulturnih in krajinskih značilnosti ter obvladovanje demografskih sprememb (Partnerski ..., 2014).

Lokalna partnerstva ob pripravi SLR izhajajo iz štirih tematskih področij ukrepanja, ki so jih organi upravljanja zadevnih skladov identificirali kot ključne izzive pri zasledovanju ciljev EU. Kot je opredeljeno v Partnerskem sporazumu, lahko lokalna partnerstva v SLR vključijo tista tematska področja ukrepanja, ki so relevantna za njihove lokalne potrebe. V programskem obdobju 2014–2020 so opredeljena naslednja tematska področja ukrepanja (Smernice ..., 2015):

1. ustvarjanje delovnih mest,
2. razvoj osnovnih storitev,
3. varstvo okolja in ohranjanje narave ter
4. večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin.

Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost, se bo v programskem obdobju 2014–2020 izvajal preko štirih podukrepov (Smernice ..., 2015):

1. pripravljalna podpora,
2. podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost,
3. priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine ter
4. podpora za tekoče stroške in stroške animacije.

Sredstva za podukrep *pripravljalna podpora* se izplača v obliki pavšalnega zneska v višini 20.000 evrov. Namen je spodbuditi oblikovanje lokalnih partnerstev, pripravo SLR, krepitev institucionalne usposobljenosti ter usposabljanje in mreženje za izvedbo SLR. Podpora je namenjena usposabljanju lokalnega prebivalstva, analizi opredeljenega območja, svetovanju ter ostalim aktivnostim, ki so povezane s pripravo SLR. Lokalna partnerstva bodo za potrjeno SLR prejela podporo v celotnem znesku, brez predložitve zahtevka oz. brez dokazovanja nastalih stroškov. Če SLR ne bo potrjena, je lokalno partnerstvo upravičeno do povrnitve stroškov v višini največ 10.000 evrov, kar se izplača na podlagi zahtevka za izplačilo, ki se mu morajo predložiti računi in dokazila za dejansko nastale in plačane stroške (Smernice ..., 2015). Pripravljalna podpora bo posamezni LAS izplačana v sorazmernem deležu iz naslova vseh zadevnih skladov, ki jih bo vključevala SLR (Partnerski ..., 2014).

Podukrep *podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost* je namenjen sofinanciranju stroškov, nastalih pri izvedbi operacij, ki jih izvaja LAS ali jih LAS dodeli upravičencem na podlagi javnega poziva. Rezultati operacij morajo prispevati k uresničevanju ciljev, zastavljenih v SLR. Vse operacije morajo biti izvedene na opredeljenem območju LAS. Za vsako operacijo mora biti razvidna zaprta finančna konstrukcija, kar pomeni, da mora prikazovati razdelitev stroškov po posameznih partnerjih in vrstah stroškov. Podpora se dodeli v obliki nepovratne finančne podpore, pri čemer stopnjo podpore posamezne operacije določi LAS, ko pripravi javni poziv. Vse operacije morajo biti zaključene najkasneje tri leta po odobritvi operacije (Smernice ..., 2015).

Podukrep *priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine* je namenjen sofinanciranju stroškov LAS, ki nastanejo pri izvajanju posameznih operacij sodelovanja LAS. Za sofinanciranje operacij sodelovanja iz sklada EKSRP bo MKGP pripravilo javni poziv. Izbor operacij, ki bodo predmet sofinanciranja, bo opravila ARSKTRP na podlagi opredeljenih meril za izbor operacij. V primeru sofinanciranja operacij sodelovanja iz ESRR mora LAS predvideti indikativno listo operacij v SLR. Za podukrep je namenjenih 4 milijone evrov na EKSRP in maksimalno 5 odstotkov sredstev ESRR znotraj posamezne SLR. Operacije sodelovanja LAS se lahko izvajajo znotraj države članice (sodelovanje med LAS), med primerljivimi skupinami v državah članicah EU ali z območji v tretjih državah. Podpora se dodeli v obliki nepovratne finančne podpore, pri čemer lahko znaša do zgornje stopnje, določene za posamezni sklad (Smernice ..., 2015).

Podukrep *podpora za tekoče stroške in stroške animacije* je namenjen sofinanciranju stroškov, ki so nastali pri upravljanju in delovanju LAS, vključno s spremljanjem in vrednotenjem SLR, animacijo območja LAS in pomočjo potencialnim upravičencem za razvijanje projektnih idej in pripravo operacij. LAS lahko za podukrepa *podpora za tekoče stroške in animacijo* in *pripravljalna podpora* skupaj nameni največ 20 odstotkov vseh javnih izdatkov, predvidenih v SLR. Upravičene stroške znotraj tega podukrepa lahko razdelimo na tekoče stroške, ki so povezani z upravljanjem in delovanjem LAS, ter stroške, namenjene animaciji (Smernice ..., 2015).

Med tekoče stroške, povezane z upravljanjem, spadajo (Prilesnik, 2016):

- operativni stroški (elektrika, voda, ogrevanje, komunala, telekomunikacije, najemnine, pisarniški material ...),
- stroški osebja (stroški dela zaposlenih pri vodilnem partnerju ali opravljeno delo zunanjih izvajalcev),
- stroški usposabljanja osebja za potrebe upravljanja in delovanja LAS (izobraževanja, seminarji za potrebe upravljanja in delovanja LAS),

- stroški, vezani na odnose z javnostmi in promocijo LAS, vključno s stroški mreženja (udeležba članov LAS na srečanjih LAS, promocijsko gradivo LAS, spletna stran ...),
- finančni stroški (stroški računovodstva in vodenja računa) ter
- stroški, povezani s spremljanjem in vrednotenjem SLR (udeležba na delavnicah o spremljanju in vrednotenju, zbiranju in obdelavi podatkov za ta namen).

Med stroške za animacijo spadajo (Prilesnik, 2016):

- stroški, povezani z izmenjavo med zainteresiranimi stranmi, z namenom zagotavljanja informacij in spodbujanja SLR (delavnice, na katerih se predstavijo primeri dobrih praks izvedenih operacij, predstavitev možnosti črpanja iz skladov, ki jih predvideva SLR),
- stroški za podporo potencialnim upravičencem, z namenom oblikovanja in priprave operacij ter vlog (stroški potencialnih upravičencev za svetovanje glede prijav na javni razpis, upravičenosti potencialnih operacij in stroškov ter svetovanje pri pripravi zahtevkov za izvedene operacije).

Stroški animacije lokalnega razvoja morajo predstavljati najmanj 50 odstotkov nastalih stroškov v okviru posameznega zahtevka za izplačilo (2. tč. 42. člena Ur. l. RS, št. 42/2015). Pomemben vidik pristopa *LEADER/CLLD* je, da lahko posamezniki in različne skupine, ki delujejo na nekem območju, preko vzpostavljenih partnerstev uresničujejo svoje projektne ideje in tako prispevajo k uresničitvi SLR. Zato je zelo pomembno, da se aktivnosti animacije na območju LAS izvajajo v zadostnem obsegu. Ambicija je pridobiti širok nabor zainteresiranih skupin, ne le bolj usposobljenih prijaviteljev. Podukrep *podpora za tekoče stroške in stroške animacije* se sofinancira iz sredstev sklada, ki ima znotraj SLR največji obseg sredstev, to je glavni sklad (Smernice ..., 2015).

Partnerstvo LAS izmed partnerjev izbere vodilnega partnerja, ki mora biti kadrovsko, finančno in upravno sposoben voditi LAS. Le-ta ga zastopa v upravnih in finančnih zadevah ter upravlja s transakcijskim računom LAS. V skladu z določili pogodbe, ki se sklene med LAS in vodilnim partnerjem, lahko izvaja naloge animacije, izobraževanja in usposabljanja prebivalcev na območju LAS. Opravlja lahko tudi naloge, povezane s promocijo partnerstva, organizira delovanje LAS in zagotavlja vse potrebne informacije prebivalcem na območju LAS. Partnerstvo LAS lahko na vodilnega partnerja prenese tudi izvajanje vseh postopkov, povezanih z objavo in izvedbo javnih pozivov, vlaganje zahtevkov ter druge naloge, ki jih mora LAS izvajati. Partnerstvo LAS lahko stroške, povzročene z izvajanjem teh nalog, uveljavlja v sklopu podukrepa *podpora za tekoče stroške in stroške animacije* (Smernice ..., 2015).

V Sloveniji bo po prvih neuradnih podatkih, na podlagi prejetih vlog na zaključenem javnem pozivu za oblikovanje lokalnih partnerstev in pripravo SLR, v programskem obdobju 2014–2020 delovalo 37 lokalnih akcijskih skupin. Po podatkih o nepotrjenih LAS in SLR, ki smo jih pridobili s strani Koordinacijskega odbora za *CLLD*, ki domuje znotraj Sektorja za podeželje na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS, je območje celotne RS pokrito z lokalnimi akcijskimi skupinami. Po istih neuradnih podatkih bo 9 lokalnih akcijskih skupin združevalo dve ali tri občine. Med večjimi partnerstvi, glede na število vključenih občin (med deset in štirinajst), je 5 LAS. Karta vseh LAS je v Prilogi B (*CLLD* ..., 2016).

2.3.3 Opis nalog odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov lokalne akcijske skupine

V skladu z 12. členom Uredbe o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v programskem obdobju 2014–2020, mora LAS natančno opredeliti naloge in odgovornosti svojih organov. Ustanoviti mora naslednje organe (Smernice ..., 2015):

- skupščino LAS,
- organ upravljanja LAS,
- predsednika LAS,
- ocenjevalno komisijo in
- nadzorni organ.

Skupščino LAS sestavljajo vsi člani lokalnega partnerstva. Članstvo v LAS mora biti odprto za vse, ki živijo na območju LAS in imajo interes za vključitev v LAS. Omogočena mora biti tudi vključitev strokovnim organizacijam, ki delujejo na širšem območju (npr. Zavod za varstvo kulturne dediščine, Zavod RS za varstvo narave). Poziv za včlanitev v LAS mora biti vseskozi odprt in mora omogočati novim članom, da se vključijo v LAS. Včlanijo se lahko tako fizične osebe kot tudi javne in zasebne institucije. Priporočljivo je, da LAS uvedejo letno članarino, saj se na ta način povečujeta pripadnost LAS in učinkovitost njihovega delovanja. Število članov je lahko dober pokazatelj, kako močno je LAS poznan oziroma priznan na nekem območju (Smernice ..., 2015). ERS izpostavlja, da je vprašljivo, koliko dodatnega potenciala za dodano vrednost prinaša majhno partnerstvo (13–15 članov) v primerjavi z velikim (okrog 500 članov) (Implementation ..., 2010).

Glavne naloge skupščine so predvsem, da (Smernice ..., 2015):

- sodeluje pri pripravi SLR,
- potrdi SLR, preden ga posreduje v pregled Koordinacijskemu odboru *CLLD*,
- potrdi spremembo SLR,
- izvoli predsednika LAS,
- imenuje organ upravljanja,
- imenuje nadzorni organ,

- potrdi izbor vodilnega partnerja LAS,
- potrdi merila za izbor operacij,
- potrdi operacije, ki jih bo izvajala LAS, in
- potrdi pravila delovanja LAS in druge potrebne pravnoformalne dokumente LAS.

Organ upravljanja LAS je najvišji izvršilni organ lokalne akcijske skupine in je za svoje delo odgovoren skupščini LAS. Njegova glavna naloga je, da organizira delo LAS in uresničuje SLR, program dela in sklepe, ki so bili sprejeti na skupščini LAS. Priporoča se, da ga sestavlja vsaj 10 članov z uravnoteženo sektorsko pripadnostjo (Smernice ..., 2015).

Glavne naloge in pristojnosti organa upravljanja so, da (Smernice ..., 2015):

- sklicuje skupščino LAS,
- izvršuje odločitve in sklepe skupščine LAS,
- pripravi pogodbo z vodilnim partnerjem LAS,
- pripravi letni načrt aktivnosti,
- imenuje ocenjevalno komisijo za oceno prijavljenih operacij v okviru SLR,
- na podlagi poročila ocenjevalne komisije izbere in potrdi operacije,
- obvesti skupščino LAS o izbranih operacijah,
- predlaga operacije, ki jih bo izvajala LAS,
- oblikuje in pripravi vsebino javnega poziva,
- pripravi pogodbe z upravičenci,
- izbere vodilnega partnerja LAS,
- odloča o višini plačila članarine in o vseh ostalih vprašanjih, ki niso v pristojnosti skupščine LAS,
- potrdi poročilo o delu, ki ga pripravi vodilni partner LAS,
- potrdi finančno poročilo, ki ga pripravi vodilni partner LAS,
- organizira aktivnosti pri izvajanju nalog LAS in
- po potrebi imenuje delovna telesa za učinkovito izvajanje SLR.

Predsednik LAS predstavlja LAS v javnosti. Postopek izbire je treba opredeliti v SLR. Glavne naloge predsednika so, da (Smernice ..., 2015):

- sklicuje in vodi seje organa upravljanja,
- skrbi za izvajanje sklepov organa upravljanja,
- podpisuje pogodbe in druge dokumente, ki jih pripravi organ upravljanja.

Vsaka LAS mora ustanoviti ocenjevalno komisijo za izbor operacij. V SLR morajo biti opisane njene naloge, odgovornosti in postopki za sprejemanje odločitev pri izboru operacij. Glavne naloge ocenjevalne komisije so, da (Smernice ..., 2015):

- preveri popolnost in ustreznost prejetih vlog, kar pomeni, da se preveri, ali vloga vsebuje vse z javnim pozivom zahtevane priloge in obrazce ter ali je prispela v predvidenem roku;

- oceni in izbere prejete vloge oziroma prijave ter
- za organ upravljanja pripravi poročilo o vlogah in izboru operacij.

Ustanoviti je treba tudi nadzorni organ LAS, ki nadzoruje in spremlja delo vseh organov LAS, zlasti pa celotno gospodarsko, finančno in materialno poslovanje. Nadzorni organ LAS je za svoje delo odgovoren skupščini LAS, njegove pristojnosti pa so predvsem naslednje (Smernice ..., 2015):

- člani nadzornega organa LAS imajo pravico prisostvovati zboru članov skupščine LAS, sejam organa upravljanja ter njihovih delovnih teles in imeti na razpolago vsa gradiva;
- nadzorni organ LAS obravnava in daje soglasje k predlogu letnega načrta aktivnosti, ki ga pripravi organ upravljanja.

2.4 POMEN SPREMLJANJA IN VREDNOTENJA PROGRAMOV LOKALNEGA RAZVOJA, KI GA VODI SKUPNOST

2.4.1 Okvir skupnega spremljanja in vrednotenja – *Common monitoring and evaluation framework (CMEF)*

Skupen okvir spremljanja in vrednotenja se bo v programskem obdobju 2014–2020 prvič izvajal enotno za celoten SKP, za prvo in drugo os. Skupen okvir je doživel nekaj sprememb v smislu poenostavitve in usklajenosti, vendar še vedno ohranja temeljito pokritost ukrepanja v sklopu SKP (The ..., 2015).

Spremljanje predstavlja stalno nalogo zbiranja in ocenjevanja informacij ter sistematično pregledovanje proračunskih izdatkov in sofinanciranih aktivnosti. Zagotavlja kvantitativne podatke o ukrepih in omogoča korekcije v primerih odstopanja od želene porabe, skladno s specifičnimi in operativnimi cilji. Prispeva tudi k odgovorni porabi javnih sredstev in zagotavlja dragocene informacije o upravljanju programa (The ..., 2015).

Vrednotenje vključuje presojo intervencij politike glede na dosežene rezultate, učinke in zadovoljene potrebe. Gre za sistematično orodje, ki postreže z dokazi in je s tem v pomoč organom odločanja pri izboljšanju uspešnosti in učinkovitosti politike. Vrednotenje prispeva tudi k izboljševanju transparentnosti, povečanju odgovornosti in učenju. Na podlagi izkušenj, usvojenih lekcij omogoča pripravo boljših razvojnih ukrepov, ki se pripravljajo za prihodnost (The ..., 2015).

Rezultati spremljanja in vrednotenja generirajo informacije, ki so lahko širše uporabljene, saj (The ..., 2015):

- zagotavljajo trdno analitično podlago za prihodnje oblikovanje politike, ker postrežejo z razlago uspešnosti ukrepov in intervencij za doseganje ciljev;

- pomagajo pri določanju merljivih političnih in programskih ciljev, ki se nato uporabljajo za določitev obsega dosežene realizacije;
- prispevajo k dvigovanju odgovornosti pri porabi javnih sredstev in s tem igrajo pomembno vlogo pri odzivih državljanov glede skrbi in vprašanj v zvezi s porabo davkoplačevalskega denarja.

2.4.2 Spremljanje in vrednotenje na ravni strategije lokalnega razvoja

Spremljanje in vrednotenje mora v programskem obdobju 2014–2020 izvajati vsaka LAS sama. Obvezne vsebine spremljanja in vrednotenja mora LAS predvideti v SLR. V prejšnjem programskem obdobju se je pokazala potreba po bolj učinkovitem merjenju učinkov in ciljev SLR in PRP. Vrednotenje bo potekalo tako na ravni posameznega programa, ki ga izvaja zadevni organ upravljanja, kot tudi na ravni SLR, ki jo izvaja LAS. Načrt vrednotenja, predviden v SLR, mora omogočati sistematično izvajanje skozi celotno programsko obdobje. Spremljanje in vrednotenje prispevata k izboljšanju kakovosti načrtovanja ter oceni uspešnosti in učinkovitosti samega izvajanja SLR (Smernice ..., 2015).

Z namenom izboljšanja učinkovitosti in doseganja ciljev SLR bo organ upravljanja v letu 2019 za vsak posamezen sklad preveril uspešnost izvajanja SLR na podlagi naslednjih ciljnih vrednosti kazalnikov na dan 31. 12. 2018 (mejniki) (Smernice ..., 2015):

- število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami,
- delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije v primerjavi z določenim finančnim okvirom,
- delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije ter
- število na novo ustvarjenih delovnih mest.

Vsako leto do 31. januarja (ESPR) oz. 31. marca (EKSRP in ESRR) mora LAS v informacijski sistem zadevnega sklada, skladno s predpisanimi obveznimi vsebinami, poročati o doseganju ciljev SLR in izpolnjevanju obveznosti za preteklo leto. Navesti mora (Uredba ..., 2015; Uredba ..., 2016; Smernice ..., 2015):

- podatke o vseh prijavljenih operacijah in prijaviteljih,
- število na novo ustvarjenih delovnih mest,
- višino odobrenih in izplačanih sredstev ter
- doseganje ciljnih vrednosti.

Ker ti skupni kazalniki, ki so predpisani na ravni celotnega programa, ne morejo v celoti zajeti vseh učinkov *CLLD*, si partnerstvo lahko opredeli tudi specifične kazalnike na ravni SLR. Ti so dodatno namenjeni oceni delovanja lokalnega partnerstva ter spremljanju in

vrednotenju operacij. S kazalniki merimo napredek, učinkovitost in uspešnost prenosa ciljev v ukrepe ter ukrepov v javni poziv oz. odobrene operacije (Smernice ..., 2015).

Vsaka LAS, ki bo dosegla zastavljene mejnike, je upravičena do dodatnih sredstev, ki so rezervirana v okviru rezerve za uspešnost. Šteje se, da so ciljne vrednosti kazalnikov na dan 31. 12. 2018 dosežene, če dosežajo 85 odstotkov vrednosti mejnika. LAS, ki mejnika ne doseže v obsegu najmanj 50 odstotkov, se finančni okvir, določen v odločitvi o potrditvi SLR in LAS, zniža za 5 odstotkov (Smernice ..., 2015; Uredba ..., 2015; Uredba ..., 2016).

Kadar se s pregledom letnega poročila v letu 2022 ugotovi, da LAS na dan 31. 12. 2023 ne bo dosegla najmanj 50 odstotkov vrednosti kazalnikov, določenih v SLR, se partnerstvu zaustavi izplačilo sredstev iz naslova podukrepa *podpora za tekoče stroške in stroške animacije* (Uredba ..., 2015; Uredba ..., 2016).

LAS mora jasno opredeliti, kaj je treba spremljati in vrednotiti. Prikazana mora biti logična povezava med razpoložljivimi viri, potrebami, predlaganimi aktivnostmi in opredeljenimi cilji. V načrtu vrednotenja morajo biti predvideni (Smernice ..., 2015):

- teme in aktivnosti vrednotenja,
- sistem zagotavljanja podatkov,
- terminski načrt,
- uporabljeni viri podatkov,
- načini obveščanja javnosti o rezultatih vrednotenja ter
- mehanizmi za spremljanje uporabe rezultatov vrednotenja.

Evropsko računsko sodišče v svojem posebnem poročilu izpostavlja, da je bilo spremljanje in vrednotenje pomanjkljivo. Da so LAS odobrile operacije na področjih, kjer so ciljni kazalniki že bili doseženi, in da so kazalnike spremljale samo na ravni operacije ali ukrepa. Niso pa pripravile agregatnega poročila, da bi lahko ugotovile, ali so doseženi cilji SLR (Implementation ..., 2010).

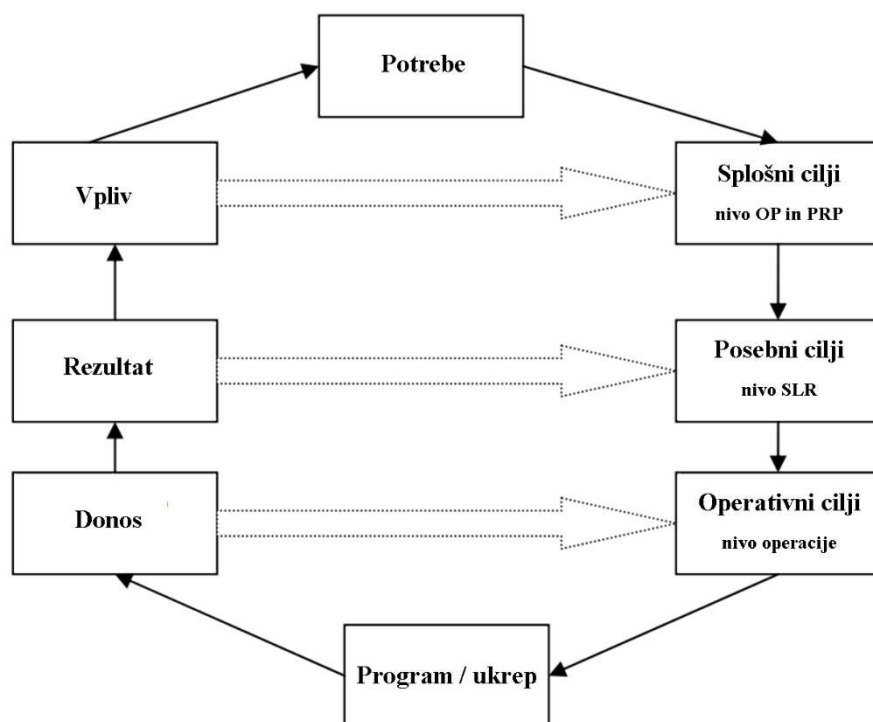
2.4.3 Intervencijska logika in kazalniki

Intervencijska logika je metodološki instrument, ki vzpostavlja logično vez med cilji programa in predvidenimi operativnimi ukrepi. Prikazuje konceptualno vez od vložkov v intervencijo do njenih učinkov ter posledično do rezultatov in vplivov. Intervencijska logika omogoča ocenjevanje prispevka ukrepa k uresničevanju ciljev (Razvoj ..., 2006b).

Na programski ravni so opredeljeni splošni cilji, ki opredeljujejo potrebe in usmeritve družbe. Te zajemajo socialno-ekonomske, okoljske in druge zahteve, s katerimi se bosta ukvarjali in jih sofinancirali EU in RS. Na podlagi teh splošnih ciljev se pripravijo posebni cilji, ki bolj natančno opredeljujejo posamezna področja ukrepanja. Skupek vseh ukrepov, ki sledijo posameznim posebnim ciljem, bo prispeval k uresnitvi splošnih ciljev. Na

operativni ravni operacije zasledujejo lastne operativne cilje (Slika 4). Doprinos vseh operacij oz. skupek vseh operativnih ciljev bo prispeval k uresničitvi posebnih ciljev (Razvoj ..., 2006b).

Donose (angl. *output*) in rezultate spremljamo na ravni operacije. Donos je neposredni doprinos izvedene operacije, torej takojšnja posledica prejete pomoči (npr. nakup opreme). Rezultat je učinek donosa in je vezan na obdobje po zaključku operacije (npr. oprema omogoča ustvarjanje nove dodane vrednosti). Vplivi pa so učinki rezultatov vseh operacij, izvedenih v sklopu programa (npr. nova dodana vrednost omogoča na novo ustvarjena delovna mesta, socialno varnost, zdravstvo ipd.) (Razvoj ..., 2006b).

Slika 4: Diagram elementov intervencijske logike (Razvoj ..., 2006b: 7)

Kazalniki so lastnosti ali značilnosti, ki jih uporabimo kot orodje za oceno, koliko so operacije, ukrepi oz. celotni programi doprinesli k uresničitvi pričakovanih ciljev na vseh ravneh intervencijske logike. Govorimo o kazalnikih donosa in kazalnikih rezultata, ki sta zanimivejša za vrednotenje na ravni LAS, in o kazalnikih vpliva (Razvoj ..., 2006a).

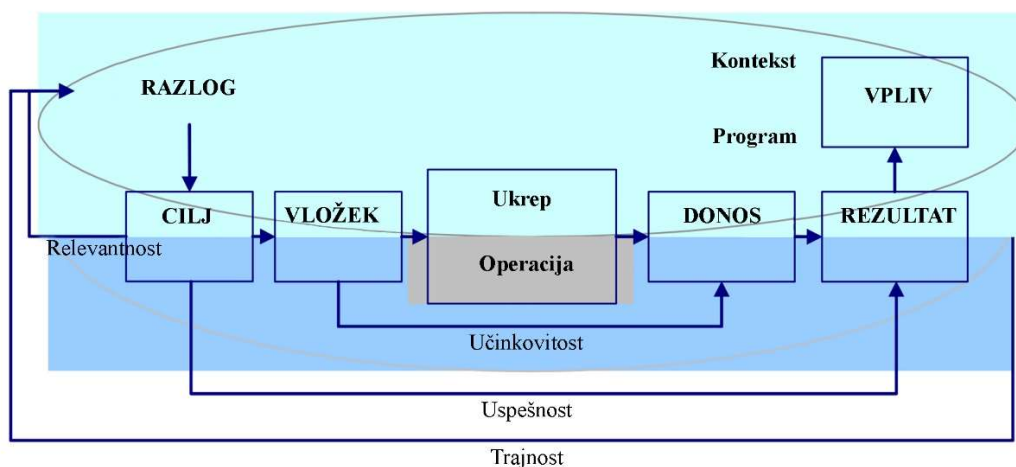
2.4.4 Spremljanje in vrednotenje: definicije in cilj

Fokus spremljanja in vrednotenja pristopa *CLLD* na ravni LAS naj bo ob upoštevanju notranje skladnosti in skladnosti s programskimi dokumenti usmerjen v ustreznost SLR, uspešnost, učinkovitost, rezultate in vplive. Vrednotiti je treba tudi vzpostavitev lokalnih partnerstev, njihovega delovanja in vključenosti v lokalno okolje ter implementacijo in izvajanje podpor po metodi *LEADER* (Evaluation ..., 2016).

Pri ustreznosti (angl. *relevance*) se proučuje skladnost med programskimi cilji in potrebami ciljnih skupin ter se ugotavlja, do kolikšne mere so cilji ustrezni v povezavi z vključevanjem prioritet in potreb lokalnega, nacionalnega in evropskega prostora. Preverja se intervencijsko logiko; hierarhijo ciljev, prenos v ukrepe, v javne pozive in izbrane operacije (Impact ..., 2005; Razvoj ..., 2006b).

Uspešnost (angl. *effectiveness*) je sposobnost izdelave želenega rezultata. Kar se šteje kot uspešno, pomeni, da ima predviden oz. pričakovan rezultat. Uspešnost primerja to, kar je bilo storjeno, s tem, kar je bilo načrtovano. Popolnoma smo uspešni, ko dosežemo vse cilje oz. kazalnike, ki smo si jih zastavili. To pomeni, da smo izvajali prave aktivnosti in smo dosegli rezultat. Z izvajanjem programov lahko uspešno dosežemo učinke, ki jih nismo načrtovali, tako pozitivne kot negativne (Impact ..., 2005).

Učinkovitost (angl. *efficiency*) je sposobnost izogibanja neracionalni rabi resursov, kot so npr. človeški viri, energija, materiali, napori, čas in denar. Učinkovitost je razmerje med donosi, rezultati in vplivi na eni strani ter vložki resursov na drugi strani. Ko presojamo učinkovitost, se moramo vprašati, ali bi lahko enako uspešno dosegli rezultate z uporabo manjših resursov oz. ali bi lahko z razpoložljivimi viri dosegli več (Slika 5). To pomeni, da smo na pravi način izvajali aktivnosti in da smo dosegli rezultat (Impact ..., 2005).

Slika 5: Shema relacij oz. povezav med faktorji spremljanja in vrednotenja (Impact ..., 2005: 60)

Trajnost (angl. *sustainability*) v projektnem jeziku uporabljamo za spremljanje rezultatov in učinkov, za katere želimo, da so trajni. Vpliv operacije se z doseženimi donosi po zaključku sofinanciranja ne sme zaključiti, saj operacije izvajamo z namenom zasledovanja njenih ugodnih učinkov po zaključku. Izraza ne gre zamenjevati z »okoljsko« trajnostjo, ki opredeljuje npr. vzdržno uporabo naravnih virov (Impact ..., 2005).

2.5 UPRAVNE IN STROKOVNE PODLAGE ZA PRIPRAVO NABORA KAZALNIKOV

Uredba CLLD in uredba o njenih spremembah in dopolnitvah predvidevata redno spremljanje uspešnosti dela LAS (Preglednica 4) in redno letno poročanje do 31. marca tekočega leta za preteklo leto za EKSRR in ESRR ter do 31. januarja tekočega leta za preteklo leto za ESRR.

Preglednica 4: Kazalniki za CLLD za obvezno spremljanje in vrednotenje skladno z uredbo CLLD in smernicami (Uredba ..., 2015; Uredba ..., 2016; Smernice ..., 2015)

Področje	Frekvenca spremljanja	Kazalnik
Učinkovitost – kazalniki rezultata	Letno	Število novo ustvarjenih delovnih mest
Uspešnost – kazalniki donosa	Letno	Podatki o vseh prijavljenih operacijah in prijaviteljih
	Letno	Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami
	Letno	Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije v primerjavi z določenim finančnim okvirom
	Letno	Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije
Relevantnost – kazalniki vložka	/	/

Za potrebe spremljanja in vrednotenja si, poleg predpisanih kazalnikov, partnerstvo LAS opredeli kazalnike donosa in za vsak cilj vsaj en kazalnik rezultata. Kazalniki morajo biti vezani na cilje strategije lokalnega razvoja, ki mora biti usklajena s prioritetami operativnih programov zadevnih skladov (Preglednica 5), do sredstev katerih je LAS upravičena (Smernice ..., 2015).

Preglednica 5: Prednostna naloga oz. os po skladih in tematska področja ukrepanja (Partnerski ..., 2014)

Sklad	Tematsko področje ukrepanja	Prednostna naloga/os
EKSRP	Ustvarjanje delovnih mest	6: Spodbujati socialno vključenost, zmanjšati revščino in pospešiti gospodarski razvoj (ustvarjanje delovnih mest, spodbujanje lokalnega razvoja, izboljšanje dostopnosti informacijske in komunikacijske tehnologije) Težišče 5: Zelena delovna mesta ter skladen in vzdržen razvoj podeželja, ki temelji na razvoju endogenih potencialov lokalnega okolja
	Razvoj osnovnih storitev	
	Varstvo okolja in ohranjanje narave	
	Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	
ESRR	Ustvarjanje delovnih mest	9: Socialna vključenost in zmanjševanje tveganja revščine Prednostna naložba 5: Vlaganja v okviru strategij lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost
	Varstvo okolja in ohranjanje narave	
	Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	
ESPR	Ustvarjanje delovnih mest	4: Povečanje zaposlovanja in ozemeljske kohezije Cilj: Spodbujanje gospodarske rasti, socialne vključenosti, ustvarjanja delovnih mest ter podpiranja zaposljivosti in mobilnosti delovne sile v obalnih in celinskih skupnostih, ki so odvisne od ribištva in akvakulture, vključujoč diverzifikacijo dejavnosti v ribištvu in drugih sektorjih pomorskega gospodarstva
	Razvoj osnovnih storitev	
	Varstvo okolja in ohranjanje narave	
	Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	

Na podlagi podatkov iz lokalnih razvojnih strategij (po letu 2014 SLR) in letnih izvedbenih načrtov za leti 2008 in 2009 vseh 33 slovenskih LAS iz programskega obdobja 2007–2014 je Poženel (2012) proučila 1.677 kazalnikov za vrednotenje (Poženel, 2012).

Zbrani kazalniki so bili razvrščeni v deset vsebinskih sklopov glede na vsebine, ki jim določen kazalnik ustreza. Seznami kazalnikov so bili preverjeni glede na značilnosti pristopa *LEADER*, opravljena je bila presoja s pomočjo kriterijev SMART. Za kazalnike donosa in kazalnike rezultata vključno z merilom so predvideni naslednji vsebinski sklopi (Poženel, 2012):

1. izobraževanje in zaposlovanje,
2. promocija in trženje,
3. podjetništvo in inovacije,
4. turizem,
5. infrastruktura,
6. ohranjanje naravne in kulturne dediščine,
7. varovanje okolja in trajnostni razvoj,
8. izboljšanje kakovosti življenja na podeželju,
9. izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in
10. delovanje LAS.

Primerne kazalnike opredeljujejo kriteriji SMART. Kazalniki morajo biti točno in konkretno določeni, razumljivi vsem in brez možnosti raznolikih interpretacij (angl. *Specific*). Prioritetno izbiramo kazalnike, ki so kvantitativni in merljivi. Največkrat kvalitativnih ne moremo objektivno izmeriti in z uporabo ne pridobimo nove informacije o tem, ali smo bili pri izvajanju ukrepa uspešni (angl. *Measurable*). Podatke za kazalnike moramo biti sposobni zbrati oz. morajo biti dosegljivi na stroškovno sprejemljiv način (angl. *Available*). Kazalniki morajo biti ustrezni, torej tesno povezani s SLR in njenimi cilji, skladno z intervencijsko logiko (angl. *Relevant*). Pomembno je tudi, da so kazalniki takšni, da se lahko spremljajo skozi čas (angl. *Timely*) in tako prikazujejo razvoj skozi časovno omejeno obdobje (Impact ..., 2005).

Zaželeno je tudi, da so kazalniki primerljivi med programskimi obdobji, med LAS, regijami, državami članicami, da so strukturirani in primerljivi z drugimi merili učinkovitosti na drugih področjih. Strukturiranost omogoča analize in pripravo agregatnih poročil na ravni operacij, ukrepov, LAS, regij, držav članic in na ravni EU (Impact ..., 2005). Primer dolgoročnega spremljanja kazalnikov je predstavljen v Prilogi E.

Samovrednotenje LAS, kot ga predvideva uradna metodologija,² ki je del poročila pristojnega ministrstva ob sprotne vrednotenju PRP 2007–2013, je osredotočeno na zaznavanje javnega mnenja o lokalni akcijski skupini. Znotraj ciljnih skupin (partnerstvo in organi LAS, občine, nosilci ter partnerji sofinanciranih operacij, del vključenih v aktivnosti posamičnih operacij in nekateri drugi deležniki) predlaga izvedbo ankete oz. vprašalnika (Poročilo o sprotne ..., 2013).

Na ravni operacij preverja, kako se izbrani cilji projektov vključujejo oz. prispevajo k uresničitvi ciljev ostalih osi PRP 2007–2014. Anketiranci v nadaljevanju podajo številčno oceno od 1 do 5 o tem, koliko so operacije prispevale k uresničitvi ciljev PRP 2007–2014, in opisno mnenje o prispevku k ciljem lokalne razvojne strategije (LRS) (Poročilo o sprotne ..., 2013).

V nadaljevanju anketiranci za vse operacije LRS pregledajo načrtovane kazalnike, njihove načrtovane in dejanske vrednosti ob zaključku ter podajo komentar tega. Sledi preverjanje relevantnosti LRS, tako da vsak cilj iz LRS anketiranci razvrstijo v eno od skupin: nerelevanten, delno relevanten, večinoma relevanten in popolnoma relevanten (Poročilo o sprotne ..., 2013).

Anketiranci v nadaljevanju podajo svoje opisno mnenje o stopnji uresničenosti vsakega posameznega cilja ter o težavah pri izvedbi LRS in predlogih za rešitev. Sledijo vprašanja

² Metodologija samovrednotenja lokalnih akcijskih skupin o izvajanju lokalnih razvojnih strategij, ki jo je kot del sprotne vrednotenja Programa razvoja podeželja 2007–2013 v letu 2013 za pristojno ministrstvo za podeželje pripravilo podjetje OIKOS, svetovanje za razvoj, d. o. o. (Poročilo o sprotne ..., 2013).

o poznavanju delovanja LAS: kdo je vodilni partner, kdo je odgovorna oseba, na kakšen način se sprejemajo odločitve, na kakšen način se sprejemajo potrditve operacije, kakšen je postopek za spreminjanje operacij in doseganja ciljev LRS. Za tri ciljne skupine (1. nosilci operacij in njihovi partnerji; 2. udeleženci v aktivnostih operacij; 3. organizacije in posamezniki, ki v operacijah niso sodelovali, delujejo pa na istem področju) so pripravljena dodatna vprašanja, da podajo svoje mnenje o teh vsebinah (Poročilo o sprotne ..., 2013).

V zaključku anketiranci podajo opisne sklepe iz pregleda stroškov, pripravljenega po ciljih. Ugotoviti morajo, katera kategorija stroškov je največja in za kateri cilj je bilo namenjenih največ sredstev ter ali se to ujema z načrtovanimi aktivnostmi. Za odgovore na del ankete, ki je povezan s financami, naj bi se pri pripravi vprašalnika pripravil pregled stroškov po kategorijah stroškov in ciljih strategije. Zastavljenih je sedem kategorij stroškov (plače in potni nalogi zaposlenih, zunanji izvajalci, stroški opreme in investicij, stroški sestankov, stroški promocijskega gradiva, režijski stroški in drugi stroški), ki naj se spremljajo po posebnih ciljih (Poročilo o sprotne ..., 2013).

Za potrebe načrtovanja gospodarjenja na kmetiji uporabljamo kalkulacije, temelječe na načelu pokritja. V kalkulacijah finančne učinke ovrednotimo kot razliko med vsemi prihodki in spremenljivimi (neposrednimi materialnimi) stroški proizvodnje.

Preglednica 6: Izračun pokritja pri prireji 6.000 kg mleka na kravo letno, izraženo v evrih na molznico (Kavčič in sod., 2009).

	Evrov na 100 kg mleka	Evrov na molznico
Skupni prihodki	38,85	2.331
Mleko in mlečni izdelki	32,00	1.920
Promet od prodaje govedi	6,85	411
Skupni sprejemljivi stroški	25,03	1.502
Nakup telic (remont)	4,14	250
Krma		
Mleko za teleta	2,40	144
Stroški močne krme	6,23	374
Stroški voluminozne krme	7,92	475
Drugi materialni stroški	0,58	35
Umetno osemenjevanje in kontrola mlečnosti	0,60	36
Veterinarski stroški	1,13	68
Zavarovanje	1,47	88
Obračunane obresti	0,53	32
Pokritje	13,82	829

Za potrebe preprostega pregleda nad dogajanjem na različnih kmetijah, oportunitetno proizvodnjo, primerjavo različne prodajne cene obstajajo preglednice ekonomskih izračunov pokritja (Kavčič in sod., 2009).

Primeri kalkulacij po načelu pokritja sta Katalog kalkulacij za načrtovanje gospodarjenja na kmetijah v Sloveniji (Jerič in sod., 1998) in Ekonomski izračuni za pomoč pri prireji mleka (Kavčič in sod., 2009). V preglednici 6 je predstavljen izračun pokritja pri prireji 6.000 kg mleka na kravo molznico letno na majhni čisti kmetiji (Kavčič in sod., 2009).

3 MATERIAL IN METODE

3.1 IZHODIŠČA ZA PRIPRAVO NABORA KAZALNIKOV

Pobuda *LEADER/CLLD* je instrument, ki ga upravljajo lokalna partnerstva od spodaj navzgor, zato Evropska komisija ne želi omejiti njegove inovativnosti in svobode z administrativnimi ovirami. Izhajajoč iz tega, pravna ureditev na skupni evropski ravni ne predvideva podlag, s katerimi bi LAS po enotnem pristopu ocenjevala relevantnost svojih aktivnosti in ustreznost ter transparentnost svoje organiziranosti. Naloge spremljanja in vrednotenja relevantnosti LAS izvaja avtonomno (Preglednica 4).

Takšna ureditev področja spremljanja/vrednotenja instrumenta *CLLD* sicer resda prinaša določeno avtonomnost in fleksibilnost LAS, po drugi strani pa jim predstavlja tudi organizacijski napor in strošek. Situacija, v kateri vsaka LAS dejansko po svoje oblikuje nabor kazalnikov, praktično onemogoča medsebojno primerjavo. V diplomski nalogi skušamo najti rešitev, ki bi olajšala delo LAS pri spremljanju in samoevalvaciji lastnega dela, hkrati pa bi omogočala tudi večjo primerljivost med njimi. S tem namenom v nadaljevanju naloge oblikujemo generični nabor kazalnikov za spremljanje uspešnosti in učinkovitosti LAS, tako v smislu njihove organiziranosti in delovanja kot tudi v smislu realizacije nalog, ki si jih zastavljajo v strategijah lokalnega razvoja (SLR).

Osnovo za pripravo predloga nabora kazalnikov *CLLD* na ravni programskih dokumentov EU predstavljajo Partnerski sporazum med Slovenijo in Evropsko komisijo za obdobje 2014–2020, Program razvoja podeželja RS za obdobje 2014–2020 in Operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020. Podlaga nadalje temelji na podzakonskih določbah, ki urejajo področje organiziranosti in delovanja LAS: uredba *CLLD* (Uredba ..., 2015; Uredba ..., 2016), smernice (Smernice ..., 2015) in navodila EU (Navodila ..., 2014). Pri pripravi nabora kazalnikov za spremljanje in vrednotenje lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost (*CLLD*), smo izhajali tudi iz strokovnih podlag, pripravljenih za potrebe vrednotenja programa *LEADER* v programskem obdobju 2007–2013, ki je predhodnik *CLLD*. Program *LEADER* se je izvajal na skladu EKSRP in je zajemal operacije za razvoj podeželja. Pripravljen predlog 132 kazalnikov donosov in 33 kazalnikov rezultatov pa je preobsežen za praktično uporabo. Pri pripravi novega predloga kazalnikov rezultata smo skušali uskladiti dva nasprotujoča si cilja. Na eni strani si želimo zmanjšati število kazalnikov na obvladljivo raven, na drugi strani pa se poleg razvoja podeželja v lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost, vključuje tudi razvoj urbanih in ribiških območij, kar predstavlja vsebinske razširitve.

Obvezno spremljanje enega kazalnika rezultata in treh kazalnikov donosa je predvidel uredbodajalec v uredbi *CLLD*; podrobno so predstavljeni poglavju 2.5.

Izhodišče za opravljeno analizo in razvoj predloga kazalnikov za sprotno vrednotenje uspešnosti, učinkovitosti in relevantnosti dela lokalnih akcijskih skupin je bil strokovni predlog 132 kazalnikov donosov in 33 kazalnikov rezultatov, ki jih za vrednotenje in spremljanje predlaga Požnel (2012). Predlog je podrobno predstavljen v poglavju 2.5.

Uporabljena je bila uradna metodologija za spremljanje in vrednotenje *LEADER*, ki jo je kot del sprotne vrednotenja Programa razvoja podeželja 2007–2013 v letu 2013 za pristojno ministrstvo za podeželje pripravilo podjetje OIKOS, d. o. o. Metodologija je podrobno predstavljena v poglavju 2.5.

Pomembna izhodišča so bile tudi temeljne značilnosti pristopa *LEADER/CLLD*, ki so podrobno predstavljene v poglavju 2.2.1.

Pri oblikovanju kazalnikov skušamo slediti kriterijem dobre prakse, ki jih strokovna literatura opisuje s kratico *SMART* – specifičnost, merljivost, stroškovna učinkovitost, skladnost z intervencijsko logiko in časovna opredeljenost.

Zaradi vsebinskih specifik posameznih lokalnih razvojnih strategij, raznolikosti lokalnih območij in vključenosti treh skladov (EKSRP, ESRR in ESPR) dodatnih skupnih kazalnikov donosa (poleg obveznih) ne bomo oblikovali.

Pripravili smo tudi nabor kazalnikov za spremljanje in vrednotenje dela LAS (kazalniki vložka), ki temeljijo na razširitvi strokovnih podlag, izdelanih za instrument *LEADER* v programskem obdobju 2007–2013 (Požnel, 2012), ključnih značilnostih *LEADER/CLLD* (poglavje 2.2.1) in na določilu, da mora biti vsaj polovica stroškov, ki jih LAS prejme za vodenje in animacijo, namenjena animaciji.

3.2 PRIPRAVA NABORA KAZALNIKOV

Predlog kazalnikov donosov in rezultatov, ki ga je za pristop *LEADER* (2007–2013) pripravila Požnel (2012), smo v diplomskem delu bistveno zožili po obsegu in ga hkrati vsebinsko poenotili za vse tri sklade, vključene v pristop *CLLD* (poleg EKSRP po novem še ESRR in ESPR). Predlog nabora kazalnikov tako skuša uskladiti dva nasprotujoča si cilja: zmanjšanje števila kazalnikov na obvladljivo raven ob hkratni vsebinski razširitvi podprtih dejavnosti, do katere bo prišlo ob prehodu s programa *LEADER* na *CLLD*.

Analizo kazalnikov rezultatov in donosov predloga za vrednotenje Požnel (2012) smo izvedli v več korakih. V prvem koraku je analiza zajemala kazalnike rezultata prvotnega predloga. Vsakega od 33 predlogov kazalnikov rezultata smo presodili z vidika možnosti spremljanja in vrednotenja z uporabo obveznega kazalnika »število ustvarjenih delovnih mest«. Vse tri kazalnike, ki jih je mogoče vrednotiti tudi s kazalnikom »število ustvarjenih delovnih mest«, smo označili z označbo »vključen«.

V drugem koraku smo za prvi kazalnik brez označbe »vključen« preverili, ali ima morebitno skupno ozadje še s katerim drugim kazalnikom, ki je brez označbe »vključen«. Kazalnike s sorodnimi temelji smo združili v skupen kazalnik tako, da nov predlog kazalnika rezultata vsebuje skupno merljivo komponento. Drugi korak smo osemkrat ponovili. Šestnajst kazalnikov, ki so bili združeni v štiri skupne kazalnike, smo označili z označbo »vključen«.

V tretjem koraku smo za 19 kazalnikov rezultata z označbo »vključen« za vsak kazalnik donosa preverili, ali je v predlogu novega kazalnika zajeta dovolj velika širina za spremljanje in vrednotenje raznolikih predlogov operacij.

Za preostanek 11 kazalnikov rezultata smo v četrtem koraku z uporabo kazalnikov donosa ponovili korak dva. Za dva kazalnika iz predloga predhodnega programskega obdobja nismo našli skupne merljive komponente.

Predlog kazalnikov rezultatov smo zaradi preglednosti in vsebinske usklajenosti s programskimi dokumenti (Partnerski sporazum) razdelili na naslednja področja ukrepanja:

1. ustvarjanje delovnih mest,
2. razvoj osnovnih storitev,
3. varstvo okolja in ohranjanje narave ter
4. večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin.

Kazalniki učinkovitosti so pripravljeni zelo široko in omogočajo partnerstvom, da jih po lastni presoji razdružijo v več ločenih kazalnikov rezultata, skladno s posebnostmi območja, krajevnimi značilnostmi in zlasti z lokalnim razvojnim izzivom in ciljem, ki jih LAS želijo podrobneje spremljati.

Predpisan kazalnik »rezultata število novo ustvarjenih delovnih mest« za LAS predstavlja veliko odgovornost pri dodeljevanju sredstev, saj so bile operacije v programskem obdobju 2007–2013 izvedene s sorazmerno nizkimi proračuni (odobrilo se je 1.447 operacij, v vrednosti 35,17 milijona evrov, kar predstavlja povprečno dobrih 24 tisoč evrov na operacijo) in le manjši del podprtih aktivnosti je bil namenjen generiranju delovnih mest. Zato v predlogu kazalnikov rezultata predlagamo vzpostavitev dodatnega finančnega kazalnika »dodana vrednost«, ki bi temeljil na načelu kalkulacije pokritja.

Prenos načina izračunavanja dohodka po načelu pokritja, ki se običajno uporablja pri enostavnih kalkulacijah na kmetiji za spremljanje dodane vrednosti izvedene operacije, omogoča enostavno oceno finančnega učinka operacije.

Lokalni akcijski skupini, kmetu, samostojnemu podjetniku, društvu, podjetju in drugim upravičencem spremljanje tega kazalnika daje enostavno informacijo, kako uspešni so

rezultati izvedene in sofinancirane operacije. Metoda vrednotenja po načelu pokritja ne vključuje fiksnih stroškov (amortizacija, internet, mobilni telefon, stroški poslovanja ipd.) in stroškov lastnega dela, vendar lahko za potrebe spremljanja in vrednotenja poenostavimo, da je ustvarjena dodana vrednost po načelu pokritja povečanje ustvarjenih čistih prihodkov oz. zaslužek za opravljeno delo.

Nabor kazalnikov v našem predlogu predvideva tudi kazalnike za spremljanje in vrednotenje relevantnosti dela LAS. Pravni okvir (EU ali nacionalni) tovrstnih kazalnikov sicer ne predvideva, so pa ključnega pomena za samoevalvacijo LAS. Pri tem smo izhajali iz predloga kazalnikov *LEADER* (Poženel, 2012), ki smo ga vsebinsko razdelili na sklope, ki sovpadajo s sedmimi ključnimi značilnostmi pristopa *LEADER/CLLD*:

1. strategije lokalnega razvoja, ki temeljijo na območju,
2. pristop od spodaj navzgor in izvajanje strategij,
3. lokalna javno-zasebna partnerstva: lokalne akcijske skupine,
4. integrirani in večsektorski ukrepi,
5. inovacije,
6. sodelovanje in
7. povezovanje v mrežo.

Temu smo dodali še kazalnike, namenjene spremljanju aktivnosti animacije.

Kazalnike relevantnosti smo razdelili v dve skupini. V prvo skupino smo razvrstili kazalnike, ki so povezani z delovanjem partnerstva in se spremljajo na letni ravni. V letih, ko LAS izvede enega ali več javnih pozivov za dodelitev sredstev za sofinanciranje operacij, smo predvideli dodaten sklop kazalnikov (druga skupina).

Kazalnike za spremljanje in vrednotenje relevantnosti smo logično združili v področja vrednotenja, ki se med seboj povezujejo. V Preglednici 7 je predstavljena matrika povezav med ključnimi značilnostmi *LEADER/CLLD* in predlaganimi področji kazalnikov relevantnosti dela LAS.

Preglednica 7: Matrika korelacij med sedmimi značilnostmi pristopa *LEADER/CLLD* in področji kazalnikov za spremljanje relevantnosti dela LAS

Področje kazalnikov	Lokalne razvojne strategije	Pristop od spodaj navzgor	Lokalna javno-zasebna partnerstva	Integrirani in večsektorski ukrepi	Inovacije	Sodelovanje	Povezovanje v mrežo
Letni kazalniki relevantnosti dela LAS							
Vključenost prebivalstva v LAS							
Vpetost LAS v lokalno okolje							
Uspešnost animacije območja							
Učinkovitost animacije							
Preprečevanje navzkrižja interesov in ažurnost							
Sodelovanje							
Mreženje in usposobljenost za informirano odločanje							
Kazalniki relevantnosti dela LAS ob javnem pozivu							
Uspešnost animacije območja							
Učinkovitost animacije							
Večsektorske operacije							
Inovativnost							
Preprečevanje navzkrižja interesov							

Vse kazalnike rezultata spremljamo na podlagi podatkov vrednotenja iz predhodnega programskega obdobja, na podlagi podatkov spremljanja tekočega leta, na podlagi podatkov tekočega programskega obdobja ter na skupni ravni (Preglednica 89). Podatek vrednotenja predhodnega programskega obdobja je izhodiščna vrednost (A). Če vrednotenje za kazalnik ne obstaja, je izhodiščna vrednost enaka nič. Dosežena vrednost kazalnika v letu spremljanja je letna sprememba kazalnika (B). V programskem obdobju dosežena vrednost ($C = C_1 + B$) predstavlja seštevek lanskoletne vrednosti v programskem obdobju dosežene vrednosti kazalnika (C_1) in letne spremembe kazalnika v letu vrednotenja (B). V prvem letu vrednotenja v programskem obdobju je lanskoletna vrednost v programskem obdobju dosežene vrednosti kazalnika enaka nič ($C_1 = 0$). Dosežene rezultate oz. doprinose pristopa *LEADER/CLLD* predstavljajo skupne vrednosti kazalnika (D).

Preglednica 8: Primer načina spremljanja kazalnikov rezultata

Raven kazalnikov	Izhodiščna vrednost	Letna sprememba	Sprememba v programskem obdobju	Skupna sprememba
Kazalniki rezultata	Podatek iz vrednotenja predhodnega obdobja ali 0 A	V letu spremljanja dosežena vrednost B	V obdobju dosežena vrednost. Seštevek vrednosti C_1 iz predhodnega leta in tekočega leta. $C = C_1 + B$	Skupne vrednosti kazalnikov $D = A + C$

Kazalnike na ravni rezultata se spremlja ločeno po skladih EKSRP, ESRR in ESPR, pri čemer so vrednosti za ESRR na začetku programskega obdobja 2014–2020 enake nič. Vrednosti za EKSRP in ESPR je treba oceniti na podlagi delitvene bilance (v primerih razdružitve LAS ali priključitve posameznih občin) oz. pridobiti ali oceniti iz spremljanja in vrednotenja izvajanja 4. osi PRP 2007–2013 ter iz OP za razvoj ribištva v RS 2007–2013 oz. so enake nič, če se na območju v predhodnem programskem obdobju 4. os PRP in OP ni izvajala ali pa podatkov ni mogoče pridobiti.

4 REZULTATI

4.1 KAZALNIKI UČINKOVITOSTI PORABE JAVNIH SREDSTEV

Poleg obveznega kazalnika smo za spremljanje in vrednotenje učinkovitosti porabe javnih sredstev znotraj pristopa *CLLD* pripravili predlog naslednjih kazalnikov:

1. število ustvarjenih delovnih mest,
2. dodana vrednost po načelu pokritja,
3. število obiskovalcev,
4. število nočitev,
5. število pozitivnih izhodov,
6. število prodanih lokalnih produktov ali storitev,
7. število dogodkov na/v prenovljeni infrastrukturi in vaških jedrih,
8. število delujočih skupnih večnamenskih prostorov, naprav in IKT,
9. število delujočih lokalnih energetskega krogov,
10. število delujočih partnerstev in
11. vključenost pri soodločanju.

Vse kazalnike rezultata bi bilo smiselno spremljati trajno, saj smo lahko le tako na podlagi številčnih podatkov prepričani, da smo na območju dosegli trajne razvojne učinke. V prid administrativnih razbremenitev nosilcev operacij sta spremljanje in vrednotenje lahko omejena na predpisanih pet oz. tri leta.

Ne glede na razbremenitev nosilcev operacij bi morala biti LAS pozorna tudi na to, kaj se na območju dogaja po obveznem spremljanju, in sicer vsaj na ključne kazalnike, kot so število delovnih mest, število delujočih partnerstev, število dogodkov na prenovljeni infrastrukturi in delovanju skupnih večnamenskih prostorov, naprav in IKT. Kazalniki rezultata se začno spremljati ob zaključku operacije.

Število ustvarjenih delovnih mest

Uporaba kazalnika »število ustvarjenih delovnih mest« je mogoča na vseh štirih tematskih področjih (Preglednica 9, Preglednica 10, Preglednica 11, Preglednica 12) in za vse tri sklade, vključene v *CLLD*. Kazalnik je opredeljen s številom novo nastalih delovnih mest, ki so nastala na podlagi izvedene operacije oz. vseh aktivnosti operacije.

Doseganje kazalnika ustvarjenega delovnega mesta po zaključku aktivnosti operacije pomeni, da nosilec operacije zagotavlja ustvarjeno delovno mesto vsaj še tri leta. Delovno mesto je opredeljeno kot zaposlitev ali samozaposlitev s plačilom prispevkov za poln delovni čas (40 ur/teden). Spremljanje kazalnika je naloga LAS. Podatke za spremljanje kazalnika posreduje nosilec operacije.

Dodana vrednost po načelu pokritja

Za kazalnik rezultata »dodana vrednost po načelu pokritja« smo predvideli uporabo na vseh štirih tematskih področjih (Preglednica 9, Preglednica 10, Preglednica 11, Preglednica 12) in za vse tri sklade, vključene v *CLLD*. Uporaba kazalnika je smiselna za vrednotenje operacij, ki bodo generirale prihodke oz. ne generirajo dovolj prihodkov za ustvarjanje delovnega mesta.

Kazalnik na ravni operacije letno spremlja ustvarjeno dodano vrednost po načelu pokritja. V kalkulaciji dodano vrednost ovrednotimo kot razliko med vsemi prihodki in spremenljivimi (neposrednimi materialnimi) stroški proizvodnje ali izvajanja storitve. Vključimo samo dodatne neposredne stroške, ki so nastali s proizvodnjo ali storitvijo brez lastnih stroškov dela (vključimo pa stroške najete delovne sile). Fiksni stroški, ki bi obstajali, tudi če proizvoda oz. storitve ne bi proizvajali oz. izvajali, se v izračunu ne upoštevajo. Pri izračunu tako povzemamo logiko, ki jo sicer uporabljamo v kmetijstvu, kjer na ta način rešujemo izziv pomanjkljivih podatkov o fiksnih stroških in stroških lastnega dela.

Za spremljanje in posredovanje podatkov o skupnih prihodkih in spremenljivih odhodkih so zadolženi nosilci operacij, ki lahko samostojno izvedejo izračun vrednosti kazalnika »dodana vrednost po načelu pokritja«, sicer je za izračun in vrednotenje kazalnika odgovoren LAS. Nosilci operacij v primerih, ko imajo vzpostavljeno knjigovodstvo, za potrebe spremljanja prihodke in spremenljive stroške, vezane na predmet sofinanciranja operacije, vodijo na posebnih kontnih karticah. Če nosilec operacije ne vodi knjigovodstva, mora za potrebe spremljanja voditi posebno evidenco skupnih prihodkov in spremenljivih odhodkov.

Število obiskovalcev

Za kazalnik rezultata »število obiskovalcev« smo predvideli uporabo na tematskih področjih: »ustvarjanje delovnih mest« in »razvoj osnovnih storitev« (Preglednica 9 in Preglednica 10). Kazalnik je zasnovan široko in omogoča spremljanje skupnega števila obiskovalcev na v sklopu izvedenih operacij urejeni infrastrukturi, na urejenih zbirkah raznovrstnih vsebin, na urejenih lokacijah naravne in kulturne dediščine, na urejenih tematskih poteh, obujenih znamenitostih ipd. Kazalnik se prične spremljati ob zaključku operacije in ga je možno spremljati za vse tri vključene sklade.

Število obiskovalcev nosilci operacije spremljajo letno in ga posredujejo LAS, ki je odgovorna za spremljanje. Kazalnik naj se spremlja na podlagi prodanih vstopnic ali na podlagi vpisov v knjigo vtisov ali na podlagi reprezentativnega vzorčnega štetja ali druge metode, ki zagotavlja materialne dokaze (kopije prodanih vstopnic, kopije vpisov v knjigo vtisov, foto- in videografo) o številu obiskovalcev. Kazalnik omogoča spremljanje

rezultatov operacij tudi v primerih, ko se za ogled v operaciji urejene dobrine ne zaračunava vstopnina.

Kazalnik rezultata »število obiskovalcev« lahko partnerstva LAS dodatno razdelajo na poljubno število kazalnikov rezultata, ločeno za različne oblike urejene infrastrukture, zbirke, znamenitosti itd., glede na metode zbiranja podatkov, ali pa spremljajo in vrednotijo zgolj agregatno vrednost kazalnika.

Preglednica 9: Predlog kazalnikov za tematsko področje: Ustvarjanje delovnih mest

Kazalniki rezultata	Merilo	Odgovornost za spremljanje	Frekvenca
št. ustvarjenih delovnih mest	št. ustvarjenih delovnih mest	LAS in nosilci operacije	letno
dodana vrednost po načelu pokritja v obdobju spremljanja po zaključku operacije	vsota ustvarjene dodane vrednosti v obdobju spremljanja	LAS in nosilci operacije	letno
št. obiskovalcev (zbirk, dediščine, poti, znamenitosti ...)	št. obiskovalcev	LAS in nosilci operacije	letno
št. nočitev	št. nočitev	LAS in nosilci operacije	letno
št. pozitivnih izhodov (izobraževanja, usposabljanja, motivacije, podpornega okolja ...)	št. udeležencev, ki so po zaključku usposabljanja pričeli z izvajanjem tega, za kar so se usposabljali	LAS in nosilci operacije	letno
št. prodanih lokalnih produktov ali storitev (tradicionalnih, turističnih, vključenih v BZ, inovativnih, recikliranih, kulinaričnih, ribiških, akvakulturnih, kulturnih, biotopnih, ekoloških, biodinamičnih, prijaznih družinam, prijaznih kolesarjem, otrokom ...)	št. prodanih lokalnih produktov in storitev	LAS in nosilci operacije	letno

Število nočitev

Kazalnik rezultata »število nočitev« združuje vse v sklopu operacij urejene, na lokalnih značilnostih temelječe prenočitvene kapacitete. Spremljanje je prvenstveno možno na tematskem področju »razvoj osnovnih storitev« (Preglednica 10). Uporabo smo predstavili tudi na tematskem področju »ustvarjanje delovnih mest« v smislu inovativnih partnerstev (Preglednica 9).

Uporaba kazalnika je vezana na sklada EKSRP in ESPR, v primeru uporabe za tematsko področje ustvarjanja delovnih mest pa tudi za ESRR. Kazalnik letno spremljajo nosilci operacij znotraj lastnih obveznih evidenc in o njem poročajo LAS, ki je odgovorna za spremljanje in vrednotenje.

Število pozitivnih izhodov

Kazalnik »število pozitivnih izhodov« združuje spremljanje rezultata širokega nabora aktivnosti operacij: izobraževanj, usposabljanj, motivacij in akcij podpornega okolja za podjetništvo, kmetije, NVO ipd. Skupna značilnost vseh teh aktivnosti je usposabljanje, izobraževanje oz. motiviranje ciljnih skupin (npr. za odprtje dopolnilne dejavnosti, pripravo poslovnega načrta, pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije izdelovalec/izdelovalka kruha, potic, peciva in testenin na tradicionalen način itd.).

Kazalnik »število pozitivnih izhodov« spremlja, koliko udeležencev usposabljanj, izobraževanj oz. motivacij se je v obdobju spremljanja odločilo za pričetek dejavnosti, za katero se je usposabljal, izobraževalo ali je bilo zanj motivirano. Kazalnik spremlja nosilec aktivnosti, ki letno v obdobju petih let po zaključku operacije pri udeležencih preverja, ali so se odločili za pričetek izvajanja aktivnosti, za katero so se usposabljali, izobraževali ali so bili zanj motivirani. O izsledkih nosilec operacije poroča LAS.

Uporabo kazalnika »število pozitivnih izhodov« smo predvideli na tematskem področju »ustvarjanje delovnih mest«, mogoča pa je tudi na drugih tematskih področjih, če aktivnosti operacij vključujejo izobraževanja, usposabljanja ali motiviranje. Kazalnik lahko uporabljamo za spremljanje rezultatov v vseh treh vključenih skladih. Predvidena je uporaba na tematskem področju »ustvarjanje delovnih mest« (Preglednica 9).

Kazalnik rezultata »število pozitivnih izhodov« lahko partnerstva LAS dodatno razdelajo na poljubno število kazalnikov rezultata, ločeno za različne oblike izobraževanja, usposabljanja, motiviranja, podpornega okolja, ali pa spremljajo in vrednotijo zgolj agregatno vrednost kazalnika.

Število prodanih lokalnih produktov ali storitev

Kazalnik rezultata »število prodanih lokalnih produktov ali storitev« številčno spremlja uspešnost trženja lokalnih produktov ali storitev, vzpostavljenih v operacijah (brez finančnega vrednotenja). Uporabo kazalnika smo predstavili na primeru dveh tematskih področij: »ustvarjanje delovnih mest« ter »varstvo okolja in ohranjanje narave« (Preglednica 9 in Preglednica 11). Za tematsko področje »razvoj osnovnih storitev« je zgolj štetje prodanih lokalnih storitev verjetno premalo za vrednotenje in presojo učinkovitosti.

Število prodanih lokalnih produktov ali storitev spremljamo v obdobju petih let po zaključku operacije in je mogoče za operacije, ki so financirane iz katerega koli od treh skladov, vključenih v CLLD. Kazalnik spremlja nosilec operacije in o prodaji letno poroča LAS, ki je odgovorna za vrednotenje.

Kazalnik rezultata lahko spremljamo na agregatni ravni ali pa oblikujemo poljubno število kazalnikov in ločeno spremljamo število prodanih lokalnih tradicionalnih produktov in storitev, z lokalnimi vsebinami povezanih turističnih produktov in storitev, produktov in storitev, vključenih v lokalne blagovne znamke, inovativnih lokalnih produktov in storitev, produktov iz lokalno recikliranih surovin, storitev, temelječih na ponovni rabi lokalnih virov, lokalnih kulinarčnih produktov, ribiških produktov in storitev, akvakulturnih produktov in storitev, lokalnih kulturnih produktov in storitev, produktov in storitev, temelječih na lokalnih biotopih, lokalnih produktov in storitev iz ekološke pridelave, lokalnih produktov in storitev iz biodinamične pridelave, lokalnih produktov in storitev, prijaznih družinam, kolesarjem, otrokom itd. V vsakem primeru je smiselno ločeno spremljanje glede na mersko enoto prodane dobrine (kos, kg itd.), kar omogoča seštevanje kazalnika.

Za spremljanje kazalnika »število prodanih lokalnih produktov in storitev« so zadolženi nosilci operacij. Na letni ravni v obdobju petih let poročajo partnerstvu LAS, ki je odgovorno za vrednotenje. Za potrebe poročanja nosilci operacije vodijo evidenco prodaje.

Preglednica 10: Kazalniki za tematsko področje: Razvoj osnovnih storitev

Kazalniki rezultata	Merilo	Odgovornost za spremljanje	Frekvenca
št. ustvarjenih delovnih mest	št. ustvarjenih delovnih mest	LAS in nosilci operacije	letno
dodana vrednost po načelu pokritja v obdobju spremljanja po zaključku operacije	vsota ustvarjene dodane vrednosti v obdobju spremljanja	LAS in nosilci operacije	letno
št. obiskovalcev (zbirk, dediščine, poti, znamenitosti ...)	št. obiskovalcev	LAS in nosilci operacije	letno
št. nočitev	št. nočitev	LAS in nosilci operacije	letno
št. dogodkov na/v prenovljeni infrastrukturi in vaških jedrih (kulturnih, družabnih, inkluzivnih, izobraževalnih, športnih, ustvarjalnih, tradicionalnih ...)	št. dogodkov na/v prenovljeni infrastrukturi	LAS in nosilci operacije	letno
št. delujočih skupnih večnamenskih prostorov, naprav in IKT (hladilnice, klavnice, predelovalni obrati, družabni, ustvarjalni, polnilni, pekovski ...)	št. uporabe dobrine št. delujočih skupnih večnamenskih prostorov, naprav, IKT	LAS in nosilci operacije	letno

Število dogodkov na/v prenovljeni infrastrukturi in vaških jedrih

Uporaba kazalnika rezultata »število dogodkov na/v prenovljeni infrastrukturi in vaških jedrih« je predvidena na tematskem področju »razvoj osnovnih storitev« (Preglednica 10), ki vključuje operacije, sofinancirane iz EKSRRP in ESRR. Kazalnik lahko spremljamo na agregatni ravni ali pa oblikujemo poljubno število kazalnikov, ločeno za kulturne,

družabne, inkluzivne, izobraževalne, športne, ustvarjalne, tradicionalne dogodke in podobno.

Kazalnik rezultata je primeren za spremljanje in vrednotenje operacij z investicijskim vlaganjem v skupno turistično, kulturno in splošno infrastrukturo, netržne zasaditve dreves, ureditve vaških jeder itd. Kot rezultat po zaključku operacije lahko spremljamo število dogodkov, ko prenovljena infrastruktura in vaška jedra zaživijo v svoji funkciji. Za dokumentiranje kazalnika uporabimo foto- in videogradivo o dogodkih. Nosilci operacij spremljajo kazalnik na letni ravni in o doseganju poročajo partnerstvu LAS, ki je odgovorno za vrednotenje.

Število delujočih skupnih večnamenskih prostorov, naprav in IKT

Kazalnik »število delujočih skupnih večnamenskih prostorov, naprav in informacijsko-komunikacijskih tehnologij« lahko uporabimo za vrednotenje operacij, katerih obseg finančnega izplena ni v ospredju. Uporaba kazalnika rezultata je predstavljena na tematskem področju »razvoj osnovnih storitev« (Preglednica 10) in se spremlja na skladih, ki podpirata operacije na tem tematskem področju (EKS RP in ES PR).

Kazalnik se lahko spremlja na agregatni ravni ali se ga razčleni skladno s prioritetami LAS in se skupnostne naložbe spremlja ločeno po prednostnem namenu, kot na primer število delujočih skupnih večnamenskih prostorov za predelavo, klanje, hlajenje, peko peciva, število delujočih skupnih večnamenskih prostorov za ustvarjanje, sodelo (angl. *coworking*) in druženje, število delujočih skupnih naprav za predelavo jabolk, prevoz, trženje, število delujočih skupnih spletnih strani, aplikacij za trženje, spremljanje kakovosti, predstavitev, interakcijo itd.

Kazalnik potrebuje dodatno opredelitev, kaj pomeni »delujoči« večnamenski prostor, naprava in IKT. Pogostost potrebne uporabe je zagotovo težko splošno opredeljiva, najverjetneje pa je vprašljiva smotrnost investicije v primeru, da se v operaciji pridobljena dobrina povprečno ne uporablja vsaj enkrat na mesec v obdobju obveznega spremljanja petih let.

Kazalnik nosilci operacij spremljajo na letni ravni z možnima izidoma kazalnika »delujoč« oz. »nedelujoč«. Kot »delujoč« opredelijo nosilci operacije vrednost kazalnika, ko lahko na podlagi evidenc oz. foto- ali videogradiva dokažejo večjo uporabo, kot je opredeljena v potrebni pogostosti uporabe. Za spremljanje in vrednotenje kazalnika na lokalni ravni je odgovorna LAS.

Število delujočih lokalnih energetskega krogov

Kazalnik »število delujočih lokalnih energetskega krogov« se navezuje na tematsko področje »varstvo okolja in ohranjanje narave« (Preglednica 11). Uporaba je omejena na

operacije, sofinancirane s strani EKSRR in ESRR. Za spremljanje je zavezan nosilec operacije, za spremljanje in vrednotenje pa LAS.

Kazalnik potrebuje dodatno opredelitev, kaj pomeni »delujoči« lokalni energetske krog. Obseg lokalno zajete in lokalno porabljene energije se lahko spremlja z MJ (mega joule) ali kWh (kilovatna ura). Kazalnik nosilci operacij spremljajo na letni ravni z možnima izidoma kazalnika »delujoč« oz. »nedelujoč«. Kot »delujoč« opredelijo nosilci operacije vrednost kazalnika, ko na podlagi evidenc obseg lokalno zajete in lokalno porabljene energije ni enak nič MJ oz. kWh.

Preglednica 11: Kazalniki za tematsko področje: Varstvo okolja in ohranjanje narave

Kazalniki rezultata	Merilo	Odgovornost za spremljanje	Frekvenca
št. ustvarjenih delovnih mest	št. ustvarjenih delovnih mest	LAS in nosilci operacije	letno
dodana vrednost po načelu pokritja v obdobju spremljanja po zaključku operacije	vsota ustvarjene dodane vrednosti v obdobju spremljanja	LAS in nosilci operacije	letno
št. delujočih lokalnih energetskih krogov	št. delujočih krogov, MJ ali kWh lokalno ustvarjene in porabljene energije	LAS in nosilci operacije	letno
št. prodanih lokalnih produktov (recikliranih, biotopnih, vključenih v BZ, ekoloških, biodinamičnih, inovativnih ...)	št. prodanih lokalnih produktov	LAS in nosilci operacije	letno
št. delujočih partnerstev (so. p., mrež, zadrug oz. kooperativ, souporabe, mobilnosti, naravne dediščine ...)	št. delujočih partnerstev	LAS in nosilci operacije	letno

Število delujočih partnerstev

Kazalnik »število delujočih partnerstev« lahko uporabimo za vrednotenje operacij, katerih obseg finančnega izplena ni v ospredju. Uporaba kazalnika rezultata je predstavljena na dveh tematskih področjih: »varstvo okolja in ohranjanje narave« (Preglednica 11) ter »večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin« (Preglednica 12) in se lahko spremlja na vseh treh skladih, vključenih v CLLD.

Kazalnik opredeljuje obstoječa ali novo nastala pravnoformalna ali neformalna partnerstva, ki so zaživel s podporo operacije v obliki socialnih podjetij (so. p.), zadrug oz. kooperativ, mrež, skupnosti souporabe, sodela in somobilnosti, na raznovrstnih področjih – od partnerstev za ohranjanje naravne in kulturne dediščine, generacijskih povezav, inkluzije do lokalnih podjetniških grozdov ali partnerstev za lokalno samooskrbo ipd.

Kazalnik potrebuje dodatno opredelitev, kaj pomeni »delujoče« partnerstvo. Zadostna pogostnost potrebnih aktivnosti je zagotovo težko splošno opredeljiva, najverjetneje pa je vprašljiva smotrnost sofinanciranja partnerstva, če partnerji partnerstva ne vzamejo za svojega in partnerskega odnosa ne vzdržujejo vsaj s povprečno eno aktivnostjo na mesec v obdobju obveznega spremljanja petih let.

Kazalnik naj nosilci spremljajo na podlagi foto- in videogradiva iz organiziranih dogodkov, zapisnikov sestankov partnerstev, evidenc opravljenega prostovoljnega dela na delovnih akcijah in podobno. Našteto gradivo zagotavlja materialne dokaze o aktivnostih partnerstva. Dogodek je ena aktivnost, sestanek je ena aktivnost in delovna akcija je ena aktivnost.

Kazalnik nosilci operacij spremljajo na letni ravni z možnima izidoma kazalnika »delujoč« oz. »nedelujoč«. Kot »delujoč« opredelijo nosilci operacije vrednost kazalnika, ko lahko na podlagi evidenc oz. foto- ali videogradiva dokažejo večjo aktivnost, kot je opredeljena v potrebni pogostnosti aktivnosti. Za spremljanje in vrednotenje kazalnika na lokalni ravni je odgovorna LAS.

Preglednica 12: Kazalniki za tematsko področje: Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin

Kazalniki rezultata	Merilo	Odgovornost za spremljanje	Frekvenca
št. ustvarjenih delovnih mest	št. ustvarjenih delovnih mest	LAS in nosilci operacije	letno
dodana vrednost po načelu pokritja v obdobju spremljanja po zaključku operacije	vsota ustvarjene dodane vrednosti v obdobju spremljanja	LAS in nosilci operacije	letno
št. delujočih partnerstev (podjetij, so. p., mrež, zadrug, souporabe, dediščine, mobilnosti, inkluzije, generacij ...)	št. delujočih partnerstev	LAS in nosilci operacije	letno
vključenost pri soodločanju (delovne skupine, lokalna samouprava)	št. razprav z vključenimi ranljivimi skupinami	LAS in nosilci operacije	letno

Vključenost pri soodločanju

Kazalnik rezultata »vključenost pri soodločanju« lahko uporabimo na tematskem področju »večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin« (Preglednica 12). Z njim nosilci operacij na vseh treh skladih, vključenih v CLLD, na letni ravni spremljajo obseg razprav v procesu priprave občinskih odlokov, razvojnih dokumentov lokalnih in regionalnih skupnosti, in to s prisotnostjo ranljivih skupin.

Spremljamo število razprav s prisotnostjo predstavnikov ranljivih skupin v delovnih skupinah za lokalne energetske koncepte, celostne prometne strategije, regionalni razvojni program, druge razvojne programe občin in v aktualnih javnih razpravah na lokalnem

območju. O razpravah nosilci operacij hranijo vabila, zapise, povzetke, foto-, videogradivo ipd. Za spremljanje kazalnika so odgovorni nosilci operacij, vrednotenje pa je naloga partnerstva LAS.

4.2 KAZALNIKI RELEVANTNOSTI DELA LOKALNE AKCIJSKE SKUPINE

4.2.1 Kazalniki relevantnosti, ki jih spremljamo na letni ravni

Predlog kazalnikov relevantnosti dela LAS, predviden za spremljanje in vrednotenje na letni ravni, obsega sklope kazalnikov o vključenosti prebivalstva v LAS, vpetosti LAS v lokalno okolje, uspešnosti animacije območja, učinkovitosti animacije, preprečevanju navzkrižja interesov in ažurnosti, sodelovanju ter mreženju in usposobljenosti za informirano odločanje (Preglednica 13).

Kazalniki vložkov za delovanje LAS se navezujejo pretežno na sredstva glavnega sklada, ki jih lokalna akcijska skupina v skladu z določenimi okviri avtonomno razporeja za tekoče stroške in stroške animacije. Spremljanje in vrednotenje kazalnikov relevantnosti je v celoti naloga in obveza LAS. Kazalnike LAS spremlja z vodenjem evidence, ki je javno objavljena in ažurna.

Vključenost prebivalstva v LAS

Vključenost prebivalstva v LAS merimo s kazalnikom oz. indeksom »število članov LAS na 1.000 prebivalcev območja LAS«. Indeks izračunamo tako, da kazalnik »število članov LAS« delimo s številom prebivalcev območja LAS, pomnožimo s 1.000 in zaokrožimo na dve decimalni mesti.

Za vsakega člana LAS v bazi članstva poleg sektorske opredelitve opredelimo tudi krajevno skupnost sedeža ali izpostave firme za pravne osebe ali stalnega prebivališča za fizične osebe. Mestne četrti, ki so upravičene do podpore iz naslova *CLLD*, obravnavamo enako kot krajevne skupnosti. Če mestna četrt ne izpolnjuje pogojev upravičenosti *CLLD* z nobenim naseljem, je ne vključimo pri izračunih kazalnikov. Ko v nadaljevanju govorimo o krajevnih skupnostih, pravzaprav govorimo o uniji krajevnih in mestnih skupnosti.

V kolikšni meri so v partnerstvu zastopani trije sektorji iz celotnega območja LAS, spremljamo s tremi kazalniki: delež krajevnih skupnosti s člani LAS iz treh, dveh in enega sektorja. V primeru velike vključenosti območja v partnerstvo lahko govorimo, ko imamo v članstvu LAS predstavnike treh sektorjev iz vsake krajevnosti na območju LAS.

Kazalnik »delež krajevnih skupnosti s člani LAS iz treh različnih sektorjev« dobimo tako, da število krajevnih skupnosti, ki imajo v članstvu partnerstva predstavnike treh sektorjev, delimo s skupnim številom krajevnih skupnosti na območju LAS.

Kazalnik »delež krajevnih skupnosti s člani LAS iz dveh različnih sektorjev« dobimo tako, da število krajevnih skupnosti, ki imajo v članstvu partnerstva predstavnike dveh sektorjev, delimo s skupnim številom krajevnih skupnosti na območju LAS.

Kazalnik »delež krajevnih skupnosti s člani LAS iz enega sektorja« dobimo tako, da število krajevnih skupnosti, ki imajo v članstvu partnerstva vsaj enega predstavnika, delimo s skupnim številom krajevnih skupnosti na območju LAS.

Kazalnik »število delujočih večsektorskih delovnih skupin LAS za reševanje kompleksnejših izzivov« spremljamo in vrednotimo v smislu odgovornih oseb za izvajanje ukrepov, opredeljenih v enajstem poglavju strategije lokalnega razvoja ali drugih delovnih skupin znotraj partnerstva.

Kazalnik potrebuje dodatno opredelitev, kaj pomeni »delujoča« delovna skupina. Zadostna pogostnost potrebnih aktivnosti je zagotovo težko splošno opredeljiva, najverjetneje pa je vprašljiva smotnost upoštevanja delovne skupine kot delujoče, če partnerji delovne skupine ne vzdržujejo delovanja vsaj s povprečno eno aktivnostjo na mesec.

Kazalnik naj LAS spremlja na podlagi korespondence med člani delovne skupine, foto- in videogradiva z organiziranih dogodkov, zapisnikov sestankov partnerstev, evidenc opravljenega prostovoljnega dela na delovnih akcijah in podobno. Našteto gradivo zagotavlja materialne dokaze o aktivnostih partnerstva. Korespondenca je ena aktivnost, dogodek je ena aktivnost, sestanek je ena aktivnost in delovna akcija je ena aktivnost.

Kazalnik delovna skupina LAS spremlja na letni ravni, in sicer z možnima izidoma kazalnika »delujoč« oz. »nedelujoč«. Kot »delujoč« opredelijo člani delovne skupine LAS vrednost kazalnika, ko lahko na podlagi evidenc korespondence, foto- oz. videogradiva, zapisnikov sestankov dokažejo večji obseg aktivnosti, kot je opredeljen v potrebni pogostnosti aktivnosti. Za spremljanje in vrednotenje kazalnika pa je odgovorna LAS.

Vpetost LAS v lokalno okolje

Kazalnik »vključenost pri soodločanju« lahko uporabimo za spremljanje in vrednotenje vpetosti v lokalno okolje. Z njim se na letni ravni spremlja obseg razprav v procesu priprave občinskih odlokov, razvojnih dokumentov lokalnih in regionalnih skupnosti, s prisotnostjo predstavnikov LAS.

Spremljamo število razprav s prisotnostjo predstavnikov LAS v delovnih skupinah za lokalne energetske koncepte, celostno prometno strategijo, regionalni razvojni program, druge razvojne programe občin in v aktualnih javnih razpravah na lokalnem območju. O razpravah LAS hrani vabila, zapise, povzetke, foto-, videogradivo ipd. Za spremljanje in vrednotenje kazalnika je odgovorna LAS.

Kazalnik »povzemanje obvestil v medijih« spremlja vpetost LAS v lokalno okolje. Bolj kot lokalni mediji intenzivno povzemajo obvestila LAS, večjo pomembnost ji lokalno okolje priznava. Za dokazovanje objav v medijih LAS izvaja »kliping« ter spremlja in vrednoti letno število objav novic v lokalnih medijih.

Kazalniki za spremljanje uspešnosti in učinkovitosti animacije območja so ključni za oceno dela partnerstva in vodilnega partnerja ter se spremljajo na letni ravni (10 kazalnikov) in v letih, ko je objavljen vsaj en javni poziv (13 kazalnikov). Spremljati je treba, koliko aktivnosti animacije je bilo opravljenih, koliko je bilo različnih udeležencev animacije, koliko časa in denarja smo porabili za to ter koliko animiranih udeležencev animacije je pripravilo predloge operacij oz. so bili uspešni na javnem pozivu.

Uspešnost animacije območja

S spremljanjem kazalnikov števila izvedenih dogodkov v lastni organizaciji in sodelovanja na dogodkih z namenom animacije pridobimo informacije o obsegu aktivnosti, ki jih LAS izvaja za animacijo območja. O številu izvedenih animacij LAS vodi evidenco. Na vsaki skupinski animaciji se udeležence evidentira z listo prisotnosti.

Kazalnik »število individualnih animacij« zajema osebno animacijo (v pisarni, na sejmu ipd.), animacijo po telefonu ali korespondenco po elektronski ali navadni pošti. Pošiljanja obvestil brez prejetega odgovora ne upoštevamo kot korespondenco. O osebni animaciji LAS vodi evidenco, ki zajema zapiske razgovora, podpisane s strani animatorja in animiranca (lahko se uporabi obrazec iz Priloge D), zabeležke telefonskih pogovorov in prejeta elektronsko pošto.

S tremi kazalniki na lastnih dogodkih, na drugih dogodkih in na individualnih animacijah spremljamo število unikatnih udeležencev: število udeležencev na animacijah a, število udeležencev na animacijah b in število individualnih animacij. Partnerstva lahko v tem delu spremljanje relevantnosti dela še razširijo in spremljajo, kolikokrat so animirali eno in isto osebo, ter v vrednotenju poiščejo morebitne povezave s prejetimi vlogami na javnem pozivu, uspešnostjo pri kandidiranju ipd.

Spremljanje kazalnika »število animiranih oseb«, ki je seštevek unikatnih udeležencev na vseh oblikah animacije, nam najbolj zgovorno odgovori na vprašanje, kako smo bili uspešni pri animaciji in koliko prebivalcev smo animirali. Kazalnik spremljamo letno, eno in isto osebo pa upoštevamo enkrat v programskem obdobju. LAS lahko dodatno izračunajo tudi, kolikšen delež prebivalcev so uspele animirati.

Kazalnik »število prejemnikov sredstev *LEADER/CLLD*« spremljamo kontinuirano čez vsa programska obdobja in vrednotimo letno. Kot prejemnike sredstev *LEADER/CLLD* upoštevamo nosilce in partnerje operacij ob prvem izplačilu sredstev na podlagi javnega poziva vrednotenega LAS, ne glede na to, v katerem programskem obdobju je to bilo. Ko se je pravna ali fizična oseba enkrat uvrstila v evidenco kazalnika, je pri naslednjem prejemu sredstev ne upoštevamo več.

Učinkovitost animacije

Kazalnika »porabljena sredstva za namene animacije« in »število opravljenih ur animacije« sta kvantitativna kazalnika, ki prikazujeta kumulativno letno porabo resursov za namen animacije. Stroške profesionalnega dela na animaciji vključimo tako pri finančnem ovrednotenju kot tudi pri obsegu ur. Pri stroških animacije pa ne vključimo tekočih stroškov poslovanja LAS, tako kot je to predvideno pri razdelitvi stroškov. Partnerstva lahko dodatno ločeno spremljajo število prostovoljno in profesionalno opravljenih ur za animacijo.

Preprečevanje navzkrižja interesov in ažurnost

Objava in osveževanje ključnih kazalnikov in registra interesa na spletni strani mora biti ves čas v ospredju delovanja lokalnih partnerstev. Na ta način se organom odločanja LAS omogoči informirano odločanje. Predvidena sta kazalnika »delež osveženih registrov interesa članov organov odločanja na spletni strani LAS« in »delež osveženih ključnih kazalnikov na spletni strani«.

Zaželeno je, da so registri interesov in ključni kazalniki osveženi vsaj v roku enega meseca od takrat, ko je do spremembe prišlo. Kazalnika se spremljata in vrednotita letno ter predstavljata delež v obravnavanem letu osveženih registrov interesa glede na vse objavljene registre interesa oz. delež osveženih ključnih kazalnikov v obravnavanem letu glede na vse objavljene ključne kazalnike.

Sodelovanje

Kazalnik »število operacij sodelovanja LAS« se spremlja na letni ravni. S pričetkom prve aktivnosti operacije sodelovanja se operacija vključi v spremljanje. Sodelovanje LAS se v kazalnik vključi v vseh primerih, ko LAS nastopa kot nosilec ali partner v operaciji sodelovanja, ne glede na vir sofinanciranja (sredstva *CLLD* in širše). Spremljanje in vrednotenje je naloga LAS.

LAS letno spremlja kazalnik »delež sredstev, namenjenih za operacije sodelovanja, od sredstev celotnega proračuna LAS«. Kazalnik izračunamo tako, da v letu vrednotenja porabljena sredstva za izvajanje operacij sodelovanja in njihovo pripravo delimo z vsemi odhodki, ki jih je imela LAS, ne glede na vir prihodkov.

Kazalnik »število delovnih sestankov s partnerskimi LAS« spremlja LAS na letni ravni. Kazalnik zajema število delovnih sestankov LAS v sklopu izvajanja in priprave operacij sodelovanja LAS in drugih operacij, ko partnerstvo LAS pripravlja in izvaja operacije v sodelovanju z vsaj še eno drugo LAS. Pri operacijah lahko sodelujejo tudi ostali partnerji, ne glede na svojo organiziranost.

Mreženje in usposobljenost za informirano odločanje

Mreženje je pomemben dejavnik pristopa *LEADER/CLLD*, ki omogoča prenos znanj in informiranje udeležencev, organov upravljanja in drugih organov LAS o aktualnih trendih razvoja. Je pa tudi iniciator operacij povezovanja in sodelovanja.

Kazalnik »število mrež, v katere je LAS vključena« kvantitativno opredeljuje vključenost LAS v razvojna gibanja in povezave. Kot mreže obravnavamo vse povezave, ki jih ima LAS s skupnostmi organizacij in posameznikov na nacionalni in mednarodni ravni, ne glede na to, ali je mreža pravnoformalno organizacija ali gre za neformalno povezavo. V kazalnik vključimo tudi vidnejše nadnacionalne mreže, v katere je LAS vključena posredno, preko nacionalnih koordinacij. LAS kazalnik spremlja in vrednoti na letni ravni. Ob spremljanju kazalnika LAS vodi evidenco plačanih članarin, ali podpisanih pisem o nameri o sodelovanju, ali prejetih obvestil mreže, ali drugega dokumentacijskega gradiva, s katerim se izkazuje vključenost v mrežo.

S kazalnikom »število dogodkov mrež, kjer je LAS prisotna« spremljamo odzivnost lokalne akcijske skupine na aktivnosti mrež. V evidenco kazalnika, ki ga LAS spremlja in vrednoti na letni ravni, se vključuje prisotnost na dogodkih mrež s strani vodilnega partnerja in članov vseh organov LAS, z izjemo skupščine.

Kazalnike za spremljanje in vrednotenje prisotnosti obsega članov organov LAS (z izjemo skupščine), ki so se udeležili informativno-izobraževalnih srečanj mrež, LAS spremlja in vrednoti na letni ravni. Evidence o udeležbi članov organov LAS (brez skupščine) vključujejo zapis ali vabilo o dogodku z listo prisotnih članov organov LAS.

Kazalnik »delež članov organov LAS, ki so se udeležili vsaj treh informativno-izobraževalnih srečanj mrež« partnerstvo izračuna tako, da število članov organov LAS (brez skupščine), ki so se udeležili treh ali več dogodkov mrež, deli s skupnim številom članov organov LAS (brez skupščine).

Kazalnik »delež članov organov LAS, ki so se udeležili vsaj dveh informativno-izobraževalnih srečanj mrež« LAS izračuna tako, da število članov organov LAS (brez skupščine), ki so se udeležili dveh ali več dogodkov mrež, deli s skupnim številom članov organov LAS (brez skupščine); torej tudi tiste, ki jih je LAS vključila pri prejšnjem kazalniku.

Kazalnik »delež članov organov LAS, ki so se udeležili vsaj enega informativno-izobraževalnega srečanja mrež« LAS izračuna tako, da število članov organov LAS (brez skupščine), ki so se udeležili enega ali več dogodkov mrež, deli s skupnim številom članov organov LAS (brez skupščine); torej tudi tiste, ki jih je LAS vključila pri prejšnjih dveh kazalnikih.

Preglednica 13: Predlog letnih kazalnikov relevantnosti dela LAS

Kazalniki	Merilo	Odgovornost za spremljanje	Frekvenca
Vključenost prebivalstva v LAS			
št. članov LAS	št. članov LAS	LAS	letno
št. članov LAS na 1.000 prebivalcev območja LAS	št. članov LAS na 1.000 prebivalcev območja LAS	LAS	letno
delež krajevnih skupnosti s člani LAS iz treh različnih sektorjev	delež krajevnih skupnosti s člani LAS iz treh različnih sektorjev	LAS	letno
delež krajevnih skupnosti s člani LAS iz dveh različnih sektorjev	delež krajevnih skupnosti s člani LAS iz dveh različnih sektorjev	LAS	letno
delež krajevnih skupnosti s člani LAS iz enega sektorja	delež krajevnih skupnosti s člani LAS iz enega sektorja	LAS	letno
št. delujočih večsektorskih delovnih skupin LAS za reševanje kompleksnejših izzivov	št. delujočih večsektorskih delovnih skupin št. srečanj delovnih skupin	LAS	letno
Vpetost LAS v lokalno okolje			
vključenost pri soodločanju (delovne skupine, posvetovalni organi občin, regijskih svetov ipd.)	št. razprav z vključenimi predstavniki LAS	LAS	letno
povzemanje obvestil LAS v lokalnih medijih	št. objav v medijih	LAS	letno
Uspešnost animacije območja			
št. izvedenih dogodkov animacije (a)	št. izvedenih dogodkov v organizaciji LAS	LAS	letno
sodelovanje na dogodkih z namenom animacije (b)	št. dogodkov s prisotnostjo animatorjev LAS	LAS	letno
št. udeležencev na animacijah a (c) ³	št. udeležencev	LAS	letno
št. udeležencev na animacijah b (č) ³	št. udeležencev	LAS	letno
št. individualnih animacij (d) ³	št. individualnih animacij	LAS	letno
št. animiranih oseb ⁴ (e = c + č + d)	št. animiranih oseb	LAS	letno
št. prejemnikov sredstev LEADER/CLLD (vključimo tudi prejemnike sredstev v predhodnih programskih obdobjih – kot nosilce ali partnerje) ⁵	skupno št. prejemnikov podpore	LAS	letno

»se nadaljuje«

³ Ena fizična ali pravna oseba⁴ se upošteva enkrat, ne glede na to, koliko aktivnosti animacije se je udeležila.

⁴ Posameznik, kmet, podjetnik, podjetje, društvo, zavod ipd.

⁵ Ena oseba⁴ se vključi enkrat, ne glede na to, kolikokrat je prejela sredstva.

»nadaljevanje«

Kazalniki	Merilo	Odgovornost za spremljanje	Frekvenca
Učinkovitost animacije			
porabljeni sredstva za namene animacije (f)	porabljeni sredstva za animacijo	LAS	letno
št. opravljenih ur za animacijo (g)	št. opravljenih ur za animacijo	LAS	letno
Preprečevanje navzkrižja interesov in ažurnost			
delež osveženih registrov interesa članov organov odločanja na spletni strani LAS ⁶	delež osveženih registrov interesa članov organov odločanja na spletni strani LAS	LAS	letno
delež osveženih ključnih kazalnikov na spletni strani	delež osveženih ključnih kazalnikov na spletni strani	LAS	letno
Sodelovanje			
št. operacij sodelovanja LAS	št. operacij sodelovanja LAS	LAS	letno
delež sredstev, namenjenih za operacije sodelovanja, od sredstev celotnega proračuna LAS	delež sredstev, namenjenih za operacije sodelovanja, od sredstev celotnega proračuna LAS	LAS	letno
št. delovnih sestankov s partnerskimi LAS	št. delovnih sestankov s partnerskimi LAS	LAS	letno
Mreženje in usposobljenost za informirano odločanje			
št. mrež, v katere je LAS vključena	št. mrež, v katere je LAS vključena	LAS	letno
št. dogodkov mrež, kjer je LAS prisotna	št. dogodkov mrež, kjer je LAS prisotna	LAS	letno
delež članov organov LAS, ki so se udeležili vsaj treh informativno-izobraževalnih srečanj ⁶	delež članov organov LAS	LAS	letno
delež članov organov LAS, ki so se udeležili vsaj dveh informativno-izobraževalnih srečanj ⁶	delež članov organov LAS	LAS	letno
delež članov organov LAS, ki so se udeležili vsaj enega informativno-izobraževalnega srečanja ⁶	delež članov organov LAS	LAS	letno

⁶ Kazalnik spremljano za člane organa upravljanja, predsednika LAS, ocenjevalno komisijo in nadzorni odbor.

4.2.2 Kazalniki relevantnosti, ki jih spremljamo ob javnem pozivu

Preglednica 14: Predlog kazalnikov relevantnosti dela LAS ob javnem pozivu

Kazalniki	Merilo	Odgovornost za spremljanje	Frekvenca
Uspešnost animacije območja			
št. prejetih vlog na javni poziv	št. prejetih vlog na javni poziv	LAS	v letu JP
št. animiranih oseb ⁴ , ki so oddale vlogo prvokrat (h)	št. animiranih oseb, ki so oddale vlogo prvokrat	LAS	v letu JP
delež uspešno animiranih oseb ⁴ (i = h/e)	delež uspešno animiranih oseb	LAS	v letu JP
št. animiranih oseb ⁴ z odobreno operacijo (j)	št. animiranih prijaviteljev z odobreno operacijo	LAS	v letu JP
št. prejemnikov sredstev na javnem pozivu (k)	št. prejemnikov podpore	LAS	v letu JP
št. odobrenih operacij na javnem pozivu (l)	št. odobrenih operacij	LAS	v letu JP
št. novih prejemnikov sredstev (m)	št. prejemnikov podpore, ki so jo pridobili prvokrat	LAS	v letu JP
delež upravičencev, ki prvokrat prejemajo podporo iz naslova LEADER/CLLD (n = m/k)	delež novih upravičencev	LAS	v letu JP
št. prejemnikov sredstev na JP, ki niso člani LAS (o)	št. zunanjih prejemnikov sredstev	LAS	v letu JP
delež prejemnikov sredstev na JP, ki niso člani LAS (p = o/k)	delež zunanjih prejemnikov sredstev	LAS	v letu JP
Učinkovitost animacije⁷			
porabljena sredstva na odobreno operacijo (r = f/j)	porabljena sredstva na odobreno operacijo	LAS	v letu JP
porabljeno št. ur na odobreno operacijo (s = g/j)	porabljeno št. ur na odobreno operacijo	LAS	v letu JP
Večsektorske operacije			
št. odobrenih operacij s partnerji iz treh različnih sektorjev (š) ⁸	št. operacij	LAS	v letu JP
delež odobrenih operacij s partnerji iz treh različnih sektorjev (t = š/l)	delež odobrenih trisektorskih operacij	LAS	v letu JP
št. odobrenih operacij s partnerji iz dveh različnih sektorjev (u) ⁸	št. operacij	LAS	v letu JP
delež odobrenih operacij s partnerji iz dveh različnih sektorjev (v = u/l)	delež odobrenih dvosektorskih operacij	LAS	v letu JP

»se nadaljuje«

⁷ Pri stroških oz. urah (f, g) vključimo vse stroške oz. ure od prejšnjega javnega poziva (lahko skozi več let) oz. od začetka programskega obdobja pri vrednotenju prvega javnega poziva.

⁸ Operacije se izvajajo v dejanskem partnerskem odnosu s participacijo v finančnem smislu in v smislu aktivnosti.

»nadaljevanje«

Kazalniki	Merilo	Odgovornost za spremljanje	Frekvenca
Inovativnost			
št. operacij, ki predstavljajo vključevanje novih proizvodov, postopkov, storitev, trga, načina obravnave lokalnih vprašanj (A)	št. operacij	LAS	v letu JP
št. operacij, ki imajo multiplikacijski učinek oz. učinek »snežne kepe« (B)	št. operacij	LAS	v letu JP
št. operacij, ki se vključujejo v večjo operacijo, s katero se prebivalci aktivno ukvarjajo (C)	št. operacij	LAS	v letu JP
št. operacij, ki na nov način aktivirajo razpoložljive vire ali posodablajo tradicionalne oblike uporabe (Č)	št. operacij	LAS	v letu JP
št. operacij, ki krepijo sodelovanje med akterji in sektorji (D)	št. operacij	LAS	v letu JP
št. operacij, ki vključujejo znanje iz znanstveno-raziskovalnih organizacij (E)	št. operacij	LAS	v letu JP
št. operacij, ki gradijo nove platforme sobivanja, npr. kooperative in so. p. (F)	št. operacij	LAS	v letu JP
št. operacij, ki v skupnost prinašajo inovacije, razvite drugod – pilotne operacije (G)	št. operacij	LAS	v letu JP
št. operacij, ki vključujejo druge oblike inovativnosti (H)	št. operacij	LAS	v letu JP
št. inovativnih operacij (I = A + B + C + Č + D + E + F + G + H)	št. inovativnih operacij	LAS	v letu JP
delež inovativnih operacij (J = I/I) ⁹	delež inovativnih operacij	LAS	v letu JP
Preprečevanje navzkrižja interesov			
št. izločitev članov organov iz postopka JP za zmanjševanje tveganja navzkrižja interesov	št. izločitev članov organov iz postopka JP	LAS	v letu JP

⁹ Kot celoto upoštevamo število odobrenih operacij na javnem pozivu (I) – Preglednica 14 na str. 61.

Uspešnost animacije območja

Dodatne kazalnike za spremljanje in vrednotenje uspešnosti animacije območja spremljamo za leto, ko LAS objavi javni poziv (JP). Zaradi uspešne animacije lahko pričakujemo veliko prijav na javni poziv LAS. Obseg prejetih vlog na javni poziv spremljamo in vrednotimo s kazalnikom »število prejetih vlog na javni poziv«. Načeloma naj bi veljalo, da naj bi na podlagi več prijav na javni poziv prejeli in odobrili tudi več dobrih predlogov operacij.

Kazalnik lahko partnerstva nadgradijo in ločeno spremljajo tudi število vlog, ki so bile zavržene zaradi administrativnih nepravilnosti, število vlog, ki niso bile odobrene zaradi neustreznosti vsebin na ocenjevanju, in število odobrenih vlog.

Kazalnik »število animiranih oseb, ki so oddale vlogo na javni poziv prvič« se vrednoti ob vrednotenju leta, ko je bil razpisan javni poziv. Kazalnik se vsebinsko navezuje na kazalnik »število animiranih oseb«. Pri spremljanju kazalnika uporabimo evidenco o unikatnih animiranih osebah v programskem obdobju in naredimo križno primerjavo s prejetimi vlogami na javni poziv. V kazalnik vključimo animirano osebo, ko prvič odda vlogo na javni poziv kot nosilec operacije. Osredotočeni smo namreč na doseg animacije, zato morebitno večkratno kandidiranje s strani ene osebe vključimo samo enkrat v programskem obdobju. LAS pa lahko oblikuje tudi dodatne kazalnike, ki razširijo vrednotenje v tem delu.

Kazalnik »delež uspešno animiranih oseb« LAS izračuna tako, da kazalnik »število animiranih oseb, ki so oddale vlogo na javni poziv prvič kot nosilec« deli s kazalnikom »število animiranih oseb«. Uspešno animirani so udeleženci animacije, ki so oddali vlogo na javni poziv partnerstva LAS oz. se jim je vloga odobrilo.

Natančnejše uspešnost animacije LAS spremlja s kazalnikom »število animiranih oseb z odobreno operacijo«. V kazalnik vključimo animirano osebo, ko prvič dobi odobreno vlogo na javni poziv kot nosilec operacije. Osredotočeni smo namreč na doseg animacije, zato morebitno večkratno uspešno odobreno vlogo s strani ene osebe vključimo samo enkrat v programskem obdobju. LAS pa lahko oblikuje tudi dodatne kazalnike, ki razširijo vrednotenje v tem delu.

Kazalnik »število prejemnikov sredstev na javnem pozivu« LAS izračuna tako, da sešteje vse prejemnike sredstev na javnem pozivu. Kot prejemnike sredstev se vključi nosilce operacij in partnerje v operacijah na podlagi odobrenih vlog za sofinanciranje.

Kazalnik »število odobrenih operacij na javnem pozivu« predstavlja skupno število odobrenih operacij na javnem pozivu.

Kazalnik »število novih prejemnikov sredstev« LAS spremlja in vrednoti v povezavi s kazalnikom »število prejemnikov sredstev *LEADER/CLLD*«, ki kontinuirano spremlja unikatne prejemnike sredstev *LEADER/CLLD* znotraj javnih pozivov vrednotenega LAS od začetka pristopa *LEADER* v Sloveniji. Nove prejemnike sredstev LAS opredeli s križno primerjavo vseh prejemnikov sredstev, nosilcev in partnerjev, na javnem pozivu z evidenco unikatnih prejemnikov sredstev *LEADER/CLLD*.

Kazalnik »delež upravičencev, ki prvič prejema podpora iz naslova *LEADER / CLLD*« se izračuna tako, da kazalnik »število novih prejemnikov sredstev« LAS deli s kazalnikom »število prejemnikov sredstev na javnem pozivu LAS«.

Kazalnik »število prejemnikov sredstev na javnem pozivu, ki niso člani LAS« se pridobi na podlagi križne primerjave evidence kazalnika »število prejemnikov sredstev na javnem pozivu LAS« in baze članov LAS na dan zaprtja javnega poziva.

Kazalnik »delež prejemnikov sredstev na javnem pozivu, ki niso člani LAS« se izračuna tako, da se kazalnik »število prejemnikov sredstev na javnem pozivu, ki niso člani LAS« deli s kazalnikom »število prejemnikov sredstev na javnem pozivu LAS«. Kazalnik omogoča spremljanje in vrednotenje razpršenosti dodelitve sredstev in uspešnost kandidiranja za zunanje prijavitelje.

Učinkovitost animacije

Kazalnika »porabljena sredstva na odobreno operacijo« in »porabljeno število ur na odobreno operacijo« spremljata in omogočata vrednotenje učinkovitosti animacije. Dodatno spremljanje in vrednotenje na več območjih LAS omogoča primerjavo med LAS. Pri stroških oz. urah vključimo vse stroške oz. ure od prejšnjega javnega poziva, lahko tudi skozi več let, oz. od začetka programskega obdobja pri vrednotenju prvega javnega poziva.

Kazalnik »porabljena sredstva na odobreno operacijo« LAS izračuna tako, da kazalnik »porabljena sredstva za namen animacije« deli s kazalnikom »število animiranih oseb z odobreno operacijo«. Kazalnik »porabljeno število ur na odobreno operacijo« se izračuna tako, da kazalnik »porabljeno število ur za namen animacije« deli s kazalnikom »število animiranih oseb z odobreno operacijo«.

Večsektorske in inovativne operacije so jedro pristopa *LEADER/CLLD*. Pregledno spremljanje in vrednotenje števila sodelujočih sektorjev pri odobrenih operacijah in različicah inovativnosti omogoča presojo, ali je bila implementacija pristopa uspešna oz. ali so na javnem pozivu LAS odbrane operacije, ki drugače kot drugi programi izkoriščajo lokalni potencial za dodano vrednost in opravičujejo uporabo pristopa *LEADER/CLLD*.

Večsektorske operacije

Kazalnik »število odobrenih operacij s partnerji iz treh različnih sektorjev« LAS spremlja in vrednoti zaradi pregleda nad vključevanjem in sodelovanjem različnih sektorjev pri reševanju lokalnih izzivov. LAS s pregledom odobrenih operacij na javnem pozivu v kazalnik »število odobrenih operacij s partnerji iz treh različnih sektorjev« vključi vse operacije, pri izvedbi katerih sodelujejo nosilec in vsaj dva partnerja iz skupaj treh različnih sektorjev.

Kazalnik »delež odobrenih operacij s partnerji iz treh različnih sektorjev« LAS izračuna tako, da kazalnik »število odobrenih operacij s partnerji iz treh različnih sektorjev« deli s kazalnikom »število odobrenih operacij na javnem pozivu«.

Kazalnik »število odobrenih operacij s partnerji iz dveh različnih sektorjev« LAS spremlja in vrednoti na podlagi podatkov o partnerskih operacijah z vsaj enim partnerjem, pri čemer sta nosilec in partner iz različnih sektorjev. Operacij, v katere so vključeni partnerji iz treh različnih sektorjev, pri spremljanju in vrednotenju tega kazalnika ne upošteva. Kazalnik »delež odobrenih operacij s partnerji iz dveh različnih sektorjev« LAS izračuna tako, da kazalnik »število odobrenih operacij s partnerji iz dveh različnih sektorjev« deli s kazalnikom »število odobrenih operacij na javnem pozivu«.

Inovativnost

Spremljanje in vrednotenje inovativnosti operacij smo zasnovali na osmih oblikah inovativnosti. Za operacije, ki so inovativne in jih ni moč razvrstiti v osem pripravljenih sklopov, smo predvideli dodatni sklop. Z analizo oblike inovativnosti vsako inovativno operacijo razvrstimo v en prevladujoč sklop inovativnosti. Na podlagi te razvrstitve pridobimo kazalnike »število operacij, ki predstavljajo vključevanje novih proizvodov, postopkov, storitev, trga, načina obravnave lokalnih vprašanj«; »število operacij, ki imajo multiplikacijski učinek oz. učinek snežne kepe«; »število operacij, ki se vključujejo v večjo operacijo, s katero se prebivalci aktivno ukvarjajo«; »število operacij, ki na nov način aktivirajo razpoložljive vire ali posodablajo tradicionalne oblike uporabe«; »število operacij, ki krepijo sodelovanje med akterji in sektorji«; »število operacij, ki vključujejo znanje iz znanstveno-raziskovalnih organizacij«; »število operacij, ki gradijo nove platforme sobivanja, npr. kooperative in so. p.«; »število operacij, ki v skupnost prinašajo inovacije, razvite drugod – pilotne operacije« ter »število operacij, ki vključujejo druge oblike inovativnosti«.

Kazalnik »število inovativnih operacij« LAS izračuna tako, da sešteje vrednosti pri kazalnikih vseh devetih sklopov inovativnih operacij. Kazalnik »delež inovativnih operacij« LAS izračuna tako, da kazalnik »število inovativnih operacij« deli s kazalnikom »število odobrenih operacij na javnem pozivu«.

Preprečevanje navzkrižja interesov

Kazalnik »število izločitev članov organov iz postopka javnega poziva za zmanjševanje tveganja navzkrižja interesov« LAS spremlja na podlagi izločitev članov organov LAS iz postopka, zabeleženih v zapisnikih organov LAS. Izločitve iz postopka za organ skupščine pri spremljanju kazalnika ne upoštevamo. Vrednotenje naj zajema tudi navzkrižno primerjavo registra interesa in evidence odobrenih operacij oz. potrebno izločanje iz postopka.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Pristop *LEADER* se je v Sloveniji prvič izvajal v programskem obdobju 2007–2013. Ustanovljenih je bilo 33 lokalnih akcijskih skupin na EKSREP in ena obalna akcijska skupina. Kljub predhodnim izkušnjam z razvojem podeželja na programih CRPOV, VTC in RPP so se lokalne akcijske skupine s spremljanjem in vrednotenjem ukvarjale večinoma na ravni operacije in niso vrednotile celotne strategije (Poročilo ..., 2015).

Podobno kot ugotavlja Evropsko računsko sodišče v svojem Posebnem poročilu, so tudi v Sloveniji lokalne akcijske skupine pristopile k spremljanju in vrednotenju v predpisanem obveznem obsegu in predvsem na ravni kazalnikov donosov (Poročilo ..., 2015). Kot poudarja ERS, v spremljanju in vrednotenju ni prepoznati ambicije, da se na podlagi pridobljenih izkušenj izboljša delovanje partnerstva. Spremljanje in vrednotenje se še vedno dojema kot obvezna naloga LAS in ne kot orodje za merjenje dosežkov in kot pripomoček za izboljšanje delovanja LAS ter učinkovitejšo porabo javnih sredstev.

Evropska komisija v svojih odgovorih na Posebno poročilo ERS poudarja, da ne želi predpisati konkretnjših kazalnikov na ravni učinkovitosti in relevantnosti, saj ne želi omejiti svobode pri razpolaganju s sredstvi *LEADER/CLLD*. Izpostavlja primere dobrih praks, kjer se kazalniki rezultata konsistentno spremljajo že več generacij pristopa *LEADER* (Priloga E) in spodbuja lokalna partnerstva, da si sama oblikujejo kazalnike na podlagi lastnih lokalnih prioritet in potreb.

Predpisani nabor obveznih kazalnikov je pretežno naravnano na spremljanje uspešnosti s splošnimi kazalniki donosa oz. neposrednih učinkov intervencij na ravni sklada. Na podlagi spremljanja in vrednotenja uspešnosti na generični ravni bo organ odločanja LAS težko informirano odločal o doseganju ciljev SLR. Merila za izbor SLR in LAS določajo maksimalno število točk že za SLR, ki predvidevajo tri dodatne kazalnike. Zaradi širine pristopa *LEADER/CLLD* bi predlagali uporabo več kazalnikov za spremljanje ter vrednotenje učinkovitosti in relevantnosti dela LAS in obstoječ obseg kazalnikov uspešnosti.

Spremljanje enakih kazalnikov v več slovenskih LAS bi omogočalo primerjavo med izvajanjem pristopa na različnih območjih *LEADER/CLLD*. Primerjalni podatki o učinkovitosti in relevantnosti dela drugih LAS so lahko v pomoč partnerstvu pri odločitvah.

Spremljanje in vrednotenje prinaša dodatno obremenitev tako za nosilce operacij kot tudi za partnerstvo. Vendar je skladno z 51. členom uredbe *CLLD* obvezno in škoda je, da se kazalniki ne pripravijo tako, da partnerstvu postrežejo z uporabnimi informacijami za

informirano odločanje. Kot dober gospodar mora imeti partnerstvo (upravni del) dober pregled nad tem, kako se sredstva porabljajo v izvajalskem delu (vodilni partner in nosilci operacij). V tem delu se pojavlja tudi tveganje za navzkrižje interesov, zato je zelo pomembno, da so odnosi med vodilnim partnerjem, organom upravljanja, ocenjevalno komisijo, občinami in drugimi partnerji ter nosilci operacij razčiščeni, register interesa pa ažurno osvežen.

V navodilih za pripravo SLR je navedeno, da morajo LAS v SLR poleg kazalnikov donosa predvideti vsaj en kazalnik rezultata za vsak cilj. Maksimalno oceno prejme SLR, ki ima poleg štirih obveznih opredeljene še najmanj tri dodatne kazalnike. Predlog kazalnikov Poženel (2012), ki obsega 33 kazalnikov rezultatov in 132 kazalnikov donosov, je v tem pogledu neprimeren za praktično uporabo. Če moramo opraviti razmislek o tem, da uporabimo zgolj tri dodatne kazalnike, so to zagotovo vsi kazalniki rezultata. Poleg obveznega kazalnika (število delovnih mest) se najverjetneje odločimo še za kazalnik dodana vrednost ter po enega od predlaganih kazalnikov rezultata na tematskih področjih varstvo okolja in ohranjanje narave oz. večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin.

Za finančno spremljanje in vrednotenje učinkov operacij smo predvideli kazalnike: število ustvarjenih delovnih mest, dodana vrednost po načelu pokritja in število nočitev. Z uporabo teh treh kazalnikov lahko opravimo vrednotenje učinkovitosti po finančni strani.

Pomagamo si lahko tudi s kvantitativnimi kazalniki: število obiskovalcev, število pozitivnih izhodov, število dogodkov na/v prenovljeni infrastrukturi in vaških jedrih in število prodanih lokalnih produktov ali storitev. Na podlagi teh kazalnikov na ravni SLR sicer ne moremo finančno ovrednotiti izplena operacij, lahko pa po letih primerjamo obseg obiskovalcev, obseg pozitivnih izidov, obseg aktivnosti na urejeni infrastrukturi ali obseg prodanih produktov in storitev. Trend spreminjanja kazalnika po letih pa LAS omogoča presojo o doseženih učinkih.

Kazalnike je vredno spremljati tudi na ravni rezultata, ne zgolj na ravni donosa. Razlike med ravno kazalnikov donosa in kazalniki rezultata so, če primerjamo kazalnik donosa »število vzpostavljenih partnerstev« in kazalnik rezultata »število delujočih partnerstev«, bistvene prav z vidika učinka na lokalnem območju. V prvem primeru smo izvedeli, da je partnerstvo bilo vzpostavljeno, v drugem primeru pa, da partnerstvo deluje. Podobno je pri kazalnikih rezultata »število delujočih skupnih večnamenskih prostorov, naprav in IKT« ter »število delujočih lokalnih energetskih krogov«.

Razvoj območja je tesno povezan z dostopnostjo delovnih mest z visoko dodano vrednostjo in ustvarjanjem dodane vrednosti, ki sta merjena v novih delovnih mestih ali dodani vrednosti po načelu pokritja, in je dober pokazatelj učinkovite porabe sredstev razvojnih skladov.

Lokalna javno-zasebna partnerstva s spremljanjem uspešnosti dodeljevanja javnih sredstev v Sloveniji večinoma niso imela težav. Prav tako so se kazalniki uspešnosti na ravni operacij redno spremljali, saj jih je preverjala plačilna agencija oz. prej pristojno ministrstvo. Na primer: število izdanih zložen, število udeležencev na izobraževanju, število posajenih dreves, število izvedenih delavnic in podobno. Kot navaja poročilo o sprotnem vrednotenju PRP 2007–2013 za leto 2013, pa je malo partnerstev, ki bi spremljala in vrednotila kazalnike učinkovitosti in relevantnosti na ravni rezultatov oz. vložkov.

Slovenija se je v Partnerskem sporazumu odločila, da bo v *CLLD* vključila tri evropske strukturne in investicijske sklade: Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP), Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR) in Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo (ESPR). Za vključitev pristopa *CLLD* na Kohezijskem skladu in Evropskem socialnem skladu se Slovenija ni odločila. Ker Evropski socialni sklad ni vključen, je pred lokalnimi partnerstvi še večji izziv, saj se od njih pričakuje, da dosežejo številne socialne cilje z razvojem oz. z razvojnimi sredstvi, torej preko ustvarjanja dodane vrednosti. Sredstva Evropskega socialnega sklada pa se razporejajo centralno na ravni države.

Spremljanje in vrednotenje kazalnikov rezultata je ključno pri presoji učinkovitosti porabe razvojnih sredstev. Doseganje učinkov na ravni rezultata je pravzaprav tisti namen, zaradi katerega se je nosilec operacije odločil za posamezno operacijo. S pomočjo sofinanciranih aktivnosti, nakupa opreme, usposabljanja in drugih akcij si nosilec operacije po zaključku operacije želi ustvarjati dodano vrednost. Vse donose, ki so neposredni učinki operacije, je torej prijavitelj usmeril v doseganje rezultatov.

Kazalniki rezultatov se začno spremljati ob zaključku operacij. V idealnem scenariju bi jih partnerstvo spremljalo trajno. Le na ta način je namreč lahko partnerstvo na podlagi revizijsko sledljivih dokazov prepričano, da so učinki ukrepanja dosegli svoj namen. Evropska komisija med primeri dobrih praks izpostavlja LAS Duhallow, ki sedem kazalnikov rezultata spremlja od leta 1991 in se z njimi pohvali z izpostavitvijo na prvi strani spletne strani. Med njimi izpostavlja 1500 delovnih mest, 3054 toplotno izoliranih hiš in 130 podprtih skupin skupnosti.

Za celovitejši pregled nad rezultati SLR in pristopa *LEADER/CLLD* pa bi partnerstvom po Sloveniji, ne glede na priporočila države, priporočili uporabo vseh predvidenih enajstih kazalnikov rezultata. Vsaj nekaj kazalnikov rezultata bi veljalo spremljati kontinuirano čez

več programskih obdobj. Za posamezno območje LAS lahko partnerstva poiščejo še dodatne kazalnike rezultata, tako finančne kot nefinančne, ki smo jih v nalogi morda spregledali.

Kazalnik rezultata »dodana vrednost« je za operacije, ki so se oz. se bodo izvajale skladno s pristopom *LEADER/CLLD*, dobrodošla dopolnitev obveznega kazalnika »število ustvarjenih delovnih mest«. Zagotavljanje sredstev¹⁰ po zaključku operacije za realizacijo delovnega mesta je za nosilce operacij *LEADER/CLLD* velik zalogaj, kar kaže tudi zgolj 54 ustvarjenih delovnih mest znotraj več kot 1.400 operacij znotraj *LEADER* (2007–2013) (Poročilo ..., 2015).

Kazalnik dodana vrednost pa predstavlja vmesno stopnjo in pomaga spremljati operacije, ki imajo kazalnik »število delovnih mest« nič, a kljub temu ustvarjajo določeno finančno korist. Prispevka teh operacij brez dodatnega kazalnika »dodana vrednost po načelu pokritja« ne bi zaznali. Z vidika spodbujanja lokalnega razvoja in vrednotenja ni bistvene razlike, če operacija po zaključku zagotavlja dodano vrednost po načelu pokritja v višini potrebnih sredstev za eno delovno mesto na leto ali eno novo delovno mesto.

Z uporabo kazalnika rezultata »dodana vrednost« lahko v javnem pozivu izberemo tiste operacije, ki načrtujejo ustvarjanje dodane vrednosti, kljub temu da je načrtovani kazalnik »število ustvarjenih delovnih mest« enak nič. Doseganje finančne dodane vrednosti lahko spremljajo nevladne organizacije (NVO), kmetje, podjetniki in drugi nosilci operacij. Tudi v primerih ohranjanja delovnih mest ob uvedbi novih lokalnih produktov in storitev. Na agregatni ravni pa lahko partnerstvo porabo javnih sredstev argumentira z ustvarjeno dodano vrednostjo po načelu pokritja, ki je podobna kazalniku števila ustvarjenih delovnih mest.

Kljub temu, da bi bilo zanimivo izvedeti, koliko resursov je partnerstvo porabilo za posamezen poseben cilj SLR, spremljanja in vrednotenja kategorij stroškov po ciljih, kot to predlaga metodologija za vrednotenje PRP v obdobju 2007–2013, zaradi kompleksnosti ne bi predlagali. Obvezna delitev na splošne stroške in stroške animacije spremljanje in vrednotenje uspešnosti in učinkovitosti animacije bi v tem smislu lahko zadoščala.

Predlagani nabor kazalnikov vložka omogoča spremljanje in vrednotenje ključnih značilnosti pristopa *LEADER/CLLD*, delovanja LAS in vodilnega partnerja, učinkovitosti porabe javnih sredstev, predvsem pa organom odločanja v partnerstvu in skupščini omogoča informirano odločanje o lokalnem razvoju. S kazalniki sklopov »vključenost prebivalstva v LAS« in »vpetost LAS v lokalno okolje« lahko vrednotimo pristop od spodaj navzgor in izvajanje strategij, lokalna javno-zasebna partnerstva in to, ali SLR

¹⁰ Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Ministrstvo za javno upravo ocenjujeta stroške enega delovnega mesta v javni upravi na 40.000 EUR na leto (Damjan in sod., 2015).

dejansko temeljijo na območju. S sklopi kazalnikov relevantnosti (sodelovanje, mreženje in usposobljenost za informirano odločanje) lahko vrednotimo sodelovanje in povezovanje v mrežo. Na ravni javnega poziva pa s spremljanjem sklopov kazalnikov večsektorskih operacij in inovacij pridobimo pregled nad značilnostmi pristopa *LEADER/CLLD*: integrirani in večsektorski ukrepi ter inovacije.

Na podlagi spremljanja in vrednotenja kazalnikov iz sklopov »uspešnost in učinkovitost animacije« lahko partnerstvo pridobi primerljive podatke o uspešnosti in učinkovitosti animacije. Tudi ERS namenja veliko pozornosti številu vključenih partnerjev in animaciji. Kot primer izpostavljajo razkorak med LAS v Španiji in na Poljskem, ki vključuje približno 500 članov, in LAS v Grčiji, kjer so imeli ob sorazmerno podobnih razpoložljivih proračunskih sredstvih samo 15 članov.

V programskem obdobju 2014–2020 animaciji namenja pozornost tudi Vlada RS, ki je v Uredbi *CLLD* administrativno določila, da morajo biti stroški animacije 50 odstotkov v vsakem zahtevku na ukrepu Podpora za tekoče stroške in stroške animacije. Animaciji je lahko namenjenih do 10 odstotkov sredstev *CLLD* oz. do skoraj 10 milijonov evrov, kar zavezuje partnerstva in državo, da uspešnost in učinkovitost animacije aktivno spremljata.

Sledenje ključnim značilnostim pristopa *LEADER/CLLD* je, oziraje se na visoke stroške implementacije, nujno za sprejemljivost pristopa v smislu porabe javnih sredstev. Skladno z uredbo skupnega strateškega okvira je za izvajanje pristopa *LEADER/CLLD* dovoljena poraba 25 odstotkov celotnega proračuna *CLLD*, in sicer za pokrivanje stroškov delovanja LAS in stroškov implementacije na nacionalni ravni. Slovenija je dovoljen delež za LAS omejila na 20 odstotkov, vendar je treba še dodatno upoštevati, da ima večina lokalnih partnerstev še dodatne prihodke iz proračunov občin. Pri majhnih LAS dovoljeno sofinanciranje namreč ne zadošča za izvedbo vseh postopkov in animacije. Na nacionalni ravni lahko ti stroški v programskem obdobju znašajo več kot 20 milijonov evrov.

Prav zato priporočamo uporabo kazalnikov relevantnosti o uspešnosti in učinkovitosti animacije območja. Z vrednotenjem obsega porabljenih sredstev za animacijo na odobreno operacijo partnerstvo LAS dobi pregled nad porabo sredstev.

Predlog kazalnikov za spremljanje in vrednotenje vložka smo zasnovali na sedmih ključnih značilnostih pristopa *LEADER/CLLD* in jih razvrstili v dve skupini. V prvi skupini so kazalniki, ki se jih spremlja vsako leto. Kazalnike iz druge skupine spremljamo samo v letu, v katerem je objavljen vsaj en javni poziv za dodelitev sredstev *LEADER/CLLD*. Partnerstvom priporočamo celovito vrednotenje relevantnosti dela LAS in uporabo vseh kazalnikov vložka.

Spremljanje in vrednotenje po pripravljeni metodologiji v diplomskem delu lahko partnerstva izvajajo sama ali pa zaradi širine potrebnih znanj in drugega zornega kota najamejo pomoč zunanjih strokovnjakov.

Določenih načelnih vprašanj implementacije pristopa *LEADER/CLLD* oz. odprta vprašanja, ki bi lahko posredno ali neposredno vplivala na sprotno vrednotenje uspešnosti, učinkovitosti in relevantnosti dela LAS, nismo uspeli opredeliti kot kazalnike oz. to niti ni smiselno. Verjetno pa bi bila smiselna aktivna razprava med Evropsko komisijo, organi upravljanja zadevnih skladov in civilno družbo (LAS) za evropsko raven in med Koordinacijskim odborom za CLLD in Mrežo za podeželje ali Društvom za razvoj slovenskega podeželja. Če bi obstajal interes med LAS, bi se lahko za spremljanje in vrednotenje organizirala strokovna skupina. Skupina bi lahko pripravila podlage za spremljanje, sprejela standard in izvajala nadzor nad izvajalci, ki bi želeli izvajati zunanje vrednotenje v skladu s standardom (Priloga F).

5.2 SKLEPI

- Lokalne akcijske skupine morajo sprejeti izziv Evropske komisije in opredeliti kazalnike rezultata in vložka za spremljanje in vrednotenje pristopa *LEADER/CLLD*, in sicer zaradi lastne radovednosti, kako učinkovito in relevantno so porabile sredstva programa.
- Na ravni kazalnikov rezultatov in kazalnikov vložkov je smotrna izdelava enotnih, med seboj primerljivih kazalnikov za območje celotne Slovenije.
- Na ravni kazalnikov donosov je izdelava dodatnih celostnih, med seboj primerljivih kazalnikov za območje celotne Slovenije manj potrebna.

6 POVZETEK

Trajnostni lokalni razvoj podeželja, urbanih in ribiških območij je ključen za ustvarjanje identitete in rast Slovenije ter ohranjanje razpršene poselitve. Ker za razvoj ne obstaja univerzalna formula, sta EU in RS prenesli izziv iskanja novih priložnosti na lokalne akterje. Pristop *LEADER/CLLD* ima izdelane pravnoformalne okvire in vsebinske usmeritve. Vse ostalo pa je predano v roke lokalnim akcijskim skupinam – LAS.

LAS si avtonomno pripravi razvojne cilje, opredeli razvojne priložnosti in prioritete ter si na podlagi tega pripravi lastne ukrepe. Pripravi si partnersko pogodbo, ki je za partnerje zavezujoč »statut«, v kateri opredeli organe in pravila o delovanju. Za programsko obdobje LAS določi program dela, katere ukrepe bo izvajala, na katerem javnem pozivu in koliko sredstev EU bo za to namenila. Partnerstvo si avtonomno oblikuje tudi kazalnike za spremljanje in vrednotenje svojega dela in prispevka operacij, izbranih na javnem pozivu. Vse skupaj zapiše v strategijo lokalnega razvoja (SLR), ki jo po potrditvi na nacionalni ravni tudi izvaja.

Sestava partnerstva LAS je zelo raznolika: od strokovnih organizacij, ki se ukvarjajo z razvojem, do občin, podjetij, kmetov, društev, javnih in zasebnih zavodov, zbornic, podjetnikov in posameznikov. Partnersko strukturo običajno razdelimo na tri sektorje: javnega, ekonomskega in zasebnega.

V pomoč partnerstvom pri pripravi SLR se na ravni EU in RS na podlagi evropskih in nacionalnih uredb pripravijo navodila oz. smernice za izdelavo. Področje spremljanja in vrednotenja je v zadevnih dokumentih skromno obravnavano. Prav tako je usposabljanj na to temo malo. Posledično je spremljanje in vrednotenje škrbina pristopa *LEADER/CLLD*. EK in država članica spremljanja in vrednotenja ne želita predpisati in administrativno omejiti, saj želita pristopu *LEADER/CLLD* pustiti svobodo in prostor za inovativnost.

V nalogi smo se ukvarjali s predlogi kazalnikov rezultata (učinkovitost), donosa (uspešnost) in vložka (relevantnost) in pripravili univerzalen, celovit predlog za kazalnike rezultatov in vložka. Enotnega predloga za kazalnike donosa nismo pripravili, saj partnerstva večinoma z njimi nimajo težav. Istočasno pa so lahko zelo raznoliki glede na raznolikost treh vključenih skladov (EKSRP, ESRR in ESPR), lokalne posebnosti in vsebinske specifikke območja LAS oz. LRS.

Predlog kazalnikov rezultata poleg obveznega kazalnika (število ustvarjenih delovnih mest) vključuje še dodatnih 10 kazalnikov. Vsi kazalniki zasledujejo ustvarjeno dodano vrednost na območju in omogočajo organom kvantitativni pregled nad tem, kaj je bilo doseženo. Vsi kazalniki rezultata se začnejo spremljati ob zaključku operacije. Zaželeno je, da vsaj nekatere partnerstvo spremlja trajno – skozi več programskih obdobj. Ciljne in

dosežene vrednosti kazalnikov naj bodo javno objavljene in ažurno osvežene, vsaj enkrat pa naj se opravi vrednotenje in izdela poročilo o napredku.

Predlog kazalnikov vloška je zasnovan na sedmih med seboj nerazdružljivo povezanih ključnih značilnostih pristopa *LEADER/CLLD*. Kazalnike smo razdelili v dve skupini. V prvi skupini so kazalniki, ki se spremljajo na letni ravni in opredeljujejo predvsem vključenost prebivalstva v LAS, uspešnost in učinkovitost animacije območja in usposobljenost za informirano odločanje. V drugo skupino smo razvrstili kazalnike, ki spremljajo uspešnost in učinkovitost animacije z vidika javnega poziva, večsektorski in integrirani pristop ter inovativnost. Kazalniki se spremljajo v letu, ko je izveden javni poziv.

7 VIRI

- Birolo L., Secco L., Da Re R., Cesaro L. 2012. Multi-system governance within the EU rural development policy: a proposal for LAGs self-evaluation in the LEADER program. *Politica Agricola Internazionale*, 4: 39–55
http://www.informatoreagrario.it/ita/Riviste/Pagri/12Pa04/Pagri_04_2012.pdf#page=38 (20. jun. 2016)
- CLLD MKGP. 2016. »Podatki o oddanih vlogah na javni poziv *CLLD/LEADER*,« RS MKGP, Sektor za podeželje, Koordinacijski odbor za *CLLD*. Neuradni, neobjavljeni podatki na podlagi prejetih vlog na javni poziv: Javni poziv za oblikovanje lokalnih partnerstev in pripravo SLR. clld.mkgp@gov.si. (osebni vir, 28. jul. 2016)
- Damjan M., Blaznik P., Žužek N. A., Pelan A. 2015. Ocena stroškov uveljavitve uredbe eIDAS v Sloveniji, Priloga 4. Ljubljana, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport; Ministrstvo za javno upravo: 6 str.
http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/Informacijska_druzba/eIDAS/Porocila/P4_Stroski_2.pdf (6. sep. 2016)
- EU agriculture spending focused on results. 2015. European Commission: 8 str.
http://ec.europa.eu/agriculture/cap-funding/pdf/cap-spending-09-2015_en.pdf (25. jun. 2016)
- Evaluation of LEADER/CLLD. 2016. Thematic working group, Background document for the 5th meeting of the EU rural networks' steering group, Brussels, 16. jun. 2016. European Communities.
http://enrd.ec.europa.eu/sites/enrd/files/sg5_twg3_background_20160606.pdf (7. avg. 2016)
- Germelj D. B. 2016. »OZS javni ali zasebni sektor,« Ljubljana, Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije. bozena.germelj@ozs.si (osebni vir, 27. jul. 2016)
- Impact analysis: study on baseline and impact indicators for rural development programming 2007–2013 Synthesis Report AGRI/2004/G2/02. 2005. Rotterdam, European Commission, DG AGRI, ECORYS and IDEA Consult: 209 str.
http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/indicator_rd/full_text.pdf (7. jul. 2016)
- Implementation of the Leader approach for rural development. 2010. Luxembourg, European court of auditors, Special report, No. 5: 105 str.
http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR10_05/SR10_05_EN.PDF (16. apr. 2016)

Jerič D., Caf A., Leskovar S., Oblak O., Simončič D., Sotlar M., Strniša T., Zidar U. S., Pajntar N., Šinko M. 1998. Katalog kalkulacij za načrtovanje gospodarjenja na kmetijah v Sloveniji. 2. izdaja. Slovenj Gradec, Kmetijska založba: 148 str.

Juvančič L. 2005. LEADER implementacijska os politike razvoja podeželja. V: Kaj prinašajo spremembe v kmetijski politiki. 20. tradicionalni posvet Kmetijske svetovalne službe Slovenije, Bled, 28.–19. nov. 2005. Zgonec U. (ur.). Ljubljana, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije: 23–24

Kavčič S., Jerič D., Daatselaar C. 2009. Ekonomski izračuni za pomoč pri prireji mleka. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 43 str.

Kvas Majer T. 2014. Program razvoja podeželja 2014–2020. Ljubljana, Republika Slovenija, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 6 str.
http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/Medijsko_sredisce/2014/12_december_14/09_PRP/14_12_09_Predstavitev_PRP_2014_2020.ppt (18. jun. 2016)

Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost. 2015a. Republika Slovenija, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 23 str.
http://www.program-podezelja.si/images/Predstavitev_CLLD_februar.pdf (29. jun. 2016)

Lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost – posebnosti ESRR. 2015b. Ljubljana, Republika Slovenija, Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo: 15 str.
http://program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/1_PRP_2014-2020/1_2_Ukrepi_in_podukrepi_PRP_2014-2020/19_Podpora_za_lokalni_razvoj_v_okviru_pobude_LEADER/2015_1_16_Predstavitev_Uredbe_CLLD/CLLD_Nena.pdf (14. jul. 2016)

Massot A. 2016. Instrumenti skupne kmetijske politike in njihove reforme, Evropski parlament (jun. 2016).
http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.3.html (8. jun. 2016)

Massot A. 2016a. Skupna kmetijska politika v številkah, Evropski parlament (jun. 2016).
http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.10.html (8. jun. 2016)

Mejniki in dosežki. 2015. Društvo za razvoj slovenskega podeželja (10. nov. 2015).
<http://www.drustvo-podezelje.si/o-drustvu/nasa-pot/mejniki-in-dosezki> (2. avg. 2016)

Navodila za lokalne akterje o lokalnem razvoju, ki ga vodi skupnost, Navodila za države članice in organe, pristojne za programe, Navodila za upravičence. 2014. Evropski strukturni in investicijski skladi: 116 str.

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_clld_local_actors_sl.pdf (25. jun. 2016)

Operativni program za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020. 2015. Ljubljana, Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko: 292 str.

http://www.eu-skladi.si/sl/dokumenti/kljucni-dokumenti/op_slo_web.pdf (18. jun. 2016)

Partnerski sporazum med Slovenijo in Evropsko komisijo za obdobje 2014–2020. 2014. Ljubljana, Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko: 197 str.

<http://www.eu-skladi.si/kohezija-do-2013/ostalo/operativni-programi/ps-konni> (29. apr. 2016)

Pollermann K., Raue P., Schnaut G. 2014. Multi-level Governance in rural development: Analysing experiences from LEADER for a Community-Led Local Development (CLLD). St. Petersburg, Conference Paper, 54th Congress of the European Regional Science Association: »Regional development & globalisation: Best practices«: 21 str.

<https://www.econstor.eu/dspace/bitstream/10419/104063/1/ERSA-Multi-Level-Governance.pdf> (20. maj 2016)

Poročilo o napredku v okviru Programa razvoja podeželja Republike Slovenije 2007–2013 za leto 2014. 2015. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 106 str.

http://www.program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/2_PRP_2007-2013/2_4_Spremljanje_in_vrednotenje/Letna_porocila_o_napredku/Letno_poro%C4%8Dilo_PRP_2014.pdf (14. jul. 2016)

Poročilo o sprotne vrednotenju Programa razvoja podeželja 2007–2013 v letu 2013. Metodologija samovrednotenja Lokalnih akcijskih skupin o izvajanju Lokalnih razvojnih strategij. 2013. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje; Kamnik, OIKOS: 37 str.

http://www.program-podezelja.si/images/phocadownload/PRP/PRP_2007-2013/Spremljanje_in_vrednotenje/Vrednotenje_PRP_2013_Porocilo_LEADER_objava.pdf (14. jun. 2016)

- Požnenel D. 2012. Predlog kazalnikov za vrednotenje programa LEADER v Sloveniji. Diplomsko delo. Domžale, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko: 102 str.
http://www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/dn_pozenel_danica.pdf (15. apr. 2016)
- Pravilnik o določitvi seznama dodatnih drugih urbanih območij za potrebe opredelitve območij lokalnih akcijskih skupin. 2016. Uradni list RS št. 12/2016: 1454–1460
http://www.uradni-list.si/files/RS_-2016-012-00002-OB~P001-0000.PDF#!/pdf (12. jun. 2016)
- Prilesnik T. 2016. Upravičeni stroški in pregled zahtevka za izplačilo. Ljubljana, Republika Slovenija, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 18 str.
http://program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/1_PRP_2014-2020/1_2_Ukrepi_in_podukrepi_PRP_2014-2020/19_Podpora_za_lokalni_razvoj_v_okviru_pobude_LEADER/22_6_2016/PRP_prestavitev_Upravi%C4%8Deni_stro%C5%A1ki_CLLD_22.6.2016.pdf (12. jul. 2016)
- Pristop LEADER: osnovni vodnik, Fact Sheet. 2006. Luxembourg, Evropska komisija, Generalni direktorat za kmetijstvo in razvoj podeželja, Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti: 27 str.
http://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/leader/2006_sl.pdf (15. maj 2016)
- Program razvoja podeželja RS za obdobje 2014–2020. Različica 2.1. 2016. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Direktorat za kmetijstvo: 973 str.
http://program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/1_PRP_2014-2020/1_1_Kaj_je_program_razvoja_pode%C5%BElja/1._sprememba_PRP_2014-2020_potrjen_23.3.2016/PRP_2014-2020_1.SPREMEMBA_POTRJENA_S_STRANI_EK.pdf (23. jun. 2016)
- Ragonnaud G. 2016. Drugi steber skupne kmetijske politike: politika razvoja podeželja. Evropski parlament (jun. 2016).
http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/sl/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.6.html (16. jun. 2016)
- Razvoj podeželja 2007–2013. 2006a. Priročnik o okviru skupnega spremljanja in vrednotenja. Napotek B – Smernice za vrednotenje. Generalni direktorat za kmetijstvo in razvoj podeželja: 34 str.
http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/eval/guidance/note_b_sl.pdf (23. jun. 2016)

Razvoj podeželja 2007–2013. 2006b. Priročnik o okviru skupnega spremljanja in vrednotenja. Napotek C – Smernice za predhodno vrednotenje, vključno s strateško okoljsko presojo. Generalni direktorat za kmetijstvo in razvoj podeželja: 20 str.
http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/eval/guidance/note_c_sl.pdf (18. jul. 2016)

Sešek A. 2015. Uredba o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v programskem obdobju 2014–2020. Začetek usklajevanja s socialnimi partnerji, Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 23 str.
http://program-podezelja.si/images/SPLETNA_STRAN_PRP_NOVA/1_PRP_2014-2020/1_2_Ukrepi_in_podukrepi_PRP_2014-2020/19_Podpora_za_lokalni_razvoj_v_okviru_pobude_LEADER/2015_1_16_Predstavitve_Uredbe_CLLD/Alenka_Sesek.pdf (12. jul. 2016)

Smernice za pripravo strategij lokalnega razvoja v okviru lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v programskem obdobju 2014–2020. 2015. Ljubljana, Republika Slovenija, Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano: 56 str.
http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/Javni_razpisi/2015/M19_1_okalna_partnerstva/Smernice_SLR.pdf (12. jun. 2016)

Sporočilo komisije: Evropa 2020: Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast. 2010. Bruselj, Evropska komisija: 35 str.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:SL:PDF> (19. jul. 2016)

Šubic P. 2014. Dobri dve milijardi podpor za kmetijstvo do leta 2020. Agrobiznis (9. dec. 2014).
<http://agrobiznis.finance.si/8814224/> (1. jun. 2016)

The Monitoring and Evaluation Framework for the Common Agricultural Policy 2014–2020. 2015. Luxembourg, European Commission, Publications Office of the European Union: 28 str.
http://ec.europa.eu/agriculture/cap-2014-2020/monitoring-evaluation/leaflet-monitoring-evaluation-framework-cap-2014-2020_en.pdf (15. jun. 2016)

The Spirit of Rural Ireland. 2016. Newmarket, IRD Duhallow Ltd.
<http://irdduhallow.com/> (16. jul. 2016)

Register interesov, Simona Habič. 2016. Transparency International Slovenia – Društvo Integriteta: 2 str.
http://www.transparency.si/images/dokumenti/register_simona_habic.pdf (9. jul. 2016)

Uredba (EU, EURATOM) št. 966/2012 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o finančnih pravilih, ki se uporabljajo za splošni proračun Unije in razveljavitvi Uredbe Sveta (ES, EURATOM) št. 1605/2002. 2012. Uradni list Evropske unije, L 298: 1–96

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0966&from=SL> (29. jun. 2016)

Uredba (EU) št. 1303/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o skupnih določbah o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu, Kohezijskem skladu, Evropskem kmetijskem skladu za razvoj podeželja in Evropskem skladu za pomorstvo in ribištvo, o splošnih določbah o Evropskem skladu za regionalni razvoj, Evropskem socialnem skladu, Kohezijskem skladu in Evropskem skladu za pomorstvo in ribištvo ter o razveljavitvi Uredbe Sveta (ES) št. 1083/2006. 2013. Uradni list Evropske unije, L 347: 320–469

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1303&from=SL> (13. jun. 2016)

Uredba (EU) št. 508/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 15. maja 2014 o Evropskem skladu za pomorstvo in ribištvo in razveljavitvi uredb Sveta (ES) št. 2328/2003, (ES) št. 861/2006, (ES) št. 1198/2006 in (ES) št. 791/2007 in Uredbe (EU) št. 1255/2011 Evropskega parlamenta in Sveta. 2014. Uradni list Evropske unije, L 149: 1–66

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0508&from=SL> (11. jul. 2016)

Uredba o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, v programskem obdobju 2014–2020. 2015. Uradni list Republike Slovenije, št. 42/2015: 4611–4657

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2015-01-1759> (27. jun. 2016)

Uredba o spremembah in dopolnitvah Uredbe o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, v programskem obdobju 2014–2020. 2016. Uradni list Republike Slovenije, št. 28/2016: 4002–4008

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2016-01-1168> (17. avg. 2016)

Zago R. 2014. Participatory democracy in Integrated Rural Development. The case of LEADER Programme, Towards Europe 2020 and Community-led Local Development: Gent, Universiteit Gent: 17 str.

<https://biblio.ugent.be/publication/6845538/file/6845855.pdf> (22. maj 2016)

ZAHVALA

Iz srca se zahvaljujem mentorju prof. dr. Luki Juvančiču za vse strokovne napotke, predloge, hitro odzivnost in potrpežljivost pri nastajanju diplomskega dela.

Za strokovno presojo diplomske naloge in številne konstruktivne pripombe se zahvaljujem recenzentu prof. dr. Emilu Erjavcu.

Za pregled diplomske naloge se zahvaljujem predsedniku komisije za oceno in zagovor prof. dr. Janezu Salobirju.

Posebna zahvala gre tudi gospe Sabini Knehtl, ki je med študijem in v njegovi sklepní fazi vedno našla nesebične rešitve za vse izzive.

Vsem naštetim, vključenim v pripravo diplomskega dela, tudi gospe Jerneji Bogataj iz knjižnice, se še posebej zahvaljujem za pomoč, ki presega obseg njihovega poklica.

Največja zahvala pa gre mojima staršema, Irenci in Ivku, ki sta z odrekanjem omogočila študij tako moji sestri Mojci kot meni, kar je bilo v določenem obdobju zelo zahtevno. Hvala vama!

Zahvaljujem se tudi Koordinacijskemu odboru CLLD, ki deluje pod okriljem Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, za posredovane podatke.

Za nepozabna študijska leta se zahvaljujem tudi celotnemu kolektivu Oddelka za zootehniko in Društvu študentov zootehniko.

Na koncu bi se rad zahvalil še vsem prijateljem, sorodnikom, sodelavcem na operacijah in državi za vso spodbudo na poti do diplome.

Hvala vsem!

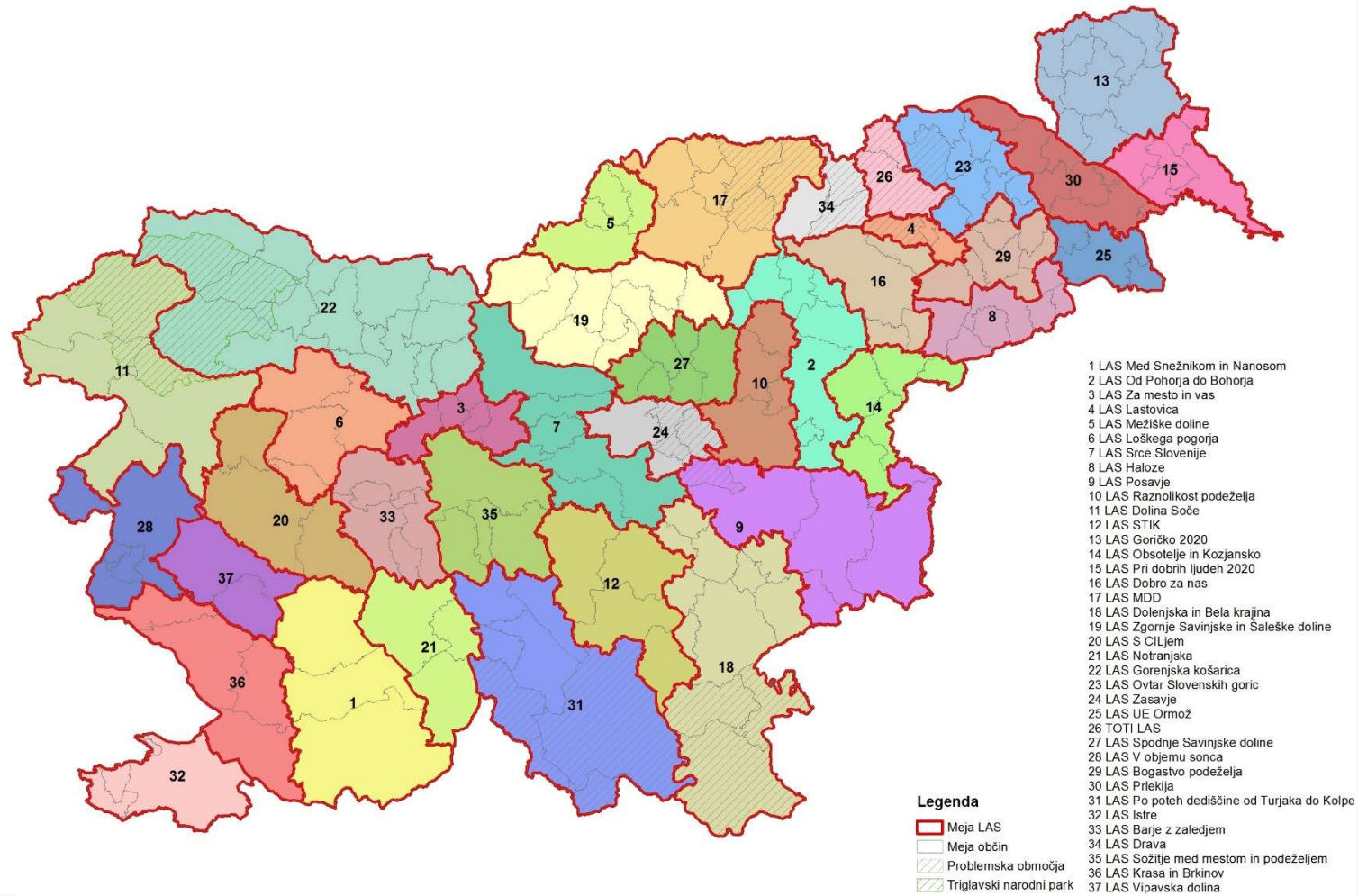
PRILOGE

PRILOGA A: Sklepčnost organa upravljanja pri različnih sestavih in prisotnosti

Skupno št. članov OU	Št. predstavnikov javnega sekt. v sestavi	Število prisotnih članov za sklepčnost*	Potrebna prisotnost drugih sektorjev za situacije sklepčnosti skladno s člen 32 (b) iz krovne uredbe 1303/13										Nekatire situacije nesklepčnosti skladno s člen 32 (b) iz krovne uredbe 1303/13						
Št. predstavnikov javnega sektorja prisotnih na seji			0	1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7		
7	2	4	2+2	4	2+1	4					2+1, 3+1		2+1						
	3	4									2+1								
8	2	5	2+2	2+1	2+2						3+1	3+1							
	3	5																	
9	2	5	2+2	2+1	2+2														
	3	5																	
10	2	6	3+3	2+2	2+2						3+1	3+1	2+1						
	3	6																	
11	2	6	3+3	2+2	2+2	3+2					3+2, 4+1	3+1, 4+1, 4+2	2+1, 4+1						
	3	6																	
12	2	6	3+3	2+2	2+2	3+2	3+3				4+1, 4+2, 4+3	3+1, 4+2	4+1, 4+2						
	3	6																	
13	2	7	3+3	2+2	2+2						4+2, 5+1	4+1, 4+2	4+1						
	3	7																	
14	2	7	3+3	2+2	2+2	3+2	3+3				4+2, 5+1	4+1, 4+2	4+1						
	3	7																	
15	2	7	3+3	2+2	2+2	3+2	3+3	7			4+3, 5+4, 6+1, 6+2	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	2+1, 2+2, 3+1, 5+1	1+1, 2+1, 3+1, 4+1, 2+2, 3+2				
	3	7																	
16	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3				4+3, 5+2, 5+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1				
	3	8																	
17	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3				4+3, 5+2, 5+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1				
	3	8																	
18	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3			4+3, 5+2, 5+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
19	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
20	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
21	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
22	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
23	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
24	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
25	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
26	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
27	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
28	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
29	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
30	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
31	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
32	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
33	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
34	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
35	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
36	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
37	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
38	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
39	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
40	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
41	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
42	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
43	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
44	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
45	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
46	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8																	
47	2	8	4+4	3+3	3+2	3+2	3+3	4+3	4+4	4+3, 5+4	4+2, 5+1, 5+2, 5+3	4+1, 5+1, 5+2	4+1, 5+1, 5+2	2+2, 3+1, 5+1	2+1, 2+2, 3+2, 4+1	1+1, 2+1, 2+2, 3+1, 3+2, 4+2	1+1, 2+2, 2+1, 3+2, 4+2		
	3	8									</								

PRILOGA B: Predvidena pokritost z območji LAS v RS na podlagi prejetih vlog (CLLD, 2016)

Lokalne akcijske skupine 2014 - 2020

1:700.000

PRILOGA C: Predlog registra interesa za člane organov LAS

LAS Xxxxxx

Cesta xxxxxxxx 1, 5259 Buče

REGISTER INTERESOV

IME IN PRIIMEK	
DATUM PODPISA IZJAVE OZ. OBDOBJE	
PLAČANA FUNKCIJA (TRENUTNA, KJER RELEVANTNO, PREDHODNA)	•
NEPLAČANA FUNKCIJA (TRENUTNA, KJER RELEVANTNO, PREDHODNA)	•
POMEMBNEJŠE LASTNIŠTVO (VEČ KOT 10%) ALI NADZORNI POLOŽAJ V KATEREMKOLI PODJETJU *	•
PODJETJA, ORGANIZACIJE ALI VODSTVA V KATERIH IMA ČLAN VEČ KOT 5% CELOTNEGA KAPITALA ALI VPLIVA*	•
JAVNI SEKTOR ALI JAVNA FUNKCIJA (TRENUTNA, KJER RELEVANTNO, PREDHODNA)	•
INTERESI GLEDE NA POVEZAVE MED OSEBAMI, KI SO V OSEBNEM ALI POSLOVNEM ODNOSU S ČLANOM (KJER PRIMERNO)**	•
DRUGO	•

* isto entiteto lahko navedete samo enkrat

** posebno pozornost namenite tudi sorodnikom, partnerjem ali prijateljem iz ali v povezavi z javnem sektorjem. Primeri:

- 1) partnerica D.G. je lastnica podjetja D.G. d.o.o. in članica UO Območne obrtno-podjetniške zbornice Xy
- 2) partnerica D.G. je uslužbenka podjetja D.G. d.o.o., ki opravlja vrtnarska dela na vrtu OŠ Xy,
- 3) sestra R.T. je uslužbenka občinske uprave Xy,
- 4) sin G.Z. je uslužbenec regionalne razvojne agencije
- 5) prijatelj D.F. je partner R.M., ki je članica istega organa

IME IN PRIIMEK: _____

PODPIS: _____

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
Evropa investira v podeželje

Obr. 0,68

PRILOGA E: Primer dolgoročnega in osredotočenega spremljanja kazalnikov (The ..., 2016)

IRD Duhallow Ltd.	Podjetje IRD Duhallow d. o. o. v lasti skupnosti
LATEST PROJECTS	Zadnji projekti
OUR ACHIEVEMENTS SINCE 1991	Naši dosežki od leta 1991
Jobs Created	Ustvarjenih delovnih mest
Businesses Supported	Podprta podjetja
Community Groups Supported	Podprte skupine skupnosti
Community Work Placements Supported	Podprte delovne prakse
People Trained	Usposobljeni ljudje
Homes Insulated	Izolirane hiše
Childcare Places Created	Ustvarjena mesta otroškega varstva

PRILOGA F: Kaj nas še čaka?

Prvo odprto vprašanje je, ali je tripartitna sestava partnerstva uravnotežena oz. ali katera izmed interesnih skupin močno prevladuje? Morda javni sektor ali civilna družba? Se dosledno upošteva določilo o maksimalno 49 odstotkih glasovalnih pravic posameznega sektorja pri glasovanju skupščine in organa upravljanja?

Pogosto je zaslediti, da se predstavniki Obrtno-podjetniške zbornice Slovenije (OZS) ali njenih območnih obrtno-podjetniških zbornic uvrščajo v ekonomski sektor, kar je neustrezno. Na podlagi 33. člena oz. 37. člena Obrtnega zakona je OZS oz. so območne obrtno-podjetniške zbornice osebe javnega prava (Germelj, 2016).

Na mestu je vprašanje, ali so partnerji javno-zasebnega partnerstva ustrezno razvrščeni v pripadajoči sektor? Ali se pojavljajo člani, ki jih ni možno nedvoumno razvrstiti v en sektor, npr. učiteljica, ki je predsednica društva, ali podjetnik, ki je predsednik krajevne skupnosti, ali zveza društev, ki ima status socialnega podjetja? Kako, če sploh, so se reševale te situacije?

Ali je predviden postopek, ki stopi v veljavo, ko so doseženi kazalniki, zastavljeni v SLR? Se dodeljuje sredstva za operacije tudi potem, ko je bila ciljna vrednost za določen kazalnik že dosežena? Ali se operacije po ocenjevanju še kakor koli spreminjajo? Kdo odobri spremembo operacije? Ali je predviden postopek oz. kaj se stori v primeru, ko sprememba vpliva na točkovanje? Kdo opravi to presojo?

Ali se preverja, če so bile prijavljena operacija oz. njene aktivnosti že začete pred odobritvijo operacije? Na kakšen način? Ali se značilnosti območja razlikujejo od značilnosti območja sosednjih LAS? Se analize SWOT med sosednjimi LAS bistveno razlikujejo? Ali so na območju prepoznane skupne lokalne potrebe in ali so na podlagi le-teh pripravljeni specifični ukrepi za območje? Se ukrepi bistveno razlikujejo od ukrepov sosednjih LAS?

Ali se projektna partnerstva vzpostavljajo in delujejo zgolj v obdobju izvajanja operacij? Se spremlja delovanje partnerstva tudi po zaključku operacije? Koliko časa in kako? Ali partnerstvo pripravlja letno poročilo o napredku?

Ali je bil pripravljen procesni načrt vključevanja javnosti v pripravo SLR? Kako so bile izvedene aktivnosti animacije za pripravo SLR? Ali je bilo partnerstvo aktivno vključeno samo v pripravo SLR oz. ali se partnerji vključujejo tudi pri spremljanju, izvajanju SLR?

Kako je LAS izbral ocenjevalno komisijo? Ali so ocenjevalci usposobljeni in seznanjeni s pristopom *LEADER/CLLD*? Katere aktivnosti in izobraževanja so bila izvedena za informiranje ocenjevalne komisije?

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Jože OCEPEK

**RAZVOJ METODOLOGIJE ZA SPROTNO
VREDNOTENJE USPEŠNOSTI IN UČINKOVITOSTI
DELA LOKALNIH AKCIJSKIH SKUPIN PRI
REALIZACIJI PODPOR ZA LOKALNI RAZVOJ**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2016